

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

« ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ »

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της φοιτήτριας

Ζαρεφοπούλου Γεωργίας

Α.Μ.: 212247

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ : Κυρίδης Αργύρης

ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ : Μυλωνάκου- Κεκέ Ηρώ

ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΩΝ : Μαλαφάντης Κωνσταντίνος

ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ABSTRACT.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1.1. Εισαγωγή.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	
2.1. Πολιτική.....	8
2.3. Φιλοσοφία και Πολιτική.....	17
2.4. Πολιτική και Ποίηση.....	33
2.5. Πολιτική και Καβάφης.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	
3.1. Περίγραμμα μελέτης.....	44
3.2. Δείγμα.....	44
3.3. Όργανα συλλογής δεδομένων.....	51
3.4. Ανάλυση δεδομένων.....	52
3.5. Περιορισμοί και όρια.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	
4.1.Αποτελέσματα.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	
5.1. Συμπεράσματα.....	112
5.2. Συζήτηση.....	119
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	123

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των πολιτικών εννοιών όπως αυτές διαφαίνονται στην ποίηση του Καβάφη αλλά και των χροιών που αυτές λαμβάνουν κάθε φορά που εντοπίζονται σε αυτή. Έπειτα από την πραγματοποίηση μίας σε βάθος μελέτης των αναγνωρισμένων έργων του (1897 – 1933), οι αναφορές στην έννοια της πολιτικής δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν από άμεση αναφορά αλλά από περιφραστικότητα και έμμεσους σχολιασμούς. Για τον λόγο αυτό, το σύνολο των αναφορών που εντοπίστηκαν, χωρίστηκε σε εννέα θεματικές ενότητες υπό το πρίσμα υποκειμενικών παραγόντων και κριτικής θεώρησης, ώστε να επιτευχθεί ο αρχικός σκοπός της έρευνας, ο οποίος είναι ο εντοπισμός της πολιτικής έννοιας αλλά και η χροιά που προσδίδεται σε αυτή. Το δείγμα αποτέλεσε τα 154 αναγνωρισμένα ποιήματα από το συνολικό έργο του Καβάφη και η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η θεματική ανάλυση. Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν έγινε μέσω της χρήση του Microsoft Office Excel 2007, όπου χρησιμοποιήθηκαν σχετικοί πίνακες και σχηματικές απεικονίσεις.

Λέξεις κλειδιά : Καβάφης, Πολιτική φιλοσοφία, Βασιλεία, Χροιά, Ειρωνεία.

ABSTRACT

The purpose of the present study is to investigate the political references as they appear in Kavafi 's poetry, and the way that he usually refers to them, in terms of his personal attitude towards the above mentioned topic. After having conducted an in – depth research in his acknowledged poems (1897 – 1933), all the references mentioned related to the topic of politics could not be characterized as direct references. In other words it is quite obvious that he uses different ways to do so. For that reason, all the references identified, were divided into nine thematic units, which were created critically and subjectively, in order to fulfill the initial purpose of the present study, which is the identification of the political references and the way that this happens. The sample was his 154 acknowledged poems chosen from his overall work and the method used to analyze the collected data was thematic analysis. The presentation of the findings though, was completed through the use of Microsoft Office Excel 2007 and the percentages are being described in relevant tables.

Key Words: Kavafi's poetry, political philosophy, irony, kingship, personal attitudes.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Εισαγωγή

Στη σημερινή κοινωνία, μετά την έλευση του 21^{ου} αιώνα, εντοπίζονται έντονες μεταβολές σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικού γίγνεσθαι, οι οποίες σύμφωνα με την Τζάνη (2006), προσδιορίζονται ως μία μορφή εκφασισμού της κοινωνίας. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στην ύπαρξη της πολιτικής ως ένα μέσο, μέσω του οποίου εξυπηρετούνται συμφέροντα των εκπροσώπων της εξουσίας, κυρίως οικονομικών, ενώ η οικονομία μετατρέπεται από ένα μέσο κοινωνικής ανάπτυξης σε «παγκόσμιο ληστρικό τζόγο» (σελ. 9), τα οποία βέβαια συνοδεύονται και από μία γενικότερη κατάρρευση των ανθρωπίνων αξιών. Ακόμη, ο άνθρωπος αποκτά σταδιακά χρηματική υπόσταση, η βία μετατρέπεται σε κεντρικό άξονα αναφοράς ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες, ενώ οι ανθρώπινες αξίες που θεωρούνται ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία μίας ολοκληρωμένης κοινωνίας εξαφανίζονται.

Στα πλαίσια της προαναφερθείσας κατάρρευσης των ανθρωπίνων αξιών η τέχνη και ακόμη πιο συγκεκριμένα η ποίηση μέσω της χρήσης συμβολισμών αποτελούν συνδυαστικό άξονα ανάμεσα στο παρόν, το παρελθόν και το μέλλον

Χωρίς αμφιβολία, ο Κωνσταντίνος Καβάφης υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες ποιητές που σίγουρα προσέφερε πλούσιο λογοτεχνικό υλικό το οποίο αντιπροσώπευε και συνεχίζει να αντιπροσωπεύει τη σύγχρονη πραγματικότητα. Γεννημένος και έχοντας ζήσει το περισσότερο μέρος της ζωής του στην Αλεξάνδρεια, χαρακτηρίζεται συνήθως ως «Αλεξανδρινός». Στη σημερινή εποχή, η ποίησή του όχι μόνο έχει επικρατήσει και διατηρήσει σημαντικότερη θέση στην Ελλάδα, αλλά έχει καταλάβει και μία εξέχουσα θέση στην ποίηση του Ευρωπαϊκού κόσμου, καθώς οι μεταφράσεις των ποιημάτων του που έχουν σημειωθεί, έγιναν αρχικά στη γαλλική, αγγλική και γερμανική γλώσσα, ενώ στην πορεία και σε πολλές άλλες.

Η σημαντικότητα και μοναδικότητα του έργου του, αποτέλεσε αναμφισβήτητο έναυσμα για τη διεξαγωγή αναρίθμητων επιστημονικών ερευνών μέσω των οποίων επιχειρήθηκε η διερεύνηση εννοιών, αξιών, θεσμών σε δημοσιευμένα και μη ποιήματά του αλλά και πεζά, και η χροιά που αυτά λαμβάνουν μέσα από την Καβαφική έκφραση.

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται με σκοπό τη διερεύνηση ενός ζητήματος, για το οποίο δεν έχει προηγηθεί αντίστοιχη έρευνα στο παρελθόν και αφορά στον εντοπισμό της έννοιας της πολιτικής στα δημοσιευμένα ποιήματα του Καβάφη και στη χροιά που ίδιος προσδίδει σε αυτή κάθε φορά. Ωστόσο, το λογοτεχνικό προφίλ του Κωνσταντίνου Καβάφη δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ξεκάθαρα συνυφασμένο με την πολιτική και την έννοια της εξουσίας γενικότερα, και το σημείο αυτό, αποτέλεσε την κύρια πρόκληση κατά την εκπόνηση της παρούσας έρευνας. Ήταν επόμενο λοιπόν, και έχοντας πραγματοποιηθεί η αναλυτική διερεύνηση των ποιημάτων του, να μην εντοπιστούν ξεκάθαρες αναφορές στις προαναφερθείσες έννοιες, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία θεματικών περιοχών στις οποίες εντάσσονται οι πλάγιες, έμμεσες και περιφραστικές αναφορές σε αυτές.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο που πλαισιώνει την παρούσα έρευνα, όπου γίνονται εκτενείς αναφορές στην έννοια της πολιτικής, ενώ ταυτόχρονα αναλύονται και οι αλληλεπιδράσεις που μπορεί να υπάρξουν ανάμεσα στην πολιτική, τη φιλοσοφία και την ποίηση αλλά και σε αυτές που δημιουργούνται μεταξύ της πολιτικής και της Καβαφικής ποίησης.

Ακολουθεί το κεφάλαιο στο οποίο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, το δείγμα, αλλά και οι περιορισμοί που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Έπειτα, γίνεται εκτενής και αναλυτική αναφορά στα αποτελέσματα, μέσω της χρήσης πινάκων, γραφημάτων και ραβδογραμμάτων ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζονται και με ποσοστά, τα οποία επιτρέπουν το σχετικό σχολιασμό και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Τέλος, γίνεται αναφορά σε προτάσεις για περεταίρω έρευνα στον τομέα αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΘΕΩΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1. Πολιτική

- **Ελέω Θεού εξουσία**

Στην ηθική και στην πολιτική φιλοσοφία, όπως αναφέρει το Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge (2011), το Φυσικό Δίκαιο αποτελεί τον αντικειμενικό κανόνα ή το σύνολο των αντικειμενικών κανόνων που καθοδηγούν την ανθρώπινη συμπεριφορά, παρόμοια με τους θετικούς νόμους ενός ανθρώπινου ηγεμόνα, αλλά ασκώντας δεσμευτική επιρροή σε όλους τους ανθρώπους εξίσου, και συνήθως θεωρούμενος πως συνεπάγεται την παρουσία ενός υπερανθρώπινου νομοθέτη. Ο Θεός μέσω της αποκάλυψης θεσπίζει, ορισμένους νόμους και οι θεϊκοί αυτοί νόμοι προσανατολίζουν τον άνθρωπο προς τον αιώνιο προορισμό του. Ο φυσικός νόμος αφορά στην επίγεια αγαθότητα μας και χρειάζεται να συμπληρωθεί με ανθρώπινους νόμους. Τέτοιοι νόμοι μπορούν να ποικίλλουν από κοινότητα σε κοινότητα, αλλά για να είναι δεσμευτικοί πρέπει να παραμένουν εντός των ορίων του νόμου της φύσης.

Συγκεκριμένα στις κλασικές θεωρίες του φυσικού δικαίου, όπως του Κικέρωνα κατά τη ρωμαϊκή αρχαιότητα θεωρούν ότι υπάρχει ένας αληθής νόμος, σύμφωνος με την τάξη της φύσης και διακριτός από τον νόμο των ανθρώπων, τον οποίο τους βοηθά να διορθώσουν. (Renaut, 2014) Ο Θεός εγχάραξε τις πιο βασικές αρχές του φυσικού νόμου στο νου όλων των ανθρώπων εξίσου, ωστόσο η λεπτομερειακή εφαρμογή τους απαιτεί έλλογες δυνάμεις συλλογισμού τις οποίες δε διαθέτει ο καθένας. Το Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge (2011) συνεχίζει λέγοντας ότι το δόγμα του φυσικού δικαίου, τόσο στη θωμιστική όσο και στην γκροτιανή εκδοχή, αντιμετωπίζει την ηθική συμπεριφορά βασικά ως ζήτημα συμμόρφωσης προς τον νόμο. Υποχρέωση και καθήκον, αξιοσύνη και ενοχή, υπακοή και ανυπακοή, έπαινος και τιμωρία είναι κεντρικές έννοιες, ενώ οι αρετές θεωρούνται απλώς συνήθειες συμμόρφωσης προς τους νόμους. Μολονότι ο νόμος είναι συμβατός προς την ιδιαίτερη ανθρώπινη φύση μας και δύναται να αποκαλυφθεί από την ορθή χρήση του λόγου, δε πρόκειται για ένα αυτοεπιβαλλόμενο νόμο. Συμμορφούμενοι προς το νόμο, υπακούμε στο Θεό.

Οι θεωρίες του φυσικού δικαίου αντιτιθενται στο νομικό θετικισμό, την άποψη, δηλαδή, πως οι μόνοι δεσμευτικοί νόμοι είναι αυτοί που επιβάλλονται υπό τους

κυρίαρχους άρχοντες οι οποίοι δεν υπόκεινται σε υπερκείμενους νομικούς περιορισμούς (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011).

Η θεωρία του Κικέρωνα για το φυσικό δίκαιο μιλάει για την προτεραιότητα της ηθικής έναντι της πολιτικής. Όπως χαρακτηριστικά εντοπίζονται οι θέσεις του ίδιου, στο βιβλίο του Cerroni (1972), «το συμπέρασμα είναι ότι είμαστε έτσι φτιαγμένοι από τη φύση, ώστε να κατέχουμε το δίκαιο και να το καθιστούμε κοινό σε όλους. Και αυτό που καλούμε δίκαιο, θα ήθελα να εννοείται στη διάρκεια αυτής της συζήτησης ότι είναι η ίδια η φύση και ότι η διαφορά που προέρχεται από τα κακά ήθη είναι τόσο μεγάλη ώστε να εξαλείφει τις σπίθες εκείνες που μας δόθηκαν από τη φύση και να κάνει να εμφανίζονται και να σταθεροποιούνται στη θέση τους οι αντίθετες διαστροφές.» (σελ. 271).

Αυτό αποτέλεσε έκτοτε , ένα επανεμφανιζόμενο συστατικό της δυτικής πολιτικής σκέψης, όπου έχουν επικρατήσει νομικά συστήματα ρωμαϊκής προέλευσης και όπου η εκκλησία εμφανίζεται ενιαία και συνεπώς αρκούντως ισχυρή, ώστε να περιορίζει τις δυνατότητες του κράτους. Συγκεκριμένα ο Κικέρωνας βασιζόμενος σε μια κάπως ιδιότυπη ερμηνεία της ρωμαϊκής ιστορίας, έφτασε στο συμπέρασμα, ότι η ρωμαϊκή δημοκρατία, ως κράτος με μικτό πολίτευμα έτεινε προς το ιδανικό : μοναρχική στους υπάτους της, αριστοκρατική στη Σύγκλητο της, δημοκρατική στις συνελεύσεις της. (Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας Oxford university press, 2005).

Το φυσικό δίκαιο δηλώνει τη φύση του δικαίου (και όχι ένα δίκαιο που θα μπορούσε να απορρέει από τη φύση), το οποίο, σύμφωνα με ορισμένους φιλοσόφους, πρέπει να θεμελιώνει το θετικό δίκαιο προκειμένου αυτό το τελευταίο να μην εδράζεται στο απλό γεγονός της αυθαίρετης καθιέρωσης ενός συστήματος κανόνων. Οι θεωρητικοί του κοινωνικού συμβολαίου, στοχάστηκαν ποικιλοτρόπως έναν «φυσικό νόμο» που θεώρησαν ότι επιβάλλεται στους ανθρώπους προτού ακόμα ενταχθούν σε μια πολιτική κοινωνία. Οι νεώτερες θεωρίες του φυσικού δικαίου, που εμφανίστηκαν με τους « νομομαθείς» του 17ου αιώνα (Γκρότιους, Πούφεντορφ, Χόμπς και Λοκ), δεν ανακαλύπτουν πλέον αυτόν τον αληθή νόμο στη συμφωνία με τη φύση, αλλά στη φύση του ίδιου του ανθρώπου. (Renaut, 2014)

- **Ελέω Λαού εξουσία**

Προϋποθέτοντας ότι η πολιτική ένωση αποτελεί θεία επιταγή ή φυσικά αναγκαίο στοιχείο της ανθρώπινης κατάστασης, οι παλαιότεροι στοχαστές ρωτούσαν ποιος τρόπος πολιτικής ένωσης συμβάλλει περισσότερο στην πραγμάτωση του αγαθού (το αγαθόν, ο Αριστοτέλης το ερμήνευσε ως ευδαιμονία, δηλαδή ως διανοητική ή ηθική αρετή) για το ανθρώπινο είδος. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011)

Σημαντικό κομμάτι για την πραγμάτωση αυτού του αγαθού είναι μια κοινωνία με θεσμούς. Οι θεσμοί σύμφωνα με το Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge (2011), είναι ένα σύστημα κανόνων που ορίζει μια δυνατή μορφή κοινωνικής οργάνωσης. Θεσμοί λοιπόν υπάρχουν σε μια κοινότητα, όπου η κοινωνία θεσμίζει και δεν μπορεί να ζήσει χωρίς να θεσμίσει μια ρητή εξουσία, δηλαδή, συγκροτεί τους φορείς που έχουν τη δυνατότητα ρητά και αποτελεσματικά να εκδίδουν κυρώσιμες διαταγές και αυτή η έννοια κατά τον Κορνήλιο Καστοριάδη στην "Άνοδο της ασημαντότητας" συνδέει την έννοια της πολιτικής. Συνεχίζει λέγοντας πως σε ένα τέτοιο περιβάλλον, το εξατομικευμένο άτομο δημιουργεί το νόημα της ζωής του συμμετέχοντας στις σημασίες που δημιουργεί η κοινωνία του (σημασίες που δεν είναι δυνατόν να σκεφτούμε σαν έργο ενός ή μερικών συγκεκριμένων ατόμων), συμμετέχοντας στη δημιουργία τους, είτε ενεργητικά ως αυτουργός, είτε ως λήπτης (κοινό) αυτών των σημασιών. Ο Renaut (2014) στο βιβλίο του, Η Φιλοσοφία, χαρακτηρίζει τον πολίτη ως μέλος που μετέχει αυτοδικαίως σε μια πολιτική κοινότητα και απολαμβάνει το σύνολο των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από μια πολιτική κοινότητα. Μπορεί να μετέχει στις αποφάσεις που αφορούν την κοινότητα ακόμα, είτε μέσω της ανάληψης ενός αξιώματος είτε με την ψήφο του. Αυτή η πολιτική κοινότητα, όπως αναφέρει ο Κορνήλιος Καστοριάδης (1999), αφορά την αυτοθέσμιση και την πράξη μιας ανθρώπινης κοινότητας, της οποίας τα μέλη θέλουν πράγματι να επωμισθούν την ρύθμιση των κοινωνικών τους σχέσεων, θέλουν κατά κάποιο τρόπο να είναι αυτόνομοι. Είναι η πόλις, η οποία σύμφωνα με τον Κορνήλιο Καστοριάδη (2008) είναι η κοινότητα των ελευθέρων πολιτών, όπου ελευθερία σημαίνει ελευθερία υπό το νόμο – αυτονομία - σημαίνει συμμετοχή στη θέσμιση του νόμου (Κορνήλιος Καστοριάδης, 2000). Συγκεκριμένα, στον αρχαίο κόσμο το καλύτερο παράδειγμα εφαρμογής αυτής της πρότασης αποτελούσε η Αθήνα. Για τους Αθηναίους η ισονομία, η λέξη που εμείς μεταφράζουμε ως «ισότητα ενώπιον του

νόμου» σήμαινε συγχρόνως και ισότητα δια του νόμου. Σήμαινε δηλαδή ισότητα μεταξύ των πολιτών ως προς τα πολιτικά τους δικαιώματα, μια ισότητα που οφειλόταν στις πολιτειακές εξελίξεις, στο νόμο. Η ισότητα αυτή συνεπαγόταν όχι μόνο το δικαίωμα ψήφου ή κατοχής αξιώματος, αλλά κυρίως το δικαίωμα συμμετοχής στη χάραξη της πολιτικής, στη Βουλή και την Εκκλησία. Οι συζητήσεις στην Εκκλησία άρχιζαν με την πρόσκληση του κήρυκα: «Ποιος άνδρας μπορεί να δώσει σωστή συμβουλή στην πόλη και θέλει να την κοινοποιήσει;» αυτό είναι ελευθερία είπε ο Θησεάς και όλοι μείνανε με το στόμα ανοιχτό. Ο Πρωταγόρας ανέπτυξε τη συλλογιστική αυτή της αρχής όταν το θέμα της συζήτησης προϋποθέτει πολιτική σοφία... ακούν τη γνώμη κάθε πολίτη, διότι πιστεύουν ότι όλοι πρέπει να μετέχουν σ' αυτή την αρετή, αλλιώς δε θα υπήρχε πόλις (Finley, 1999). Η σημασία της έννοιας της ελευθερίας αφορά την πολιτική ή δημοκρατική ελευθερία. Πρόκειται για την ελευθερία συμμετοχής στη δημόσια σφαίρα- όλοι οι πολίτες είναι ελεύθεροι να συμμετάσχουν στα κοινά και τη δυνατότητα του κάθε πολίτη να εκφράζει ελεύθερα και δημόσια τις απόψεις του. Δηλαδή την ελευθερία του λόγου (παρρησία). Η πολιτική ή δημοκρατική ελευθερία γίνεται ωστόσο νοητή στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος που προσδιορίζεται από την κυριαρχία του νόμου και αποβλέπει στο γενικό συμφέρον (Γιάννης Πλάγγεσης, 2010). Προϋπόθεση λοιπόν είναι μια δημοκρατική, στοχαστική κοινωνία, η οποία οφείλει να επικαλείται διαρκώς τη διαυγή δραστηριότητα και τη φωτισμένη γνώμη όλων των πολιτών. (Καστοριάδης, 2000)

Η δικαιολόγηση τέτοιων εξαναγκαστικών θεσμών απαιτεί να καταδειχτεί ότι οι αρχές στο πλαίσιο των θεσμών αυτών έχουν δικαίωμα να υπακούονται και ότι τα μέλη τους έχουν μια αντίστοιχη υποχρέωση να υπακούν σε αυτές, λόγου χάριν, ότι αυτοί οι θεσμοί δικαιούνται να κατέχουν πολιτική εξουσία πάνω στα μέλη τους. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011). Η πολιτική εξουσία με τη σειρά της εγγυάται ένα σύνολο πολιτικών ελευθεριών οι οποίες διακρίνονται σε αρνητικές, (οι οποίες αντιστοιχούν στην μη ανάμειξη των άλλων σε μια σφαίρα αναπαλλοτριωτων δικαιωμάτων) και σε θετικές ελευθερίες (που αντιστοιχούν στην ικανότητα πλήρους συμμετοχής στον αυτοπροσδιορισμό της πολιτικής κοινότητας) (Renaut- 2014). Τις αρνητικές ελευθερίες μπορούμε να τις εντοπίσουμε σε ολοκληρωτικά κράτη στα οποία, η πολιτική εξουσία τείνει να καλύψει την ολότητα της κοινωνίας των πολιτών, αρνούμενη τις πολιτικές ελευθερίες των πολιτών και απαγορεύοντας κάθε μορφή

αντιεξουσίας. Τα άτομα συγχωνεύονται δια της τρομοκράτησης σε μια συλλογική οντότητα. Σε αυτό η ασκούμενη κατά απόλυτο τρόπο εξουσία στηρίζεται σε ένα αστυνομικό σύστημα, διατυπώνεται ένα επίσημο ιδεολογικό μονοπώλιο, και συνάμα προωθείται μια λατρεία για το κράτος, η οποία μετατρέπεται ως επί το πλείστον σε λατρεία της προσωπικότητας που βρίσκεται στην κορυφή του (Renaut, 2014). Αντιθέτως τις θετικές ελευθερίες τις εντοπίζουμε σε δημοκρατικά καθεστάτα όπου ο λαός είναι κάτοχος της ανώτατης αρχής και την ασκεί είτε άμεσα (άμεση δημοκρατία όπως στην Αθήνα κατά τον 5^ο αιώνα) είτε έμμεσα (σύγχρονη αντιπροσωπευτική δημοκρατία). Μόνο στη δημοκρατία, το άτομο έχει την ιδιότητα του πολίτη, δηλαδή την απολαβή του συνόλου των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων μιας πολιτικής κοινότητας, καθώς και του δικαιώματος συμμετοχής στις δημόσιες αποφάσεις και στα δημόσια αξιώματα. Σε μια μοναρχία δεν υπάρχουν πολίτες αλλά μόνον υπήκοοι, οι οποίοι οφείλουν υπακοή στον ανώτατο άρχοντα. Από την άλλη, όμως, στους κόλπους μιας δημοκρατίας ή μιας δημοκρατικής πολιτείας, ενδέχεται ένα μεγαλύτερο ή μικρότερο μέρος του πληθυσμού να μην απολαμβάνει την πλήρη και ακέραιη ιδιότητα του πολίτη.

Στην αθηναϊκή δημοκρατία για παράδειγμα, μόνο μια μικρή ομάδα του πληθυσμού είχε το προνόμιο της ιδιότητας του πολίτη. Στην πραγματικότητα, το καθεστώς της δημοκρατικής Αθήνας ήταν ένα καθεστώς των Αθηναίων ελεύθερων πολιτών, ο αριθμός των οποίων κατά τον 4^ο και 5^ο αιώνα κυμαινόταν ανάμεσα στις 20.000 έως 40.000 σε σύνολο 200.000 κατοίκων της Αττικής. Το υπόλοιπο του πληθυσμού αποτελείτο από μέτοικους και δούλους, ενώ από την ιδιότητα του πολίτη αποκλείονταν οι γυναίκες. (Γιάννης Πλάγγεσης, 2010)

Η Αθηναϊκή δημοκρατία, ως μια πολιτικά οργανωμένη κοινωνία, διαμορφώθηκε μέσω μιας σειράς νομοθετικών παρεμβάσεων με κυρίαρχη αυτή του Κλεισθένη. Μετά την κατάργηση της τυραννίδας των Πεισιστρατιδών του 510 π.Χ. ακολούθησε στην Αθήνα ένας σκληρός ανταγωνισμός ανάμεσα στις αριστοκρατικές φατρίες, όπου τελικά κυριάρχησε ο Κλεισθένης ο οποίος προχώρησε στην αναδιοργάνωση του διοικητικού μηχανισμού με βάση τους περισσότερους από εκατό δήμους της Αττικής, τους οποίους συνένωσε σε δέκα νέες, τεχνητές μονάδες, τις λεγόμενες φυλές, με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε φυλή περιλάμβανε δήμους από τρεις διαφορετικές περιοχές της Αττικής. Σκοπός του ήταν, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, να αναμείξει όλον τον

πληθυσμό ώστε να διαλύσει τις προηγούμενες σχέσεις και με αυτόν τον τρόπο να δώσει σε περισσότερους ανθρώπους να συμμετέχουν στα δημόσια πράγματα (πολιτεία) (Finley, 1999).

Το κρίσιμο σημείο πρέπει να ήταν η Βουλή των 500 όπου κάθε φυλή είχε 50 μέλη και κάθε δήμος τουλάχιστον ένα, και όπου η ετήσια θητεία των μελών δεν ανανεωνόταν για δεύτερο χρόνο στη σειρά. Η υποχρεωτική κατανομή των μελών της Βουλής ανά δήμους πρέπει να συρρίκνωσε δραστικά τη σφαίρα επιρροής των ντόπιων πατρώνων. Από τη στιγμή που οι βουλευτές εκλέγονταν με κλήρο η δυνατότητα άσκησης άμεσου ελέγχου στη Βουλή από τους διάφορους πάτρωνες μειώθηκε ακόμη περισσότερο. Όμως η Εκκλησία δε θίχτηκε από το νέο σύστημα των φυλών και των δήμων: κάθε πολίτης έχει δικαίωμα συμμετοχής, και στην ανοιχτή ψηφοφορία η ψήφος του ήταν ίση με όλες τις άλλες. Υπήρχαν τρόποι για να εξουδετερωθούν κάποιες συνέπειες της "ανάμειξης": πρόκειται για τις οριζόντιες και κάθετες συμμαχίες μεταξύ πατρώνων χάρη στις οποίες κατόρθωναν να συνενώνουν την εκλογική δύναμη των οπαδών τους (Finley, 1999).

Ως μια δημοκρατικά οργανωμένη πολιτεία, η Αθηναϊκή δημοκρατία θα διαρκέσει για δύο περίπου αιώνες (εκτός από τα δύο μικρά χρονικά διαστήματα α)το ολιγαρχικό καθεστώς των τετρακοσίων το 411 που διήρκησε για τέσσερις περίπου μήνες και β) το καθεστώς των τριάκοντα τυράννων το 404/3, που επιβλήθηκε στην Αθήνα από τους Σπαρτιάτες νικητές του πελοποννησιακού πολέμου), κατά την διάρκεια των οποίων η Αθήνα θα αποκρούσει δύο περσικές εισβολές, θα εμπλακεί στον Πελοποννησιακό πόλεμο και τελικά θα υποταχθεί τους Μακεδόνες. Αυτό που θα πρέπει να επισημάνουμε εδώ είναι ότι η Αθηναϊκή δημοκρατία λειτούργησε όλα αυτά τα χρόνια, ως ένα έννομο καθεστώς. Οι δημοκρατικοί πολίτες της Αθήνας πίστευαν βαθύτατα στην αρχή του νόμου (Γιάννης Πλάγγεσης, 2010).

Ως προς τη δομή και τη λειτουργία της Αθηναϊκής δημοκρατίας, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε τα εξής: πρώτον η Αθηναϊκή δημοκρατία βασιζόταν στην άμεση συμμετοχή των πολιτών στα κοινά και η Εκκλησία του Δήμου ήταν ο κυρίαρχος πολιτικός θεσμός. Δεύτερον τα κατώτερα αξιώματα διανεμόνταν με κλήρο, ενώ τα ανώτερα αξιώματα καταλαμβάνονταν με βάση στην αξία και ύστερα από εκλογή. Τρίτον τα δικαστήρια συγκροτούνταν στη βάση της εκλογής από την Εκκλησία του

Δήμου και προβλεπόταν αποζημίωση των μελών τους για την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Τέταρτον οι πολίτες που ασκούσαν πολιτική εξουσία ήταν υπεύθυνοι, ορίζονταν για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, κατά κανόνα για ένα χρόνο, και λογοδοτούσαν στο τέλος της θητείας τους. Πρόκειται για ένα καθεστώς όπου, με δεδομένη την κοινωνική ανισότητα ο λαός στο βαθμό που ασκούσε κυριαρχία πάνω στις τάξεις των ιδιοκτητών, των ολίγων και πλουσίων, μπορούσε να μετριάξει την εκμετάλλευση των φτωχών πολιτών από τους πλούσιους και τους ισχυρούς και να προωθεί πιο αποτελεσματικά το γενικό συμφέρον της κοινωνίας. (Πλάγγεσης, 2010)

Η Αθηναϊκή δημοκρατία λειτουργούσε στη βάση δύο κυρίαρχων αρχών: της ισότητας και της ελευθερίας. Σε ό,τι αφορά την πρώτη αρχή, και επειδή όλοι οι πολίτες είχαν δικαίωμα ψήφου, η πολιτική ισότητα αποτελούσε συστατικό στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Οι Έλληνες δημοκράτες, οι πολίτες της δημοκρατικής Αθήνας, θεωρούσαν ότι το πολιτικό καθεστώς της δημοκρατίας ενσωμάτωνε τόση την ισηγορία όσο και την ισονομία.

Η ισηγορία αφορούσε το δικαίωμα όλων των πολιτών να εκφράζουν ελεύθερα και δημόσια τις απόψεις τους ή διαφορετικά το δικαίωμα στο δημόσιο λόγο. Σήμαινε ελευθερία του λόγου όχι μόνο με τη συμβατική αρνητική έννοια της έλλειψης λογοκρισίας, αλλά με την ουσιαστική σημασία της ελευθερίας του λόγου, της δυνατότητας όλων να εκφέρουν γνώμη εκεί που μετρούσε και είχε σημασία, στη συνέλευση όλων των πολιτών (Finley, 1999).

Η Coleman, παρατηρεί: «αποτελούσε πάντοτε μια δυνατότητα ανοιχτή σε κάθε πολίτη, ο οποίος επιθυμούσε εκθέσει τις απόψεις του ενώπιον της Εκκλησίας του Δήμου, προκειμένου να δείξει την αξία του και να κερδίσει τη μέση και δημόσια αναγνώριση». Στην πραγματικότητα, ισηγορία, το δικαίωμα στο δημόσιο λόγο «βρισκόταν στην καρδιά της εκούσιας και ενσυνείδητης αφοσίωσης στο δημοκρατικό πολίτευμα, που έκανε όλους τους πολίτες να νιώθουν ότι συμμετέχουν στα κοινά και ότι έχουν συμφέρον στην πόλη, στην υπακοή προς τους νόμους και στη μεταξύ τους συνεργασία». Ο Cartledge (2011) πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι για τους Έλληνες, η πολιτική ήταν τοποθετημένη κεντρικά στην καρδιά της κοινότητας, γι' αυτό και

ήταν μια πολιτικά ισχυρή κοινότητα ενεργά συμμετεχόντων πολιτών. Κόμβους της αρχαίας ελληνικής πολιτικής δικτύωσης αποτελούσαν η αγορά και η ακρόπολις.

Η ισονομία, η νομική ισότητα, η ισότητα ενώπιον του νόμου, αφορούσε το δικαίωμα του κάθε πολίτη να αντιμετωπίζεται ισότιμα από τους νόμους και τα δικαστήρια, ανεξάρτητα από τον πλούτο, την ισχύ, την κοινωνική θέση ή την ρητορική του ικανότητα. Η ελευθερία, όπως και η ισηγορία, αφορούσε την ουσία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η έννοια της ελευθερίας ήταν συνυφασμένη με την έννοια της δημοκρατίας (Πλάγγεσης, 2010).

Πιο πριν, το 594 π.Χ. στην Αθήνα, ο Σόλωνας διαίρεσε το σώμα των πολιτών σε τέσσερις κατηγορίες πλούτου για διάφορους λόγους, ένας από τους οποίους ήταν η εκλεξιμότητα σε δημόσια αξιώματα. Αυτό αποτελούσε πλήρη ρήξη με τη παράδοση δηλαδή με τα αποκλειστικά δικαιώματα μιας κληρονομικής κοινωνικής τάξης, μίας αριστοκρατίας λόγω καταγωγής, αν και οι αριστοκρατικές οικογένειες διατήρησαν, τουλάχιστον για κάποιο διάστημα, την κυριαρχία τους στην νέα άρχουσα τάξη που καθοριζόταν πλέον με βάση τον πλούτο. Δύο σημεία πρέπει να συγκρατήσουμε : 1) τα απαιτούμενα προσόντα για κάθε μία από τις τέσσερις σολώνιες τάξεις ορίστηκαν με βάση αποκλειστικά και μόνο την αγροτική σοδειά 2) ενώ οι τρεις από τις τάξεις διατήρησαν την παραδοσιακή τους ονομασία- ιππείς ζευγίται και θήτες-, τα μέλη της τέταρτης και ανώτατης κατηγορίας ονομάστηκαν πεντακοσιομέδιμνοι (αυτοί που παρήγαγαν πεντακόσιους μέδιμνους) μια κραυγαλέα τεχνητή επινόηση που συμβολίζει τον τιμοκρατικό χαρακτήρα του σχήματος (Finley, 1999). Μάλιστα, ο Αθηναϊκός δήμος μόνο αρκετό καιρό μετά τον Σόλωνα έγινε άρχοντας του κράτους (Cartledge, 2011). Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, απ' όλα τα μέτρα του Σόλωνα, τρία κυρίως προωθούσαν τα συμφέροντα του κοινού λαού: η κατάλυση της δουλείας λόγω χρεών, το δικαίωμα τρίτου να επέμβει σε δίκη υπέρ κάποιου που είχε αδικηθεί και εισαγωγή της έφεσης στα δικαστήρια. Κανένα κράτος στην κλασική εποχή δεν καθιέρωσε έναν επαρκή μηχανισμό που να εξασφαλίζει είτε την παρουσία συνηγόρου στο δικαστήριο είτε την εκτέλεση των αποφάσεων σε ιδιωτικές υποθέσεις. Ήταν, λοιπόν, κανείς υποχρεωμένος να στηρίζεται μόνο στις δικές του δυνάμεις, και είναι προφανές ότι μία τέτοια κατάσταση δημιουργούσε άνισα πλεονεκτήματα, εφόσον οι αντίδικοι διέθεταν άνισους πόρους. Το μέτρο του Σόλωνα και ορισμένοι ρωμαϊκοί θεσμοί, όπως ο συνήγορος αποσκοπούσαν στην άμβλυνση των πλέον κατάφωρων

διακρίσεων, χαρακτηριστικά μέσω πελατειακών σχέσεων και όχι μέσω του κρατικού μηχανισμού. Η δημοσιοποίηση των νόμων αποτελούσε άλλο ένα βήμα προς την ίδια κατεύθυνση. Η αντίσταση που συνάντησε αυτό το μέτρο δείχνει ότι για τις κατώτερες τάξεις, ή μάλλον για όλους τους πολίτες που βρίσκονταν εκτός του κλειστού ηγετικού κύκλου ήταν κάτι παραπάνω από απλός τύπος. Ωστόσο η ουσία, η μήτρα του νόμου, παρέμεινε σαφώς μεροληπτική. Ούτε καν τα εκδημοκρατισμένα ελληνικά δικαστήρια δεν ήσαν τη σκληρότητα του νόμου περί χρεών, ενώ στα ρωμαϊκά, όπου η δικαστική εξουσία σε ιδιωτικές αντιδικίες παρέμεινε μονοπώλιο της επίλεκτης τάξης, η κατάσταση ήταν ακόμα χειρότερη (Finley, 1999).

Βάσει του νομικού θετικισμού, πρώτον δεν υπάρχει αναγκαία σύνδεση ανάμεσα στο νόμο και στην ηθική και δεύτερον η νομική εγκυρότητα καθορίζεται μέσω της αναφοράς σε συγκεκριμένα κοινωνικά γεγονότα λόγου χάριν, τη διαταγή του κυρίαρχου ή τον κανόνα της αναγνώρισης. Αυτή η δεύτερη αρχή του θετικισμού συγκεντρώνει στην εποχή μας ενδιαφέρον και οδηγεί αναπόφευκτα στο κλασικό ερώτημα της πολιτικής θεωρίας: κάτω από ποιους όρους δημιουργούν οι νομικές υποχρεώσεις, ακόμη κι αν προσδιορίζονται από κοινωνικά γεγονότα, γνήσιες πολιτικές υποχρεώσεις (λόγου χάριν την υποχρέωση υπακοής στον νόμο) ; (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011)

Σύμφωνα με το Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, η ευθύνη είναι μια συνθήκη που συνδέει τον δρώντα με τις πράξεις του, ή τις συνέπειες που συνδέονται με αυτές. Ο Κορνήλιος Καστοριάδης στο βιβλίο " Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας", αναφέρει ως πράξη αυτό το πράττειν, μέσα στο οποίο σκοπεύουμε τον άλλο ή τους άλλους ως αυτόνομα όντα, και τους θεωρούμε ως τον ουσιαστικό παράγοντα της ανάπτυξης της ίδιας τους της αυτονομίας. Η αληθινή πολιτική, η αληθινή παιδαγωγική, η αληθινή ιατρική, στο μέτρο που υπήρξαν ποτέ ανήκουν στην πράξη. Στο Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge (2011) αναφέρεται ότι η ευθύνη είναι πάντοτε αναγκαία και ενίοτε επαρκής για την ορθότητα ορισμένων εκτιμήσεων του δρώντος. Στην ηθική, η ορθότητα αυτή διακρίνεται σε αντικειμενική και υποκειμενική. Μια πράξη είναι αντικειμενικά ορθή για να την επιτελέσει ένα άτομο, ανεξάρτητα από το αν ο δρων ή οποιοσδήποτε άλλος, πιστεύει ότι είναι. Μια πράξη είναι υποκειμενικά ορθή για να την επιτελέσει ένα άτομο, εάν πιστεύει, ίσως και δικαιολογημένα, ότι αυτή η πράξη είναι ορθή. Μια πράξη μπορεί να είναι αντικειμενικά και υποκειμενικά

ορθή, καθώς και τίποτα από τα δύο. Μια πράξη μπορεί, επίσης να είναι υποκειμενικά ορθή αλλά όχι αντικειμενικά ορθή, όταν αποτυγχάνει να είναι βέλτιστη ως προς τις συνέπειες κι όμως ο δρων να πιστεύει ότι η πράξη είναι αντικειμενικά ορθή και επίσης μια πράξη μπορεί να είναι αντικειμενικά ορθή, αλλά όχι υποκειμενικά ορθή, όταν, παρά την αντικειμενική ορθότητα της πράξης, ο δρων δεν πιστεύει στην ορθότητα της ή πιστεύει εσφαλμένα ότι δεν είναι αντικειμενικά ορθή. Η διάκριση αυτή είναι σημαντική για την ηθική αποτίμηση των δρώντων και των πράξεων τους. Στην περίπτωση που κρίνουμε την πράξη ενός ατόμου ως αντικειμενικά εσφαλμένη, συχνά μετριάζουμε την κρίση μας για το άτομο αυτό εάν κρίνουμε ότι η πράξη ήταν για αυτόν υποκειμενικά ορθή. Η διάκριση μεταξύ υποκειμενικού και αντικειμενικού χαρακτήρα βρίσκει εφαρμογή και σε άλλες ηθικές κατηγορίες, όπως το σφάλμα και η υποχρέωση.

« Για να κρίνει κανείς τι πρέπει να κάνει, προκειμένου να αποκτήσει ένα αγαθό ή να αποφύγει ένα κακό, πρέπει να σκεφθεί όχι μόνο το καλό και το κακό το ίδιο, αλλά επίσης, την πιθανότητα να συμβεί ή να μη συμβεί και να θεωρήσει γεωμετρικά την αναλογία την οποία όλα αυτά τα πράγματα έχουν από κοινού»

Η Λογική του Port- Royal , Arnaud και Nicole(1662)

Εάν ο δρων φέρει εις πέρας τα καθήκοντα του είναι ένα «υπεύθυνο άτομο» ή «συμπεριφέρεται υπεύθυνα». Η ευθύνη δεν έχει έναν και μόνο ορισμό, αλλά συνιστάται από πολλές ειδικές έννοιες, που συνδέονται στενά μεταξύ τους.

2.3. Φιλοσοφία και Πολιτική

- Αριστοτέλης

Ο Αριστοτέλης μέσα από τα έργα του "Ηθικά Νικομάχεια" και "Πολιτικά" έχει ως στόχο την αποτελεσματική δράση σε ζητήματα συμπεριφοράς. Πραγματεύεται τι εξαρτάται από εμάς και ενδέχεται να είναι αλλιώς επειδή σε αυτό το πεδίο υπάρχουν οι δυνατότητες της επιλογής και της δράσης. Η πρακτική φύση της ηθικής συνιστάται κυρίως στην εξέλιξη ενός ορισμένου είδους του δρώντος. Ο Αριστοτέλης υπενθυμίζει ότι τα Ηθικά Νικομάχεια γράφτηκε όχι για να μάθουμε τι είναι αρετή αλλά για να

γίνουμε καλοί. Κάποιος γίνεται καλός όταν επιλέγει και πράττει καλά. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011).

Ο σκοπός όλων των πράξεων, το καλό για τον άνθρωπο είναι η ευδαιμονία και αυτό διαφαίνεται από το παρακάτω χωρίο, όπως παρουσιάζεται από τον Kullman (2003) και αφορά σε συγκεκριμένη τοποθέτηση του Αριστοτέλη « Η πόλη είναι μία κοινωνία ίσων ατόμων με σκοπό την καλύτερη δυνατή ζωή. Επειδή όμως το άριστο είναι η ευδαιμονία, η οποία συνίσταται στην ενεργοποίηση και την τέλεια χρήση της αρετής, και επειδή στην αρετή μπορούν να μετέχουν πλήρως ορισμένοι, άλλοι όμως λίγο ή και καθόλου, είναι φανερό ότι αυτό είναι η αιτία της ύπαρξης διαφόρων ειδών πόλεων και πολιτευμάτων» (σελ. 35). Σχετικά με αυτά αξίζει να αναφερθούμε στην τοποθέτηση του Kullman (2003), ο οποίος εντοπίζει ότι κατά τον Αριστοτέλη, πρέπει να εξεταστεί η φύση του πολιτεύματος που ταιριάζει σε ένα δεδομένο πληθυσμό βάσει των δυνατοτήτων του, με σκοπό την πραγμάτωση της ευδαιμονίας.

Η ηθική και η πολιτική είναι στενά δεμένες μεταξύ τους. Ο Αριστοτέλης θεωρεί το κράτος ως μια φυσική οντότητα που προκύπτει για να υπηρετήσει μια φυσική λειτουργία. Αυτή δεν είναι απλώς, επί παραδείγματι, μέριμνα για την κοινή άμυνα ή προαγωγή του εμπορίου. Απεναντίας, το κράτος στα Πολιτικά έχει, επίσης την ευδαιμονία ως στόχο του, δηλαδή την προώθηση των πλήρων και αυτάρκων ζωών των πολιτών του. Ο Αριστοτέλης πρότεινε μια περίπλοκη ταξινόμηση των πολιτευμάτων, αλλά τα ανήγαγε στην πράξη σε τρία είδη: μοναρχία, αριστοκρατία και δημοκρατία. Το τι υπηρετεί καλύτερα το φυσικό σκοπό του κράτους ήταν ως έναν βαθμό, κάτι το σχετικό για τον Αριστοτέλη. Παρότι φαίνεται ότι ευνοούσε τη δημοκρατία, σε κάποιες περιστάσεις η μοναρχία ενδέχεται να είναι πιο κατάλληλη. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011)

Καθώς κλείνει το ιστορικό τμήμα της Αθηναίων Πολιτείας ο Αριστοτέλης απαριθμεί έντεκα μεταβολές: αρχίζει με δύο μυθικές, του Ίωνα και του Θησέα και τις αμφίβολες μεταρρυθμίσεις του Δράκοντα, συνεχίζει με τις μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα, την τυραννίδα των Πεισιστρατιδών, την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας από τον Κλεισθένη, την ανάληψη της εξουσίας από τον Άρειο Πάγο στη διάρκεια των Περσικών πολέμων, την άρση της εξουσίας του Άρειου Πάγου από τον Εφιάλτη, το ολιγαρχικό κίνημα του 411 π.Χ., την ανατροπή της ολιγαρχίας ένα χρόνο αργότερα,

την τυραννίδα των Τριάκοντα στο τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου και την τελική επαναφορά της δημοκρατίας το 403 π.Χ. (Finley, 1999).

Καταρχάς ο Αριστοτέλης μας λέει πως η πόλη είναι ένα είδος κοινωνίας που αποβλέπει στην επίτευξη του αγαθού. Ειδικότερα η πόλη είναι μια κοινωνία που αποβλέπει στην επίτευξη του απόλυτου αγαθού που είναι η ευδαιμονία του συνόλου. Καθώς το θέτει ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά:

[1252a] *Επειδή βλέπουμε ότι κάθε πόλη (κράτος) αποτελεί ένα είδος κοινωνίας και ότι κάθε κοινωνία έχει συσταθεί για να επιτελεσθεί κάτι καλό (γιατί όλοι κάμνουν το παν για να πετύχουν κάτι που τους φαίνεται ωφέλιμο), είναι ολοφάνερο ότι όλες οι κοινωνίες έχουν για στόχο τους κάτι καλό και ότι, ακριβέστερα, (5) το βασικότερο από όλα τα αγαθά αποτελεί τον στόχο των κοινωνιών και είναι το κυριώτερο στοιχείο σ' όλες αυτές τις κοινωνίες και περιλαμβάνει όλες τις άλλες: κι αυτό είναι που ονομάζουμε πόλη ή πολιτική κοινωνία.*

(Μτφρ. Β. Μοσκόβης. 1989. *Αριστοτέλους Πολιτικά*. I–II. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.)

Η πιο πέρα εξέλιξη είναι η πόλη, η οποία σχηματίζεται από έναν αριθμό κώμων και η οποία είναι αρκετά μεγάλη ώστε να είναι αυτάρκης. Η πόλη έτσι δεν εξασφαλίζει απλά το ζην αλλά το ευ ζην. Η πόλη λοιπόν είναι φύσει γιατί αποτελεί φυσιολογική εξέλιξη της οικίας και γιατί σχηματίζεται για να ικανοποιεί τις γενικότερες ανθρώπινες ανάγκες. Καθώς το θέτει ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά:

[1252b27] *Η ολοκληρωμένη κοινωνία που σχηματίζεται από περισσότερες κώμες αποτελεί πόλη, η οποία διαθέτει ήδη, για να το πούμε απλά, πλήρη αυτάρκεια. Και ενώ σχηματίστηκε για να εξασφαλίζει την επιβίωση, διατηρείται, επειδή διασφαλίζει την ευζωία. [30] Συνεπώς, κάθε πόλη υπάρχει φύσει, εφόσον βέβαια αυτό ισχύει και για τις πρώτες μορφές κοινωνίας. Γιατί η πόλη είναι ο σκοπός χάριν του οποίου υπάρχουν οι άλλες μορφές κοινωνίας, και η φύση είναι καθεαυτήν σκοπός, αφού η κατάληξη της εξελικτικής ανάπτυξης ενός πράγματος λέμε ότι αποτελεί τη φύση του (όπως στην περίπτωση ενός ανθρώπου, ενός αλόγου, ενός σπιτιού). Επιπλέον, σκοπός και τέλος ταυτίζονται με την τελειότητα. Και η αυτάρκεια συνιστά συγχρόνως και σκοπό και τελειότητα.*

(Μτφρ. Σταύρος Τσιτσιρίδης. <http://www.greek-language.gr/>)

Ο φύσει χαρακτήρας της πόλης σύμφωνα με τον Αριστοτέλη προκύπτει και από το γεγονός ότι ο κάθε ελεύθερος άνθρωπος από τη φύση του ανήκει στην πόλη και

χαρακτηρίζεται ως πολιτικόν ζώον ο άνθρωπος είναι φύσει πολιτικό ζώο γιατί η φύση τον προίκισε με την έλλογη ομιλία και η φύση τίποτα δεν κάνει χωρίς σκοπό.

1253α... η πόλη είναι μια φυσική πραγματικότητα και ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του προορισμένος να ζήσει μέσα στην πόλη (πολιτικόν ζώον). Εκείνος δε που περνά τη ζωή του έξω από την πόλη, από τη φύση του και όχι από κάποια ατυχία, είναι ανήθικος ή κάτι ανώτερο από άνθρωπος. (5) Είναι σαν εκείνον που ο Όμηρος κατηγορεί ότι «δεν έχει ούτε οικογένεια, ούτε νόμους, ούτε εστία». Γιατί από τη φύση του είναι συνάμα και φιλοπόλεμος, σαν πιόνι απομονωμένο από τα άλλα στο παιχνίδι των πεσσών. Να ο λόγος για τον οποίο είναι ολοφάνερο πως ο άνθρωπος είναι ζώο πολιτικό περισσότερο κι από τη μέλισσα κι από όλα τα άλλα που ζουν σε αγέλες. Γιατί, όπως είπαμε, δεν κάνει τίποτε στην τύχη. (10) Και μόνος απ' όλα τα ζώα ο άνθρωπος έχει έναρθρο λόγο. Και οι μεν άναρθρες κραυγές εκφράζουν τη λύπη και την ευχαρίστηση, και γι' αυτό υπάρχουν στα άλλα ζώα. Η φύση τους δηλαδή τους επιτρέπει να αισθάνονται τη λύπη και την ευχαρίστηση και να γνωστοποιούν τα συναισθήματα αυτά το ένα στο άλλο. Αλλά ο έναρθρος λόγος δημιουργήθηκε για να εκφράζεται το συμφέρον και το βλαβερό, (15) και φυσικά και το δίκαιο και το άδικο. Αυτό, πραγματικά, είναι το διακριτικό σημείο που κάμνει τον άνθρωπο να ξεχωρίζει απ' όλα τα άλλα ζώα: μονάχα αυτός δηλ. αντιλαμβάνεται το καλό και το κακό, το δίκαιο και το άδικο και τις άλλες παρόμοιες αξίες. Η κοινή γνώση αυτών των αξιών συντείνει στη δημιουργία της οικογένειας και της πόλης. (Μτφρ. Β. Μοσκόβης. 1989. Αριστοτέλους Πολιτικά. Ι–ΙΙ. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.)

Στην πραγματικότητα ο Αριστοτέλης θέλει να τονίσει την κοινωνική φύση του ατόμου αφού ο άνθρωπος έξω από τα πλαίσια της κοινωνικά οργανωμένης ζωής είναι ή θηρίο ή θεός. Η πόλη είναι μια ολότητα με οργανικό χαρακτήρα, που σημαίνει ότι αποτελείται από διαφορετικά άτομα και ομάδες που επιτελούν διαφορετικές αλλά συμπληρωματικές λειτουργίες. Με την έννοια αυτή το όλον, η πόλη, προηγείται του μέρους δηλαδή του ατόμου. Το άτομο λοιπόν δε μπορεί να υπάρξει ανεξάρτητα από τον όλον, την πόλη. (Γιάννης Πλάγγεσης 2010)

Σύμφωνα με το Oxford university, η πόλη για τον Αριστοτέλη είναι μια κοινωνία τα μέλη της οποίας είναι πολίτες, η πόλη είναι μια κοινωνία ελεύθερων πολιτών. Οι πολίτες μετέχουν στις πολιτικές λειτουργίες της πόλης και οι λειτουργίες αυτές καθορίζονται από το πολίτευμα. Πολίτης, για τον Αριστοτέλη, είναι κάποιος με το

συνταγματικό δικαίωμα να αναλαμβάνει αξιώματα ενώ σύνταγμα είναι ένα σύνολο κανόνων για την ανάθεση αξιωμάτων. Η ιδιότητα του πολίτη απαιτεί ελεύθερο χρόνο και την ικανότητα, αλλά και την ευκαιρία, για στοχασμό, άρα οι χειρώνακτες (όπως, ασφαλώς, και οι δούλοι) δεν μπορούν να αποβλέπουν σε αυτήν. Είναι λοιπόν το πολίτευμα που κυρίως καθορίζει την ταυτότητα της πόλης και για αυτό όταν αλλάζει το πολίτευμα αλλάζει επίσης και η πόλη. Διαφορετικά η πόλη δομείται, αποκτά πολίτευμα συγκεκριμένη ταυτότητα, σε σχέση με τη μορφή πολιτεύματος που υιοθετεί, ενώ το πολίτευμα δεν αποτελεί παρά έκφραση των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται στη πόλη. Το πολίτευμα, για τον Αριστοτέλη καθορίζει τόσο τον ηθικό σκοπό που θα πρέπει να επιδιώκει η κοινότητα όσο και τους θεσμούς μέσω των οποίων θα πρέπει να ασκείται η εξουσία.

«οι νόμοι πρέπει να προσαρμόζονται στα πολιτεύματα- και έτσι τους θεσπίζουν όλοι γενικά- αλλά όχι τα πολιτεύματα στους νόμους»

Ο παραπάνω ορισμός του πολιτεύματος από τον Αριστοτέλη δείχνει πως το πολίτευμα δεν αφορά μόνον τη θεσμική διάρθρωση μιας πολιτικής κοινότητας αλλά και τον τρόπο ζωής των πολιτών:

«Γιατί το πολίτευμα είναι ένας συγκεκριμένος τρόπος ζωής της πόλης». ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα την πολιτική με την ηθική, το κράτος με την κοινωνία.

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ	
Ορθά Πολιτεύματα	Ημαρτημένα Πολιτεύματα
1.Βασιλεία (τιμή)	4.Τυραννία (ηδονή) αρχή του ενός
2.Αριστοκρατία (αρετή)	5.Ολιγαρχία (πλούτος) αρχή των ολίγων
3.Πολιτεία (τιμοκρατία, πλούτος και ελευθερία)	6.Δημοκρατία (ελευθερία) αρχή των πολλών

Η ορθότητα των πρώτων τριών πολιτευμάτων έγκειται στο κύριο μέλημα των κυβερνητών που ήταν η ευημερία των πολιτών, ενώ τα ελαττώματα των τριών υπολοίπων οφείλονται στο γεγονός του ότι οι κυβερνήτες μεριμνούν κυρίως για προσωπικό τους όφελος. Συγκεκριμένα η Βασιλεία (όπου κυβερνάει ένας και

ενδιαφέρεται για το καλό της πολιτείας) εκφυλίζεται σε τυραννία όταν ο μονάρχης ενδιαφέρεται μόνο για τον εαυτό του. Η Αριστοκρατία όπου κυβερνούν οι πιο ικανοί μετατρέπεται στη διεφθαρμένη μορφή της ολιγαρχίας όπου κυβερνούν λίγοι και ενδιαφέρονται μόνο για τον ατομικό, οικονομικό τους πλουτισμό. Τέλος, η τιμοκρατία (ενωμένοι πολίτες που αυτοκυβερνιούνται κάτω από το νόμο) μπορεί να εκφυλιστεί στη Δημοκρατία, δηλαδή στο πολίτευμα όπου κυβερνούν οι μάζες του λαού και κάθε άτομο μεριμνά για το προσωπικό του κέρδος. (Σαχακιάν, 2012)

Χαρακτηριστική θεωρείται η αναζήτηση του Αριστοτέλη, όχι απλά και μόνο στην άριστη πολιτεία αλλά και εκείνη που υπό δεδομένες συνθήκες είναι ότι καλύτερο μπορεί να πραγματοποιηθεί. (Ζιγκόν, 2010)

Οι τρεις κύριες δυνατές μορφές πολιτεύματος -η αρχή του ενός, των ολίγων, ή των πολλών- μπορεί να είναι ορθές, αν στοχεύουν στο κοινό αγαθό σύμφωνα με το κοινό πνεύμα, ή παρεκτροπές, αν επιδιώκουν το προσωπικό συμφέρον των αρχόντων. Η βασιλεία, η αριστοκρατία και η «πολιτεία» (μια μορφή συνταγματικής, περιορισμένης δημοκρατίας) είναι τα ορθά πολιτεύματα ενώ η τυραννία, η ολιγαρχία, και η χωρίς νόμους δημοκρατία (δηλαδή η οχλοκρατία) είναι οι παρεκτροπές τους.(Oxford university, 2005)

Για τον Αριστοτέλη, η παιδεία, και ιδιαίτερα η ηθική παιδεία, δεν είναι μετάδοση θεωρητικής εμπειρίας, αλλά εξάσκηση στις καλές συνήθειες. Για την έλλειψη σταθερότητας στις πόλεις-κράτη ευθύνεται η ενδημική διαμάχη μεταξύ πλουσίων και φτωχών, οι οποίοι αγωνίζονται να εγκαθιδρύσουν είτε την ολιγαρχία - την πλουτοκρατία, θα ήταν ο πιο ακριβής όρος- ή την αχαλίνωτη οχλοκρατία. Ο νόμος, όταν κυβερνά, μπορεί να περιορίσει αυτές τις αντικρουόμενες προτιμήσεις. Η συναίνεση των πολλών πρέπει να συμπληρώνει τις εξαιρετικές ικανότητες των ολίγων (Oxford university, 2005).

- Μοντεσκιέ

Σύμφωνα με το πνεύμα των νόμων, οι κυβερνήσεις είναι δημοκρατίες μοναρχίες ή δεσποτικά καθεστώτα. Οι αρχές ή κινητήριες δυνάμεις αυτών των τύπων

διακυβέρνησης είναι αντιστοίχως η πολιτική αρετή, η τιμή και ο φόβος. Ο τύπος πολιτεύματος που έχει ο λαός εξαρτάται από το χαρακτήρα, την ιστορία και τη γεωγραφική του θέση. Μόνο μια συνταγματική κυβέρνηση που διακρίνει ανάμεσα στην εκτελεστική, στη νομοθετική και στη διδακτική εξουσία διατηρεί την πολιτική ελευθερία, θεωρούμενη ως δύναμη να κάνει κάποιος ό,τι οφείλει να θέλει. Η συνταγματική μοναρχία με τη διάκριση των εξουσιών είναι η καλύτερη μορφή πολιτεύματος. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011).

Πιο συγκεκριμένα, σε σχέση με την πολιτική ελευθερία, αναφέρονται αυτολεξεί τα λεγόμενα του ίδιου του Μοντεσκιέ όπως αυτά παρουσιάζονται από τον Χρυσή (2008), «Σε ένα κράτος, δηλαδή σε μια κοινωνία που υπάρχουν νόμοι, η ελευθερία δεν μπορεί παρά να συνίσταται στο να μπορεί κανείς να κάνει αυτό που πρέπει να θέλει, και να μην εξαναγκάζεται να κάνει αυτό που δεν πρέπει να θέλει. Πρέπει να αντιληφθούμε τι είναι η ανεξαρτησία και τι είναι η ελευθερία. Ελευθερία είναι το δικαίωμα να πράττει κανείς οτιδήποτε οι νόμοι επιτρέπουν και, αν ένας πολίτης έπραττε αυτό που οι νόμοι απαγορεύουν, τότε δε θα υπήρχε πλέον ελευθερία, καθώς και οι άλλοι θα είχαν εξίσου την ίδια εξουσία.» (σελ. 197).

Η πολιτική ελευθερία δε συνιστάται στο να κάνουμε αυτό που θέλουμε μέσα σε ένα κράτος. Μέσα σε μια κοινωνία όπου υπάρχουν νόμοι, η ελευθερία συνιστάται στο να μπορούν να κάνουν οι πολίτες αυτό που οφείλουν να θέλουν και να μη βιάζονται να κάνουν αυτό που δεν πρέπει να θέλουν. Η ελευθερία είναι το δικαίωμα να κάνουν κάθε τι που οι νόμοι επιτρέπουν. Αν ένας πολίτης μπορούσε να κάνει αυτό που οι νόμοι απαγορεύουν, δε θα είχε πια ελευθερία ο ίδιος γιατί και οι άλλοι θα είχαν επίσης το ίδιο δικαίωμα. (Cerroni, 1985).

Στο έργο του ο Μοντεσκιέ, συσχετίζει τα πολιτεύματα και τα ταξινομεί βάση της σταθερότητας που παρουσιάζει ο αρχαίος κόσμος και ιδιαίτερα τα αριστοτελικά είδη κυβέρνησης. Υπογραμμίζει έτσι ο ίδιος, ξεκινώντας από τρεις ορισμούς: «Πρώτον, ότι η αβασίλευτη δημοκρατική κυβέρνηση είναι εκείνη που ο λαός σύσσωμος ή μέρος αυτού μόνο έχει την εξουσία. Δεύτερον, η μοναρχική, εκείνη όπου ένας μόνο κυβερνά, αλλά μέσω σταθερών και εδραίων νόμων. Ενώ στο τρίτο το δεσποτισμό, ένας μόνο χωρίς νόμο και κανόνα, κινεί τα πάντα με βάση τη θέλησή του και τα κέφια του». (Σκουλάς, 2011)

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί και η άποψη που υποστηρίζει την ανακύκλωση των τριών μορφών εξουσίας, όπου σύμφωνα με τον Λουβάρη (2008), στην ιστορία της Φιλοσοφίας, ο Μοντεσκιέ αποδεικνύει με επιστημονική αντικειμενικότητα ότι και οι τρεις αυτές μορφές, ενώ δεν έχουν την ίδια αξία, εξαρτώνται από τις εκάστοτε ιστορικές συνθήκες.

Ο στοχαστής συνδυάζει την ανάλυση των πολιτευμάτων με την ανάλυση της κοινωνικής οργάνωσης έτσι ώστε να ενδείκνυται κάθε πολίτευμα με ορισμένη μορφή κοινωνίας. Με άλλα λόγια, οι παραπάνω ορισμοί δεν δείχνουν μονάχα τη φύση μιας κυβέρνησης απεικονίζοντας πόσοι είναι εκείνοι που κατέχουν την εξουσία. Δηλαδή αν είναι ένας, λίγοι, ή πολλοί, αλλά και τον τρόπο που αυτή η εξουσία ασκείται. Αν για παράδειγμα, ο ένας που κατέχει την εξουσία την ασκεί με κανόνες και σταθερούς νόμους ή όχι, εμφανίζει ένα νέο γνώρισμα χωρίς το οποίο η κάθε εξουσία για τον πολιτικό διανοητή δεν μπορεί να έχει διάρκεια και πρόοδο.(Σκουλάς, 2011)

Για τον Μοντεσκιέ, ένα πολιτειακό σύστημα λειτουργεί κανονικά, όταν οι διάφοροι νόμοι, οικονομικές σχέσεις, η δημογραφία, η παιδεία, η θρησκεία, το γεωγραφικό περιβάλλον κτλ ευνοούν την ανάπτυξη του πνεύματος που του ταιριάζει. Διαφορετικά το πολίτευμα φθείρεται και τελικά ανατρέπεται. Στην επιμέλεια του Ζιούτου, (1993), η τοποθέτηση του Μοντεσκιέ περί νόμων, συνοψίζεται στα εξής λεγόμενά του «Όποιοι και αν είναι οι νόμοι, πρέπει πάντοτε να τους τηρούμε και να τους θεωρούμε σαν τη δημόσια συνείδηση που με αυτή πρέπει πάντοτε να συμμορφώνεται η συνείδηση των ιδιωτών (σελ.116). Αντίστοιχα οι μεταβολές των πολιτευμάτων στον Αριστοτέλη και ιδιαίτερα οι στάσεις σχετίζονται με το ήθος των πολιτών που τους κάνει να θεωρούν ορισμένους σκοπούς σαν έντιμους και άλλους ως μη έντιμους.

Αντίθετα ο Μοντεσκιέ στην ταξινόμηση του συσχετίζει άμεσα τη δημοκρατία με την αριστοκρατία. Η συσχέτιση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι για τον Μοντεσκιέ η θεμελιακή διάκριση σε ό, τι αφορά τα πολιτεύματα είναι αυτή ανάμεσα στη μοναρχία και τη δημοκρατία, στο πολίτευμα όπου η εξουσία βρίσκεται στα χέρια του ενός ή στο πολίτευμα που η εξουσία βρίσκεται στα χέρια των πολλών. Αντίθετα για τον Αριστοτέλη τα πολιτεύματα διακρίνονται τόσο με βάση το αριθμητικό κριτήριο, ποιος ή ποιοι δηλαδή ασκούν την εξουσία (ο ένας, οι λίγοι ή πολλοί) όσο και με βάση το κριτήριο του σκοπού, το αν δηλαδή ο φορέας της εξουσίας ασκεί την εξουσία με

βάση το κοινό ή το ίδιο συμφέρον (ορθά και ημαρτημένα πολιτεύματα). (Πλάγγεσης, 2010)

Συγκεκριμένα, η δημοκρατία για να λειτουργήσει αποτελεσματικά εξαρτάται από την αρετή, η μοναρχία από την τιμή και ο δεσποτισμός από τον φόβο. Η αρετή της δημοκρατίας δεν είναι αρετή ηθική, αλλά πολιτική. Πρόκειται για τον σεβασμό των νόμων και την αφοσίωση του ατόμου στην κοινότητα.

Ο Μοντεσκιέ είχε την πεποίθησή ότι αν ένα πολίτευμα επενδύει τη θεμελίωσή του στον φόβο, δεν μπορεί να είναι μονάχα διεφθαρμένο, αλλά πρέπει να βρίσκεται κοντά στον απόλυτο πολιτικό μηδενισμό, ενώ οι πολίτες του που υπακούουν μόνο από φόβο δεν μπορεί να είναι καν άνθρωποι. Ο φόβος λοιπόν, ως εργαλείο ελέγχου, μηδενίζεται αρκετά εύστοχα από τον Μοντεσκιέ θεωρώντας ότι το καθεστώς που τον χρησιμοποιεί όχι μόνο τείνει στη διαφθορά αλλά δεν πρόκειται να προοδεύσει ποτέ. Ο Γάλλος πολιτικός στοχαστής εκδηλώνει, όχι μόνο τη δυσαρέσκειά του, αλλά και μια σκληρή αντίθεση προς την απολυταρχία όπως την ονομάζει δεσποτισμό προβαίνοντας παράλληλα σε διερεύνηση των όρων λειτουργίας του δημοκρατικού καθεστώτος.

Ως θιασώτης του αρχαίου ελληνικού κόσμου και πνεύματος, αλλά και της Ρώμης γενικότερα, ο Μοντεσκιέ μελέτησε βαθιά το μεγαλείο και την παρακμή αυτών των καθεστώτων αντλώντας τη γνώση και τα παραδείγματα για να ανταποκριθεί κατάλληλα στην εποχή του εξετάζοντας τις θεμελιώδεις ανάγκες της. Στη δημοκρατία, εκείνο που είναι προφανές είναι ότι οι πολίτες δρουν με βάση την πολιτική αρετή η οποία στην ουσία συνίσταται στην αγάπη των νόμων του κράτους και σε πολιτικές πράξεις που διέπονται από μια τέτοια αγάπη. Ωστόσο, διαπιστώνει ο στοχαστής ότι εκείνοι που νομοθετούν και εκτελούν τους νόμους πρέπει να τους τηρούν και οι ίδιοι, ως βασική προϋπόθεση της πραγματικής έννοιας της δημοκρατίας. Διαφορετικά δεν μπορεί να υφίσταται ως καθεστώς που η λειτουργία του να είναι δημοκρατική. Γι' αυτό και «διατύπωσε την αρχή σύμφωνα με την οποία, προϋπόθεση του σεβασμού των νόμων και της ασφάλειας των πολιτών είναι το να μην υπάρχει καμιά απεριόριστη εξουσία» (Σκουλάς, 2011).

Η διατήρηση και η μεταβολή των πολιτευμάτων συσχετίζεται με τις αξίες που υιοθετούν οι πολίτες, το ήθος των πολιτών, οι οποίες καθορίζουν τη φύση του

πολιτεύματος αλλά και την πολιτική πρακτική των πολιτών, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης των πολιτευμάτων. (Πλάγγεσης, 2010)

- Θωμάς Ακινάτης

Ένα μεγάλο μέρος της συλλογιστικής του επικαλούνταν το παρελθόν των Γραφών, το πατρολογικό, το ιστορικό και το νομικό - θέματα όπως ήταν οι σχέσεις των βασιλέων του Ισραήλ με τους προφήτες, η στάση του Χριστού και του Αποστόλου Παύλου προς τις εξουσίες που υπάρχουν, η σενέκεια άποψη του Αυγουστίνου για το κράτος ως φάρμακο για την αμαρτία, η μακραίωνη επιτυχία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που ερμηνεύθηκε ως σημάδι θεϊκής έγκρισης και η ρήση του Ουλπιανού πως ό,τι προστάζει ο άρχων είναι νόμος. Σε αυτό τον βαθμό, ο μεσαιωνικός πολιτικός στοχασμός ανήκει στην ιστορία της πολιτικής αντιπαράθεσης μάλλον παρά της πολιτικής φιλοσοφίας. (Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας Oxford university, 2005)

Όπως και ο Αριστοτέλης, ο Θωμάς υποστηρίζει τη θέση ότι το κράτος, η πολιτεία είναι φύση. Καθώς το θέτει, «είναι φυσικό για τον άνθρωπο... Να είναι ένα κοινωνικό και πολιτικό ζώο. Να ζει σε μια κοινότητα ανθρώπων.» υποστηρίζει την άποψη ότι η πολιτική δραστηριότητα δεν είναι μόνον αναγκαίο αλλά και ότι αποβλέπει στο αγαθό. Υποστηρίζει την άποψη ότι η πολιτική φύση του ανθρώπου βασίζεται στο γεγονός ότι διαθέτει την ικανότητα της ορθολογικής σκέψης και την ομιλία. Στην κατεύθυνση αυτή, θεωρεί επίσης, όπως και ο Αριστοτέλης, ότι ο άνθρωπος μπορεί να αποκτήσει την αρετή και μέσω αυτής την ευτυχία μόνον με την έλλογη πράξη στην πολιτική σφαίρα. (Γιάννης Πλάγγεσης, 2010)

Στην Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας Oxford university (2005) αναφέρεται ότι ο Ακινάτης υποστηρίζει πως ο άνθρωπος είναι εκ φύσεως κοινωνικός, αφού δεν μπορεί να επιτύχει την τελειότητα για την οποία είναι ικανός, η οποία συνίσταται από ευδαιμονία, αλλά και από αρετή, παρά μόνο ως μέλος μιας κοινότητας, και η κυβέρνηση, όπως υποστηρίζει ο Ακινάτης, είναι απαραίτητη για την κοινότητα. Το Καλό είναι ενότητα, το κοινό καλό, και πρέπει να επιδιώκεται με κάτι μοναδιαίο, έναν μονάρχη, το αντίστοιχο του καθολικού μονάρχη, του Θεού, στη γη.

Όσον αφορά στην αντίληψη του Ακινάτη περί κράτους, ο Πλάγγεσης, (2010) αναφέρει ότι το κράτος γίνεται αντιληπτό ως μια ηθική κοινότητα, μια κοινότητα που έχει ως τέλος, ως σκοπό, το ηθικό αγαθό των πολιτών. Ο Θωμάς υιοθετεί ουσιαστικά

την τελεολογική του Αριστοτέλη για το κράτος. Το θεωρεί ως τον υπέρτατο σκοπό της κοινωνικής ζωής, ως την υπέρτατη μορφή ή πραγμάτωση της κοινωνικής ύπαρξης των ανθρώπων. Εξάλλου, το κράτος πρέπει να βασίζεται στη δικαιοσύνη και η εξουσία πρέπει να ασκείται, από αυτούς που διακρίνονται για την αρετή, με σκοπό την προώθηση του δημόσιου συμφέροντος και σύμφωνα με όσα ορίζουν οι νόμοι. Τα πολιτεύματα ταξινομούνται με βάση τα αριστοτελικά κριτήρια, τον αριθμό των αρχόντων και το σκοπό του πολιτεύματος. Ωστόσο, διαφορετικά από τον Αριστοτέλη υποτάσσει την πολιτική στη θρησκεία ή ανάγει τον φυσικό άνθρωπο στην πνευματική σφαίρα της θρησκείας. Για τον Ακινάτη, η πολιτική είναι κάτι παραπάνω από μια δραστηριότητα του φυσικού ανθρώπου, όπως υποστήριζε ο Αριστοτέλης, είναι κάτι που δεν μπορεί να είναι άσχετο με την πνευματική του ευτυχία.

Αφού το κράτος είναι φυσικό, καθώς για τον Ακινάτη αποτελεί μέρος των προθέσεων του Θεού για τον άνθρωπο, είναι ανεξάρτητο από την εκκλησία, και η εκκλησία δεν πρέπει να επεμβαίνει στην άσκηση της κοσμικής εξουσίας. Αυτό όμως ισχύει με την προϋπόθεση ότι ο ηγεμόνας δεν είναι τύραννος, ότι δηλαδή δεν είναι, όπως ο Ακινάτης εξηγεί κάπως αόριστα, ανάξιος να κυβερνήσει, ότι δεν έχει αποκτήσει την εξουσία με τη βία ούτε τη χρησιμοποιεί ενάντια στο κοινό καλό. Ο τύραννος, λέει ο Ακινάτης, είναι περισσότερο ένοχος για την ανατροπή του από εκείνον που τον ανατρέπει. Η εκκλησία ή πνευματική εξουσία είναι υπέρτατη σε όλα τα θέματα τα σχετικά με τον τελικό προορισμό του ανθρώπου, τον άλλο κόσμο.

Το πιο λεπτομερώς επεξεργασμένο μέρος της πολιτικής φιλοσοφίας του Ακινάτη είναι το σημείο όπου μιλάει για τα είδη του νόμου, τέσσερα τον αριθμό. Πρώτον, υπάρχει ο αιώνιος νόμος του Θεού, το γενικό σύστημα τάξης που έχει επιβάλει ο Θεός στο σύμπαν εν γένει. Δεύτερον, υπάρχει θεϊκός νόμος, αυτόν που ο Θεός έχει αποκαλύψει στον άνθρωπο μέσω των Γραφών. Τρίτον, υπάρχει το φυσικά δίκαιο, οι καθολικώς ισχύοντες κανόνες συμπεριφοράς, προφανείς στη λογική παντού και πάντα. Τέλος, υπάρχει ο ανθρώπινος νόμος, που συνίσταται από ειδικούς κανόνες οι οποίοι είτε συνάγονται από το φυσικό δίκαιο είτε εφαρμόζονται, σύμφωνα με το φυσικό δίκαιο, σε συγκεκριμένες περιστάσεις. Δεν ευθυγραμμίζονται όλα τα είδη με τον περίφημο ορισμό του Ακινάτη για τον νόμο ως «διάταγμα της λογικής για το κοινό καλό, που έχει συνταχθεί από τον έχοντα την επιμέλεια της κοινότητας, και έχει δημοσιευτεί». Η λογικότητα χαρακτηρίζει τον φυσικό νόμο, η δημοσίευση τον ανθρώπινο. Δεν είναι τόσο ότι ο Ακινάτης συνδυάζει λογική και βούληση σε νομική

θεωρία, όσο ότι τις συνάπτει σε όμορα τμήματα της θεωρίας του.(Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας Oxford university, 2005)

- Ρουσσώ

Στην πραγματεία του Ρουσσώ περί πολιτικής οικονομίας εμφανίζεται για πρώτη φορά η περίφημη ιδέα του της γενικής βούλησης, η κεντρική και κυρίαρχη σύλληψη της πολιτικής του σκέψης. Η γενική βούληση προτείνεται ως η λύση στο πρόβλημα τού πως ο άνθρωπος μπορεί να θέσει τον εαυτό του υπό την εξουσία μιας κυβέρνησης και ταυτόχρονα να παραμείνει όσο ελεύθερος ήταν και πριν. Γεννιέται, όταν οι άνθρωποι, αφού πρώτα εκχωρήσουν όλες τους τις εξουσίες στην κοινότητα, τις ξαναπαίρνουν πίσω σε μία ανώτερη, ηθικοποιημένη μορφή. Η γενική βούληση, στοχεύει στο κοινό καλό και είναι πάντοτε ορθή ενώ στη πραγματικότητα δεν ταυτίζεται με τη βούληση όλων. Από την άλλη πλευρά, η βούληση της πλειοψηφίας μπορεί να είναι ένδειξη της γενικής βούλησης, αν πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Οι επιμέρους εφαρμογές των νόμων που θεσπίζει η γενική βούληση είναι καθήκον του «ηγεμόνα», με άλλα λόγια της κυβέρνησης, του αντιπροσώπου της κυρίαρχης κοινότητας, ο οποίος είναι εντελώς διακριτός από την κοινότητα. Η κυριαρχία της γενικής βούλησης είναι αναφαίρετη, ενώ ο πολίτης μιας ενωμένης κοινότητας ανταλλάσσει τη φυσική ελευθερία του με κάτι καλύτερο με ηθική ελευθερία.(Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας Oxford university, 2005.)

Η νέα αυτή πολιτική ηθική, αναδύεται διαμέσου μιας δημοκρατικής πολιτικής πρακτικής, που θα έχει αποτελέσματα προόδου εφόσον οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με την πλήρη συμμετοχή όλων των πολιτών ως γενική βούληση και όχι με τη μερική. Έτσι, προσπάθησε να εξισώσει ο ίδιος την αρετή με την αθωότητα και θεώρησε τις ανάγκες της εποχής του, οι οποίες ήταν αιτίες της ανισότητας και της υποταγής, ανάγκες πλασματικές. Το κοινωνικό του συμβόλαιο, αρχίζει μονάχα όταν αίρεται η ανισότητα, δηλαδή όταν δύναται να εξαλειφθεί η ανισότητα. Γι' αυτό και καταδικάζει την υπάρχουσα κοινωνία που στηρίζεται σε ένα κίβδηλο συμβόλαιο και προβάλλει το αίτημα για αναζήτηση των προϋποθέσεων ενός γνήσιου κοινωνικού συμβολαίου που θα διασφαλίζει την ισότητα και την ελευθερία όλων των πολιτών. (Σκουλάς, 2011)

Ο Ρουσσώ βρήκε τη λύση για τα προβλήματα των ατομικών ελευθεριών και συμφερόντων σε μια ανώτερη μορφή ηθικό – πολιτικής πράξης την οποία αποκαλεί

γενική βούληση. Το άτομο ως πολίτης υποκαθιστά το θέλω με το πρέπει το οποίο συνιστά ένα υπόσχομαι όταν εκφράζει τη συγκατάθεση του στη γενική βούληση. Η γενική βούληση είναι μια καθολική δύναμη ή απόφαση επομένως ανώτερη σε σχέση με τη κάθε επιμέρους βούληση. Στη βούληση για το ίδιο το συμφέρον του, ο πολίτης συγχρόνως βουλεύεται και ό,τι είναι κοινό καλό. Το επιμέρους ενώνεται με το καθόλου. Το άτομο ως συμμετέχον στην πολιτική κοινότητα αυτοπραγματώνεται πραγματοποιώντας το καλό όλων. Αν κάθε κυβέρνηση θα πρέπει να είναι δημοκρατική, μπορεί να είναι αποδεκτές διάφορες μορφές διακυβέρνησης, από την αντιπροσωπευτική δημοκρατία (για τις μικρές κοινωνίες) μέχρι τις ισχυρές μοναρχίες (προτιμότερες για μεγάλα έθνη- κράτη) . Για να υποστηρίξει την ενότητα και τη σταθερότητα των κοινωνιών ο Ρουσσώ εισηγείται ένα νέο είδος πολιτικής θρησκείας, την οποία επιδοκιμάζουν όλοι οι πολίτες και στην οποία συμμετέχουν όλοι. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011)

Το κοινό πάντως στοιχείο που συνδέει το μεγάλο σε έκταση και μορφή έργο του, είναι η μεγάλη επιθυμία του για την αυθεντική ελευθερία καθώς κι ο φόβος του σε οποιαδήποτε μορφή εξάρτησης. Τέτοια όμως εξάρτηση δεν μπορεί παρά να συνδέεται με την πραγματική ανάγκη γιατί αν αυτή η ανάγκη είναι πράγματι πλασματική, τότε η εξάρτηση γίνεται χειριστής μορφής. Γι' αυτό και γίνεται ο ίδιος πολέμιος ενάντια στην πολυτέλεια επειδή δημιουργεί τις πλασματικές ανάγκες που καταλήγουν στην εξάρτηση και υποστηρίζει την απλότητα της αγροτικής ζωής αποκαλώντας τη ζωή αυτή ενάρετη.

Με τη λέξη ελευθερία, αυτό που εννοούσε ο Ρουσσώ δεν ήταν η έννοια της αρνητικής ελευθερίας με την απουσία εξωτερικών εμποδίων όπως συνιστούσε η χομπσιανή σκέψη, αλλά την αυτονομία των ανθρώπων, τον αυτοκαθορισμό τους στη σκέψη και στη" δράση για τη ζωή τους, με την υπακοή στο νόμο που θεσπίζουν οι ίδιοι.(Σκουλάς, 2011)

- Μακιαβέλλι

Με τον Μακιαβέλλι γεννιέται ένα νέο όραμα της πολιτικής ως αυτόνομης δραστηριότητας που οδηγεί στη δημιουργία ελεύθερων και ισχυρών κρατών. Αυτό το

όραμα αντλεί περισσότερο τους κανόνες του περισσότερο από το τι κάνουν οι άνθρωποι παρά από το τι θα όφειλαν να κάνουν. Συνεπώς το πρόβλημα του κακού αναδύεται ως κεντρικό ζήτημα, διότι ο πολιτικός δρών διατηρεί το δικαίωμα να μετέχει στο κακό, όταν αυτό αποτελεί αναγκαιότητα. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011)

Συμβουλεύει έναν ηγεμόνα πώς να εξασφαλίσει και να διατηρήσει την εξουσία: με το να φαίνεται ενάρετος ενώ δεν είναι, με το να απονέμει ο ίδιος χάρες και να αφήνει το δυσάρεστο έργο της τιμωρίας στους υφιστάμενους του, με το να απέχει από την ιδιοκτησία και τις γυναίκες των υπηκόων του, με το να καταφέρνει πλήγματα όσο το δυνατόν ταχύτερα, με το να υποστηρίζει αδύναμους συμμάχους μάλλον παρά ισχυρούς, με το να εμπνέει το φόβο μάλλον παρά την αγάπη. Εν τέλει προτείνει ως θεραπεία τη χρησιμότητα του κακού προς όφελος του κοινού αγαθού. Όλα αυτά τα παρουσιάζει με ένα αδιάλλακτο τρόπο και τα υποστηρίζει με αναφορές στην ιστορία της Ρώμης και της νεότερης Ιταλίας. (Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας Oxford university, 2005)

Επομένως, η αναζήτηση του είναι ο Ηγεμόνας ένας κυρίαρχος άρχοντας ηγέτης, εκείνος που συνδυάζει και την πολιτική αρτιότητα και τη στρατιωτική εξαιρετική τεχνική. Ένας τέτοιος, ηγεμόνας με αυτές τις ικανότητες μπορεί να χρησιμοποιήσει τις ίδιες μεθόδους των εχθρών της ειρήνης για να δημιουργήσει τη νόμιμη τάξη μέσα από το χάος και να εγκαθιδρύσει τους όρους για την άσκηση της αρετής virtue. Εκείνο που άντλησε από τη αρχαία ελληνο-ρωμαϊκή παράδοση και απέδωσε ως βασικό πλεονέκτημα ή προσόν του νέου ηγεμόνα, είναι το να έχει τις δύο δίδυμες θεές την αρετή και την τύχη με το μέρας του. (Σκουλάς 2011)

Σκοπός του ηγεμόνα, μας λέει επανειλημμένα ο Μοντεσκιέ, είναι να «κριθεί έντιμος» και να «επαινείται από όλους». Είναι λοιπόν ουσιαστικό, ιδιαίτερα αν στην πραγματικότητα δεν είναι ενάρετος, να «είναι αρκετά συνετός ώστε να γνωρίζει πώς να αποφεύγει την κακή φήμη που του επιφέρουν τα ελαττώματα εκείνα, τα οποία θα μπορούσαν να του στοιχίσουν το κράτος του». Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι πρέπει να μπορεί να γίνει «μεγάλος ψεύτης και απατεώνας», εκμεταλλευόμενος το γεγονός πως «οι άνθρωποι είναι τόσο αφελείς» ώστε «ο απατεώνας θα βρει πάντοτε κάποιον έτοιμο να εξαπατηθεί». Αναντικατάστατο ταλέντο είναι η ικανότητα να

προσποιείται κανείς τον ενάρτεο: ο ηγεμόνας «δεν χρειάζεται αναγκαστικά να έχει όλες τις καλές ιδιότητες», πρέπει όμως «οπωσδήποτε να φαίνεται ότι τις έχει» σε κάθε περίπτωση. Ο Μακιαβέλλι διαβεβαιώνει τον ηγεμόνα, επιπλέον, πως το ταλέντο αυτό δεν είναι δύσκολο να αποκτηθεί. Ο λόγος είναι ότι αν και «καθένας είναι σε θέση να παρακολουθεί» τη συμπεριφορά του, «λίγοι είναι σε θέση να έρθουν σε στενή επαφή» μαζί του. Ως αποτέλεσμα η πολιτική του θα εκτιμηθεί κανονικά όχι από τις εγγενείς της ιδιότητες αλλά από την «εμφάνιση και τα αποτελέσματά της». Η βολική για τον ηγεμόνα συνέπεια είναι πως αν καταφέρει να διατηρήσει έναν επαρκή βαθμό απομάκρυνσης και μεγαλοπρέπειας, «θα κρίνεται πάντοτε έντιμος και θα επαινείται από όλους», ακόμη και αν οι μέθοδοί του δεν είναι στην πραγματικότητα διόλου έντιμες (Skinner, 2005).

Ηγέτη τέτοιο, δυναμικό και αποφασιστικό κατακτητή που δύναται να εξοντώνει και να καταπιέζει τους εχθρούς του, να εξαπατά αν χρειαστεί τους φίλους και το λαό ως υπηκόους του, όπως το απαιτούσαν οι καιροί, χρειαζόταν σε αυτές τις εποχές ο Μακιαβέλλι, όπως άλλωστε το ομολογεί και ο ίδιος. (Σκουλάς, 2011)

Ο λόγος για τον οποίο ο Μακιαβέλλι προσδίδει τόση σημασία στις τέχνες της προσποίησης και της απόκρυψης γίνεται σαφής μόλις προχωρά στη δεύτερη άποψή του σχετικά με το ρόλο των αρετών στην πολιτική ζωή. Υποστηρίζει ότι ενώ είναι ουσιαστικό για τους ηγεμόνες να φαίνονται συμβατικά ενάρτεοι, συχνά γίνεται αδύνατο να συμπεριφέρονται με συμβατικά ενάρτεο τρόπο. Εξηγεί ήρεμα πως «αν λάβει τα πάντα υπόψη του», ο ηγεμόνας «θα ανακαλύψει ότι κάποια πράγματα που φαίνονται για αρετές θα τον καταστρέψουν αν τα εφαρμόσει, ενώ κάποια που φαίνονται απαίσια θα του φέρουν ασφάλεια και ευημερία» (σελ. 92). Από εδώ συνεπάγεται πως ένας ηγεμόνας, ο οποίος «θέλει να διατηρήσει την εξουσία του» και να επιτύχει την υψηλότερη τιμή, δόξα και φήμη. (Skinner, 2005)

Ένα νέο Ηγεμόνα ο οποίος θα μπορούσε να είναι αδίστακτος και ικανός να παραβιάσει όλους τους κανόνες ηθικής,, ανάλογα την περίσταση και τις ανάγκες, για να πετύχει στο σκοπό του. Δηλαδή, αυτό που έβλεπε σε ένα ηγέτη ήταν, ότι αφού χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα για την επιτυχία του σκοπού του, έχοντας όλες τις ενέργειές του προσηλωμένες στον πόλεμο, θα οδηγήσει τελικά σε θριαμβευτική νίκη και στη διατήρηση της εξουσίας του. (Σκουλάς, 2011)

Ο Λόγος του κράτους δεν αναγνωρίζει κάποια ανώτερη ηθική αρχή και στις επιδιώξεις του, τα πάντα επιτρέπονται. (Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, 2011)

Ο Μακιαβέλλι καθώς εκθέτει τη δική του αντίθετη άποψη για τις υποτιθέμενες ηγεμονικές αρετές, μας υπενθυμίζει πως «όποτε οι άνθρωποι συζητιούνται» και «ιδιαίτερα οι ηγεμόνες», συνήθως αντικείμενο συζήτησης γίνονται «διάφορες ιδιότητές» τους, βάσει των οποίων «επαινούνται ή επικρίνονται» (σελ. 91). Εστιάζει κατόπιν στις τρεις ηγεμονικές αρετές που τονίζονταν πάντοτε σε παρόμοιες αναλύσεις: «άλλοι, για παράδειγμα, θεωρούνται γενναιόδωροι και άλλοι φιλάργυροι· «άλλοι σκληροί, άλλοι σπλαχνικοί»· και «άλλος πιστός στο λόγο του, άλλος δόλιος». (Skinner, 2005)

Αναγκαίο είναι η αρετή ενός ανδρός που είναι ικανός να επιβάλλει την τάξη. γι αυτό και δύναται να χρησιμοποιήσει τα βίαια μέσα. Η αρετή της εξουσίας λοιπόν συγκεντρώνεται στην κοσμική τέχνη της ηγεμονίας και εξαρτάται από την ικανότητα του ηγεμόνα να ταυτίζεται με τη γήινη μοίρα του κοσμικού κράτους. (Σκουλάς, 2011)

Ο Μακιαβέλλι επιμένει ότι, αν ένας ηγεμόνας θέλει «να διατηρήσει το κράτος του», θα βρει συχνά αναγκαίο και οπωσδήποτε πλεονεκτικό «να δρα αψηφώντας την καλή πίστη, τη φιλευσπλαχνία, την καλοσύνη, την ευσέβεια» . Υποστηρίζει την άποψή του αυτή με παρόμοια πολεμικό ύφος, αναλύοντας τη χρησιμότητα εκείνων ακριβώς των αρετών, τις οποίες οι συγγραφείς «κατόπτρων των ηγεμόνων» συμβούλευαν τους αναγνώστες τους να αποφεύγουν πάση θυσία. Ξεκινώντας από την ιδιότητα της φιλαργυρίας, επισημαίνει ότι «στην εποχή μας μεγάλα κατορθώματα επιτεύχθηκαν μόνον από όσους θεωρήθηκαν φειδωλοί» .Όσον αφορά το ελάττωμα της σκληρότητας, ισχυρίζεται πως αυτό είναι αναπόφευκτο αν ο ηγεμόνας θέλει να κρατήσει τους υπηκόους του «ενωμένους και πιστούς» .Τονίζει τέλος την αξία της απάτης και του δόλου, δηλώνοντας ότι «η σύγχρονη εμπειρία δείχνει πως οι ηγεμόνες που κατόρθωσαν μεγάλα πράγματα είναι εκείνοι που έδιναν το λόγο τους επιπόλαια, που ήξεραν πώς να ξεγελούν τους ανθρώπους με την πονηριά τους και που τελικά υπερίσχυαν όσων εμμέναν σε έντιμες αρχές».

Όπως διαβεβαιώνει επανειλημμένα ο Μακιαβέλλι, σκοπός τους πρέπει να είναι «να διατηρήσουν το κράτος τους», να «επιτύχουν μεγάλα έργα» και να επιζητήσουν τους

υψηλούς στόχους της τιμής, της δόξας και της φήμης. Η βασική υπόθεση του Μακιαβέλλι είναι ότι ένας ηγεμόνας που «δρα ενάρετα σε κάθε πράξη του» θα ανακαλύψει σύντομα πως «θα μετανιώσει καθώς βρίσκεται ανάμεσα σε πολλούς που δεν είναι ενάρετοι». (Skinner, 2005)

Συμπερασματικά λοιπόν, ο Μακιαβέλλι υπογραμμίζει τα ειδικά και τεχνικά χαρακτηριστικά μιας πολιτικής όπου η τέχνη της διακυβέρνησης, της προάσπισης και της ανάπτυξης των κρατών εξελίσσονται σε οργανισμούς με αυτόνομη οντότητα. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με τον Λάσκι, ο οποίος τοποθετείται ως προς τον Ηγεμόνα του Μακιαβέλλι «Ο Ηγεμόνας του Μακιαβέλλι θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί σα σκιαγράφηση του νέου ανθρώπου της εποχής του: ξέρει τι θέλει, είναι βίαιος, στην υπηρεσία των ιδεών του, ανοιχτά υλιστής, δεν εμποδίζεται από κανέναν απ τους τόσους ενδοιασμούς που έφερνε μέσα του ο Μεσαίονας, θεωρεί το ωφέλιμο σαν κλειδί για τη ζωή του και την εξουσία σαν κριτήριο του ωφέλιμου... και αν χρησιμοποιεί τη θρησκεία είναι γιατί την αντιμετωπίζει σαν κατάλληλο εργαλείο για να εξαναγκάσει τους ανθρώπους στην εξυπηρέτηση των σκοπών τους» (σελ.220).

2.4. Πολιτική και Ποίηση.

Οι ποιητές ανάλογα με την εποχή και το έθνος που εμφανίζονται, ονομάζονται αρχικά νομοθέτες και προφήτες. Γιατί ένας ποιητής συγκεντρώνει στο πρόσωπο του και τις δύο αυτές ιδιότητες. Σκοπός του δεν είναι να θεωρεί μόνον το παρόν ως έχει, ούτε να ανακαλύπτει τους νόμους σύμφωνα με τους οποίους πρέπει να οργανώνεται αλλά μέσα στο παρόν να διακρίνει το μέλλον. Οι σκέψεις του δεν είναι παρά οι σπόροι των λουλουδιών και των καρπών του μέλλοντος χρόνου. (Σέλλεϋ, 1996)

Η ιστορία της δυτικής πολιτικής φιλοσοφίας από τότε που ξεκίνησε η σοβαρή εξέταση του θέματος από τον Πλάτωνα, μπορεί να χωριστεί σε πέντε κύριες περιόδους. Πρώτον υπάρχει ο κόσμος της ελληνικής πόλης- κράτους και της ιταλικής πόλης – κράτους που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας. Δεύτερον υπάρχει η περίοδος του ανατολικού τύπου δεσποτισμού του Μ. Αλεξάνδρου και των διαδόχων του, των Ρωμαίων Αυτοκρατόρων από τον Αύγουστο μέχρι τη πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στην Ανατολή μέχρι την άλωση της από τους Τούρκους το 1453. Τρίτον υπάρχει η περίοδος των βαρβαρικών βασιλείων,

που ήκμασαν στις πρώην επικράτειες της δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, και των φεουδαλικών μοναρχιών , εντός των οποίων εμφανίστηκαν αυτά τα βασίλεια , πολλά από τα οποία είχαν χαλαρούς δεσμούς με την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Τέταρτον υπάρχει η εποχή των συγκεντρωτικών μοναρχιών που εγκαινιάστηκε στη Βρετανία από τον Ερρίκο Ζ΄, αν όχι από τον προκάτοχο του τον Εδουάρδο Δ και κορυφώθηκε με τον απολυταρχισμό του Λουδοβίκου ΙΔ. Τέλος υπάρχει το νεότερο κράτος, όπου οι κληρονομικές μοναρχίες εκτοπίζονται ή περιθωριοποιούνται με την επικράτηση λιγότερο ή περισσότερο αντιπροσωπευτικών θεσμών. (Oxford university, 2005)

Σύμφωνα με τον Σέλλεϋ, (1996) ο ποιητής μετέχει στο αιώνιο, το απέραντο και το ένα. Στη σκέψη του χρόνος τόπος και αριθμός δεν υφίστανται. Τηρώντας ορισμένες προϋποθέσεις , οι γραμματικοί τύποι που εκφράζουν τις διαθέσεις του χρόνου, τα διαφορετικά πρόσωπα , τη διάκριση του χρόνου , μπορούν να μετατραπούν σε ποίηση ενώ η γλώσσα , το χρώμα , η φόρμα , καθώς και τα θρησκευτικά και πολιτικά ήθη, γίνονται εργαλεία και υλικά της ποίησης. Χαρακτηριστικό είναι πως κάθε εποχή θεοποιεί τα λάθη της και τους δίνει ονόματα ωραιοφανή. Στις σχεδόν βάρβαρες εποχές η εκδίκηση ανάγεται σε είδωλο λατρείας ενώ η αυταπάτη έρχεται να στεγάσει το άγνωστο κακό που η χλιδή και ο κορεσμός υπηρετούν. Επί παραδείγματι η αληθινή ποίηση της Ρώμης βρισκόταν στους θεσμούς της, γιατί οτιδήποτε ωραίο, αληθινό , μαγικό περιείχαν, ήταν η δύναμη της ποίησης που το δημιουργούσε.

Οι Αθηναίοι φαίνεται να είχαν ανακαλύψει πού νωρίς την τέχνη ως μέσο πολιτικού διαλόγου όπως αναφέρει ο MacIntyre (1981) αντίθετα μ' εμάς οι Αθηναίοι δεν είχαν διαχωρίσει και απομονώσει, ενώ εμείς το έχουμε κάνει με μια σειρά θεσμικών μέσων την επιδίωξη πολιτικών στόχων από το θεατρικό λόγο και από τη διατύπωση φιλοσοφικών ερωτημάτων. Επομένως εμείς δεν έχουμε αυτό που διέθεταν οι Αθηναίοι, δεν έχουμε ένα δημόσιο κοινό και συλλογικό τρόπο για να αποδώσουμε πολιτικές εντάσεις ή για να υποβάλλουμε την πολιτική μας σε φιλοσοφική αναζήτηση.

Παραδείγμα αυτής της θέσης μπορούμε να εντοπίσουμε στην "Αντιγόνη" του Σοφοκλή όπου ο Καστοριάδης (2001) υποστηρίζει ότι ο ποιητής δεν προσδιορίζει το καλό και το κακό ηθικολογώντας αλλά πολιτικά. Ο άνθρωπος βαδίζει προς το καλό όταν κατορθώνει να συνυφάνει τους νόμους της πόλης του με τη δικαιοσύνη των θεών, την κατοχυρωμένη απ' τους όρκους. Σ' αυτήν την περίπτωση ο άνθρωπος

γίνεται «ο υψίπολις»- υψηλός μέσα στην πόλη του αλλά κυρίως υψηλός ως μέλος μιας πόλης, μιας πολιτικής, δηλαδή ανθρώπινης κοινότητας. Αμέσως αντιτίθεται στον υψίπολι ο άπολις, ο άνθρωπος που τόλμας χάριν, εξαιτίας της υπερβολικής τόλμης, της αυθάδειας, του θράσους (ύβρις) αφήνει το μη καλόν να τον κατοικήσει. Αυτός που κατέχεται από την ύβρη γίνεται άπολις, βγαίνει από την πολιτική κοινωνία των ανθρώπων.

Συμπληρώνοντας ο Κεχαγιάς (2009), αναφερόμενος στο ζήτημα αυτό υπογραμμίζει πως ο «άπολις» είναι ένας άνθρωπος απολίτιστος με την σύγχρονη έννοια του όρου. Πιο συγκεκριμένα ένα πλάσμα που «έρπει » ανάμεσα στο κακό και στο αγαθό, στη πόλη και εκτός αυτής. Όπως χαρακτηριστικά συνεχίζει «οι κοινοί θεσμοί είναι εκείνοι, που δια της Παιδείας θα οδηγήσουν τον άνθρωπο στο καλόν, εφόσον του διδάξουν πώς να συνυφαίνει τους νόμους της πόλεως με την ένορκον δίκην των θεών, δηλαδή με εκείνο που το αναγνωρίζει ως ύψιστο χρέος, ως κάτι αναλλοίωτο και αυτονόητο, που θα έπρεπε να ισχύει.»(σελ. 656)

Άλλο ένα παράδειγμα μπορούν να αποτελέσουν οι 'Ίκέτιδες', του Ευρυπίδη όπου ένας αγγελιοφόρος φθάνει στην Αθήνα από τη Θήβα και ρωτά: «Ποιος είναι ο τύραννος αυτής της χώρας;» Ο βασιλιάς Θησεάς απαντά: «Άρχισες λάθος ξένη , αναζητώντας εδώ έναν τύραννο. Η πολιτεία αυτή είναι ελεύθερη και δε βρίσκεται υπό την εξουσία ενός ατόμου. Εδώ βασιλεύει ο δήμος και εναλλάσσεται στην εξουσία κάθε χρόνο. Οι πλούσιοι δεν υπερέχουν, οι φτωχοί έχουν ίσο μερίδιο στην εξουσία». Τότε κυριαρχεί ο όχλος απαντά ο αγγελιοφόρος: «ο δήμος δεν είναι καλός κριτής επιχειρημάτων, πώς μπορεί λοιπόν να κυβερνά σωστά την πόλη;» δεν αμφισβήτησε ωστόσο την αρχή της δια νόμου εξουσίας. Το σημείο διαφωνίας ήταν ποιος διατύπωνε τους νόμους που δέσμευαν όλους τους κυβερνώντες και τους κυβερνώμενους εξίσου. Ως προς αυτό το σημείο, τη μορφή της διακυβέρνησης και κατά συνέπεια τον χαρακτήρα και την κατεύθυνση της πολιτικής ζωής, διαφοροποιούνταν μεταξύ τους οι αρχαίες πόλεις- κράτη. Η κύρια διάκριση ήταν, φυσικά , ανάμεσα σε ολιγαρχίες και δημοκρατίες όπως δείχνει το παράδειγμα της Ρώμης, σύμφωνα με ένα συγκεκριμένο κριτήριο, που ήταν η τυπική και πραγματική αποτελεσματικότητα της λαϊκής συμμετοχής στη διακυβέρνηση και την πολιτική. (Finley, 1999)

Ολοκληρώνοντας ο Σέλλεϋ (1996) υποστηρίζει ότι διαθέτουμε περισσότερη πολιτική, ηθική και ιστορική σοφία απ' όση μπορούμε να εφαρμόσουμε στη πράξη. Έχουμε περισσότερη επιστημονική και οικονομική γνώση απ' όση χρειαζόμαστε για τη δίκαιη κατανομή του διαρκώς αυξανόμενου προϊόντος . Σε αυτά τα συστήματα σκέψης η ποίηση κρύβεται κάτω από τη συσσώρευση δεδομένων και υπολογιστικών διαδικασιών. Μπορεί να γνωρίζουμε και να σεβόμαστε αυτό που όντως είναι σοφό και αγαθό, σε τομείς όπως η ηθική, η πολιτική και η οικονομία. Αλλά αφηνόμαστε στο «δεν τολμώ» αντί του «θέλω». Λύση σε αυτή τη κατάσταση μπορεί να δώσει η ποίηση έστω μόνο μέσω μιας λέξης που αρκεί να δονήσει τη μαγική χορδή και να αφυπνίσει συγκινήσεις και συναισθήματα χαμένα στο παρελθόν. Γιατί μόνον η ποίηση μπορεί να κάνει το ωραίο και το αγαθό αθάνατα.

Οι ποιητές είναι ιεροφάντες μιας ακατανόητης έμπνευσης, καθρέφτες μιας γιγάντιας σκιάς που το μέλλον ρίχνει πάνω στο παρόν. Είναι οι ίδιες τους οι λέξεις ικανές να εκφράζουν ακόμη και εκείνο που βρίσκεται πέραν απ' ότι ο νους συλλαμβάνει, οι σάλπιγγες είναι που ηχούν στη μάχη αγνοώντας τη δύναμη που εμπνέουν. Η επιρροή η άορατη που χωρίς να κινείται τα πάντα κινεί.

Οι ποιητές είναι οι ανεπίσημοι νομοθέτες του κόσμου. (Σέλλεϋ, 1996)

2.5 Πολιτική και Καβάφης

A. Βίος

«Είμαι Κωνσταντινουπολίτης την καταγωγή, αλλά εγεννήθηκα στην Αλεξάνδρεια - σ' ένα σπίτι της οδού Σερίφ- μικρός πολύ έφουγα, και αρκετό μέρος της παιδικής μου ηλικίας το πέρασα στην Αγγλία. Κατόπιν επισκέφθη την χώραν αυτήν μεγάλος, αλλά για μικρόν χρονικόν διάστημα. Διέμεινα και στη Γαλλία. Στην εφηβικήν μου ηλικίαν κατοίκησα υπέρ τα δύο έτη στην Κωνσταντινούπολη. Στην Ελλάδα είναι πολλά χρόνια που δεν επήγα. Η τελευταία μου εργασία ήταν υπαλλήλου εις ένα κυβερνητικόν γραφείον εξαρτώμενον από το υπουργείον των Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου. Ξέρω Αγγλικά, Γαλλικά και ολίγα Ιταλικά».

(Κωνσταντίνος Καβάφης, Νέα Τέχνη, 1924)

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης το γένος Γεωργάκη Φωτιάδη, ή Κ. Π. Καβάφης, γεννήθηκε στις 29 Απριλίου 1863 στην Αλεξάνδρεια, όπου οι γονείς του εγκαταστάθηκαν εγκαταλείποντας την Κωνσταντινούπολη το 1840. Ήταν ο βενιαμίν μιας πολυμελούς οικογένειας, αφού είχε έξι μεγαλύτερους αδελφούς, ενώ δύο ακόμη αδέρφια του (ένα αγόρι και το μοναδικό κορίτσι) πέθαναν βρέφη στην Αλεξάνδρεια. Οι γονείς του Καβάφη, Πέτρος- Ιωάννης Καβάφης και Χαρίκλεια Γεωργάκη Φωτιάδη ήταν Κωνσταντινουπολίτες. Ο πατέρας του Πέτρος-Ιωάννης ήταν ένας ικανότατος έμπορος (ο δικός του πατέρας ήταν επίσης έμπορος και κτηματίας), ο οποίος μετά την Κωνσταντινούπολη, το Λονδίνο και το Λίβερπουλ, επέλεξε να εγκατασταθεί στην Αλεξάνδρεια, όπου και υπήρξε από τους ιδρυτές της Ελληνικής Κοινότητας. Η οικογένεια Καβάφη απέκτησε εκεί ιδιαίτερη οικονομική και κοινωνική άνεση, αλλά ο θάνατος του Πέτρου-Ιωάννη το 1870, σε συνδυασμό με δυσχερείς οικονομικές συγκυρίες, ανάγκασε την Χαρίκλεια να φύγει από την Αλεξάνδρεια μαζί με τα παιδιά της το 1872, όταν ο Κωνσταντίνος ήταν εννέα ετών, για να εγκατασταθεί στη Βρετανία. Λόγω άσχημης οικονομικής κατάστασης της οικογένειας, αναγκάζονταν σχεδόν κάθε δύο χρόνια σε μετακινήσεις από το Λίβερπουλ στην Αγγλία και τούμπαλιν, ώσπου το 1876 διαλύθηκε η εταιρεία «Καβάφης και Σία» και το 1877 η Χαρίκλεια και τα μικρότερα παιδιά επέστρεψαν στην Αλεξάνδρεια, όχι πια σε μονοκατοικία αλλά σε διαμέρισμα. (Στρατής Τσίρκας, 1983)

Από το ταξίδι αυτό στην Αγγλία, ο Καβάφης πήρε σαν κληρονομιά, πίσω στην Αλεξάνδρεια, όχι μονάχα την άριστη γνώση της γλώσσας, μα και μια βαθύτερη γνωριμία με τα κείμενα του αγγλικού έντεχνου λόγου (I.M. Παναγιωτόπουλος 1989.). Επίσης τους τρόπους, τη προφορά του, τη μόρφωσή του, το ύφος του, τη κλίση του. Ήταν ένας anglogreek -αγγλογραικός, χαρακτηρισμός για τα παιδιά των αριστοκρατών που σπούδαζαν στην Αγγλία και κατόπιν επέστρεφαν στην Αλεξάνδρεια- . (Στρατής Τσίρκας 1983). Η γλωσσομάθεια του, βοήθησε, εκτός της αγγλικής που κατείχε από τη ζωή του στην Αγγλία, την γνωριμία του και με άλλες λογοτεχνίες.

Ήταν κοσμοπολίτης , ταξιδιώτης, ανοιχτομάτης και διψασμένος για γνώση, προικισμένος κιόλας με την άκρα ευαισθησία που πηγάζει από την ποιητική του

προδιάθεση, είναι πολύ φυσικό να προσδέχεται λαίμαργα τα μηνύματα των καιρών και να τα μετουσιώνει σε βιώματα. Η Ανατολή και η Δύση ανακατεύονται, μπερδεύονται στα βήματα του. (I.M. Παναγιωτόπουλος 1989.)

Στην Αλεξάνδρεια έμειναν για λιγότερο από πέντε χρόνια, αφού ταραχές εκεί, οδήγησαν σε ένα εθνικιστικό στρατιωτικό κίνημα και η οικογένεια μετακόμισε ξανά, αυτή τη φορά στη Κωνσταντινούπολη, στο σπίτι του πατέρα της Χαρίκλειας. Η οικογένεια απέπλευσε δεκαπέντε ημέρες πριν τον βομβαρδισμό της Αλεξάνδρειας από τον Βρετανικό στόλο, ενώ, στην πυρκαϊά που ακολούθησε, καταστράφηκε το σπίτι της οικογένειας με όλα τα υπάρχοντα της. Ο δεκαεννιάχρονος Καβάφης έβλεπε για πρώτη φορά την Κωνσταντινούπολη, όπου βρήκε συγγενείς του και άρχισε να ερευνά τη καταγωγή και τον εαυτό του (είχε αρχίσει να γράφει ποιήματα και άρθρα) , όπου ήρθε σε επαφή με το Βυζάντιο. Το Βυζάντιο, το οποίο ήταν για τον ίδιο ένας κόσμος που δε θα ήθελε να του μείνει ξένος και που προσπαθούσε να τον κατακτήσει μεσσότερα. (I.M. Παναγιωτόπουλος 1989.) Εκεί παρέμεινε με τη μητέρα του έως τον Σεπτέμβριο του 1885 οπότε και εκδόθηκε η αποζημίωση της ασφαλιστικής εταιρείας για το κατεστραμμένο σπίτι τους.

Τον Οκτώβριο του 1885 η οικογένεια Καβάφη επέστρεψε οριστικά στην Αλεξάνδρεια, αλλά στη θέση του σπιτιού υπήρχαν μόνο ερείπια. Τον ίδιο μήνα υπεγράφη η συνθήκη Βρετανικής και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που όριζε Βρετανό και Οθωμανό αρμοστές στην Αίγυπτο, και ο Κωνσταντίνος αποποιήθηκε την Βρετανική υπηκοότητα που είχε και από τους δύο γονείς του, κρατώντας μόνον την Ελληνική. (Μανόλης Σαββίδης. Βιογραφία Καβάφη. www.kavafis.gr)

Στην Αλεξάνδρεια, *την αρχαία, την ελληνιστική, τη μεταγενέστερη, τη συγκαιρινή*, όπως αναφέρει ο *I.M. Παναγιωτόπουλος στο βιβλίο του, Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, την οποία εγκατέλειπε σπάνια (πέντε φορές μόνο ταξίδεψε στο εξωτερικό -Λονδίνο, Παρίσι , Αθήνα-). Εκεί ο Καβάφης κατοικούσε με τη μητέρα του και τους αδελφούς του Παύλο και Ιωάννη-Κωνσταντίνο, ενώ έμεινε μόνος του για πρώτη φορά το 1908, σε ηλικία 45 ετών. Το 1886 και σε ηλικία 23 ετών ξεκίνησε δημοσιεύσεις ποιημάτων

και πεζών. Πρώτο του δημοσίευμα είναι το άρθρο «Το κοράλλιον υπό μυθολογικήν έποψιν» στην εφημερίδα Κωνσταντινούπολις, στις 3 Ιανουαρίου. Το ίδιο έτος στις 27 Μαρτίου, δημοσίευσε το πρώτο του ποίημα, με τίτλο «Βακχικόν», στο περιοδικό

Έσπερος της Λειψίας με την υπογραφή Κωνσταντίνος Φ. Καβάφης(I.M. Παναγιωτόπουλος 1989.)

Κωνσταντίνος Καβάφης, Σημειώματα Ποιητικής και Αισθητικής, Ιούνιος 1905

Το 1892 τον προσέλαβαν στον Τρίτο Κύκλο Αρδεύσεων του Υπουργείου Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου, όπου είχε θέση έκτακτου υπαλλήλου, καθώς δεν είχε

Πόσες φορές μες στην δουλειά μου μ' έρχεται μια ωραία ιδέα, μια σπάνια εικόνα, σαν ετοιμοκαμωμένοι αιφνίδιοι σίχοι, και αναγκάζομαι να τα παραμελώ, διότι η υπηρεσία δεν αναβάλλεται. Έπειτα σαν γυρίσω σπίτι μου, σαν συνέλθω κομμάτι, γυρεύω να τ' ανακαλέσω αλλά πάνε πια. Και δικαίως. Μοιάζει σαν η Τέχνη να με λέγη «Δεν είμαι δούλα εγώ· για να με διώχνης σαν έρχομαι, και νάρχομαι σαν θες. Είμαι η μεγαλύτερη Κερά του κόσμου. Και αν με αρνήθηκες – προδότη και ταπεινέ – για το ελεεινά σου καλό σπίτι, για τα ελεεινά σου καλά ρούχα, για την ελεεινή καλή σου κοινωνική θέση, αρκέσου μ' αυτά λοιπόν (αλλά πού μπορείς ν' αρκεσθής), και με τες λίγες στιγμές που όταν έρχομαι συμπίπτει να ήσαι έτοιμος να με δεχθής, βγαλμένος στην πόρτα να με περιμένης, όπως έπρεπε να ήσαι κάθε μέρα».

Αιγυπτιακή ή Βρετανική υπηκοότητα. Αυτή την 'προσωρινή θέση', διατήρησε για τριάντα χρόνια λόγω της οικονομικής ασφάλειας που του παρείχε και μόνο. Ένωθε ότι αυτή η δουλειά του στερούσε ώρες, τις οποίες ο ίδιος θα έπρεπε να αξιοποιεί για τη τέχνη του, όμως για καθαρά βιοποριστικούς λόγους παρέμενε. Επίσης άρχισε από να εργάζεται στα Χρηματιστήρια της Αλεξάνδρειας, και ήταν εγγεγραμμένος χρηματομεσίτης από το 1894 ως το 1902. (Μανόλης Σαββίδης. Βιογραφία Καβάφης. www.kavafis.gr)

Το 1932 όμως άρχισε να αισθάνεται ενοχλήσεις στο λάρυγγα, και τον Ιούνιο οι γιατροί στην Αλεξάνδρεια διέγνωσαν καρκίνο. Ο Καβάφης ταξίδεψε στην Αθήνα για θεραπεία, η οποία δεν απέδωσε. Η τραχειοτομία στην οποία υπεβλήθη του στέρησε την ομιλία, και επικοινωνούσε γραπτώς, με τα “σημειώματα νοσοκομείου”. Επέστρεψε στην Αλεξάνδρεια για να πεθάνει λίγους μήνες αργότερα στο ελληνικό νοσοκομείο που βρισκόταν κοντά στο σπίτι του (όταν είχε μετακομίσει εκεί, είχε πει προφητικά «Πού θα μπορούσα να ζήσω καλύτερα; Κάτω από μένα ο οίκος ανοχής

θεραπεύει τις ανάγκες της σάρκας. Κι εκεί είναι η εκκλησία όπου συγχωρούνται οι αμαρτίες. Και παρακάτω το νοσοκομείο όπου πεθαίνουμε»). (I.M. Παναγιωτόπουλος 1989.)

B. Έργο

« Ο κόσμος του Καβάφη, βρίσκεται στις παρυφές των τόπων, των ανθρώπων, των εποχών (...) εκεί που υπάρχουν κράματα πολλά, μεταστάσεις, παραβάσεις (...) είναι ένας κόσμος ερμαφρόδιτων και η γλώσσα που μιλούν ένα κράμα» (σελ. 81), (Σεφέρης όπως αναφέρεται από Σαββίδης, 1985).

Αναφορικά με το έργο του, αξίζει να σημειωθεί εξ αρχής ότι δύο από τις βασικότερες τεχνικές του είναι η αναφορά και ο υπαινιγμός και συνεπώς η ανάγνωση δεν είναι επακόλουθο της παράδοσης αλλά καθορίζεται ερμηνευτικά από τη συγκυρία της ιστορίας (Δημηρούλης, 2013). Όσο αφορά στους υπαινιγμούς, και όπως αναφέρεται και από τον Σομμαρίπα (1990), στην πραγματικότητα υπάρχουν δύο αλληλένδετα αλλά διαφορετικά πράγματα: η κατάσταση η οποία αντικειμενικά υφίσταται και ο τρόπος που αυτή μεταμορφώνεται μέσα από προσωπικά βιώματα, δηλαδή ο τρόπος που μυθολογείται η ζωή.

Ιστορικά, το έργο του Καβάφη τοποθετείται κυρίως στα ελληνιστικά χρόνια, μία περίοδος κατά την οποία η πολιτική και οι εξουσίες ήταν βαθιά επηρεασμένες από τις εκάστοτε ιστορικές συνθήκες, ενώ οι έννοιες της φιλοσοφίας, της θρησκείας και των ηθών ήταν ιδιαίτερος συγκεχυμένες και καθόλου ξεκάθαρες. Έτσι, και με την επιλογή του αυτή, ο Καβάφης, επιβεβαιώνει τη ρευστότητα που χαρακτηρίζει την ποίησή του, καθώς δεν επιλέγει την κλασική εποχή που χαρακτηρίζεται από καθαρές μορφές και αρμονία, γεγονός που μέσω της χρήσης αλληγοριών, του προσδίδει την αντίστοιχη διαχρονικότητα ως προς τη σημερινή ρευστή κοινωνία (Βούλγαρης, 2013).

Η ίδια άποψη υποστηρίζεται και από τον Τσίρκα (2007), ο οποίος αναφέρει ότι ο Καβάφης ζωντανεύει κοινωνικές και ανθρώπινες εμπειρίες χρησιμοποιώντας ιστορικά σύμβολα αφού η ευαισθησία του ήταν γυμνασμένη να εκφράζεται μέσα από

ένα συνδυασμό σκέψης, παιδείας και αίσθησης. «όταν σε ένα ιστορικό ποίημα βρίσκετε στίχους θερμούς, συγκινημένους, σταθείτε, κάτι πολύ δικό του θέλει να εκφράσει ο ποιητής» (σελ. 41).

Επίσης, χρησιμοποιεί τα ιστορικά γεγονότα και τους ήρωες με στόχο να προκαλέσει τη συγκίνηση και το μέγα κίνητρο που δημιουργεί το ιστορικό γίνεσθαι στις άπειρες μορφές του. Βασιζόμενος στη στωική φιλοσοφία αναδεικνύει την άποψη του ότι, ότι συμβαίνει στο παρόν, έχει συμβεί άπειρες φορές στο παρελθόν και άπειρες φορές θα συμβεί στο μέλλον. Μπορεί φαινομενικά να υπάρξει κάποια αλλαγή ή εξέλιξη αλλά στο τέλος θα υπάρχει πάντα η παλινδρόμηση. Η ιστορία δεν είναι παρά μόνο μια οθόνη όπου προβάλλονται φόβοι, επιθυμίες και αδιέξοδα. Τα ανθρώπινα κίνητρα και η ψυχική κατάσταση των ηρώων επαναλαμβάνονται (Καυκαλίδης, 2005).

Η ποίησή του διέπεται από μία αρχή η οποία στην πορεία φαίνεται να εξελίσσεται με τον εξής τρόπο : Αρχικά, χρησιμοποιεί με συμβολικό τρόπο ιστορικά γεγονότα για να περιγράψει και να εκφράσει προσωπικά του βιώματα, στην πορεία, για να εκφράσει την τότε κοινωνική κατάσταση και έπειτα για να αναπαραστήσει επίκαιρα κοινωνικά προβλήματα. Σε όλο αυτό έγκειται η άποψη που σχετίζεται με την ανακύκλωση της ιστορίας και τη διαχρονικότητα. (Δάλλας, 1986)

Ακόμα, και σύμφωνα με τον Δημηρούλη (2013), η καβαφική γραφή προσφέρεται για αναγνώσεις όπου ο καθένας μπορεί να κατασκευάσει το δικό του νόημα και να το οικειωθεί σαν δική του πραγματικότητα, αφού τα ποιήματα αυτά είναι αφηγηματικοί μικρόκοσμοι που εμπεριέχουν πλοκή, χαρακτήρες, ηθικό δίδαγμα, θυμόσοφες ρήσεις, ειρωνικές αιχμές, παραβολές και αλληγορίες. Συμπληρωματικά, ο Δρακόπουλος (2013) αναφέρει ότι ένα ποίημα αναδεικνύει ότι η αντίληψή μας για την πραγματικότητα καθορίζεται από προσλαμβάνουσες που περιλαμβάνουν αισθήσεις, προσωπικά βιώματα, πολιτιστική και θρησκευτική ταυτότητα, ατομικότητα και κοινωνικό πλαίσιο δράσης. Βάσει αυτών ερχόμαστε σε επαφή με ένα τμήμα της πραγματικότητας που συγχέεται με το όλο. Με την ποίηση, επιμέρους ατομικές πραγματικότητες βρίσκουν κοινά σημεία επαφής με τις οποίες γίνεται αντιληπτός ο έξω κόσμος. Ο Καβάφης, τοποθετεί τη μία απέναντι στην άλλη, μία ή περισσότερες πραγματικότητες για να ανακινεί ερωτήματα και αμφιβολίες και για να κρατά ανοιχτό το νόημα της πραγματικότητας που αποδίδει (Δρακόπουλος, 2013). Άλλωστε, ακόμα και σε γενικότερα πλαίσια, η ποίηση αποτελεί ένα μέσο έκφρασης και

διαπαιδαγώγησης του ανθρώπου. Πρόκειται για ένα εργαλείο διδασκαλίας που επιτρέπει και προάγει την πολύπλευρη ανάπτυξη αναρίθμητων δεξιοτήτων συμπεριλαμβανομένων αυτών της έκφρασης, της κριτικής σκέψης, της ικανότητας δημιουργίας υποθέσεων και ανεύρεσης λύσεων. (Μαλαφάντης, 2015).

Στο περιοδικό «Φιλολόγος» (τεύχος 155), αναφέρεται ότι αυτή η μέθοδος δημιουργεί ένα παιχνίδι αναλογικής ομοιότητας στο τότε και το τώρα. Το ποιητικό θέμα γίνεται πολύ πιο προκλητικό αφού ερεθίζει και ενεργοποιεί την αναγνωστική μας διεισδυτικότητα και οξύνοια. Ποιήματα για παράδειγμα όπως Ο Δαρειός, Απολείπει Θεός Αντώνιον, Περιμένοντας τους Βαρβάρους, Στα 200 π.Χ. , Νέοι της Σιδώνος (400 μ . Χ.)και άλλα πολλά μιλούν κατά βάθος για αξίες, για καταστάσεις, ολικής κοινωνικής κατάρρευσης ή για μία στάση αξιοπρέπειας στη ζωή. Συγκεκριμένα στο ποίημα Νέοι της Σιδώνος (400 μ . Χ.) ο Λιαντίνης (2006) εξηγεί πως «Ο Σιδώνιος ζει στα 400 μ. Χ. Σε μια εποχή εσχάτης σαπίλας των κοινωνιών και του πολιτισμού.» (σελ. 241)

Η μελέτη ενός από τα σημαντικότερα ποιήματά του, το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους», οδηγεί σε μία περισσότερο ολοκληρωμένη άποψη σχετικά με την ποιητική του και την πολιτική – ιστορική του τοποθέτηση. Συγκεκριμένα, προσφέρονται εκφραστικές ελευθερίες οι οποίες του δίνουν τη δυνατότητα εισάγει στο περιστατικό σημεία απροσδιοριστίας, ώστε να προκαλέσει ερωτηματικά και απορίες και να κρατήσει το νόημα πρόσφορο στην εικασία. Οι κοινωνικές και πολιτικές αναφορές του συγκεκριμένου ποιήματος σκιαγραφούν το τέλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο, υπάρχει γεωγραφική απροσδιοριστία και οι ήρωες παρουσιάζονται ανώνυμοι, χωρίς βάθος και υπόσταση. Μ' αυτό τον τρόπο, ο αναγνώστης εμπλέκεται στην ενδεχομενικότητα του νοήματος (Δρακόπουλος, 2013).

Ο Bowra (1982) αναφέρει πως όσο ακονισμένη κι αν ήταν η διεισδυτική ικανότητα του που ανάτεμνε τα σύγχρονα γεγονότα, έβλεπε πάντα τα θέματα του σε αναφορά προς ένα ευρύτερο σχέδιο που ήταν σχεδόν ολόκληρο δική του εφεύρεση, όμως με λίγη προσπάθεια ήταν δυνατό να κατανοηθεί απόλυτα από τον αναγνώστη.

Άλλη μία τεχνική που διαφαίνεται στο έργο του είναι η ειρωνεία. Τεχνική που κατά τον Δάλλα (1986), «είναι η δύναμη του αρνητικού της εικόνας, η ανελέητη ψυχρή θέα των πραγμάτων. Μία ειρωνεία που ελέγχει, χλευάζει, χαιρεκακεύει, αλλά και καιρία

εξουδετερωμένη, φτάνει να εκθέτει ασχολίαστη κάθε μονότροπη ή αντιφατική συμπεριφορά. Η γλώσσα, από επιτιμητική, γίνεται τότε αποξενωτική (...) τους σημαδεύει τώρα μετέωρους μέσα στη διχοστασία ή την αμηχανία τους (...) άτομα, ηγεμόνες, λαοί ανίκανοι για αίρεση και τελικά για συναίρεση ζωής, αυτός είναι ο απώτερος στόχος της πολεμικής του Καβάφη.» (σελ. 131). Σύμφωνα με τον Λιαντίνη (2006), ο Καβάφης δεν είναι αυτός που φαίνεται αφού η ειρωνία που χρησιμοποιεί είναι ένας νόμος συνοχής που οργανώνει τη χημεία του ποιήματος. Με αυτό το τρόπο δημιουργείται μια ταυτόχρονη ποιητική δράση όπου το τραγικό, το κωμικό, το αληθινό και το προσποιητό γίνονται ένα ενιαίο σύνολο. Ο Λιαντίνης παραθέτει ένα από τα παραδείγματα της καβαφικής ειρωνίας και σχολιάζει: «Στην αληθινή του πρόθεση, την κρυμμένη δηλαδή, το ποίημα στο 200 π. Χ. ανεβάζει στον Όλυμπο τους Λακεδαιμονίους όπως το Διαγόρα οι γιοί του. Και κατεβάζει στον Αχέροντα τους επίγονους, όπως τον Αρδιαίο ο Πλάτων. Ενώ σύμφωνα με τη ρητή ανάγνωση, τη φανερή δηλαδή, φαίνεται πως αποθεώνει τους επίγονους του Αλέξανδρου και λειώνει, κάνει λιώμα δηλαδή, τη Σπάρτη. Εκείνη η καταληκτήρια χλεύη,

Για τους Λακεδαιμονίους μιλάμε τώρα! »(σελ. 234).

Όπως αναφέρει και ο Βρισιμιτζάκης (1984), «δύσκολα είναι να βρεθεί τρόπος πιο χαριείς, πιο λεπτός, πιο ειρωνικός, πιο νόστιμος, όπως σατηρίση κανείς την ανθρώπινη φύση. Φαίνεται πως ο Καβάφης είναι διατεθειμένος μάλλον να σατηρίζει την ανθρώπινη φύση, όχι στες μεγάλες της παρεκτροπές, τες μεγάλες της πλάνες – που έχουν πάντα το καλό τους μέρος – αλλά στες μέτριες, στες καθημερινές της εκδηλώσεις.» (σελ. 27).

Ολοκληρώνοντας, ο Καβάφης αντιπροσωπεύει έναν κόσμο οποίος χάθηκε πολιτικά αλλά και πολιτιστικά και υποστηρίζει μέσα από το έργο του μία οικουμενικότητα που έχει χαθεί (Σομμαρίπας, 1990). Τέλος, παρατίθεται η άποψη του Βρισιμιτζάκη, όπως αυτή αναφέρεται αυτολεξεί στο βιβλίο του Τσίρκα (2007), «Ως συμπέρασμα, η πολιτική του Καβάφη είναι μία πολιτική απογοητεύσεως, αλλά και προσπάθειας, προσαρμογής μαζί... Δεν είναι πολιτική μακιαβελική, είναι απλώς αμυντική, όχι πολιτική δυνάμεως, ισχύος, αλλά πανουργίας, πώς δηλαδή με την πανουργία θα αποφύγουμε τη βία του ισχυρού» (σελ. 125).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Έχοντας υπ' όψιν όλα τα παραπάνω, η παρούσα έρευνα εκπονήθηκε με στόχο τον εντοπισμό της έννοιας της πολιτικής μέσα από τις διαφορετικές ερμηνείες που προκύπτουν από τη ποίηση του Καβάφη. Στον παρόν κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά η μεθοδολογία της έρευνας, τα όργανα συλλογής δεδομένων, η περιγραφή του δείγματος και τα πλαίσια μέσα στα οποία κατηγοριοποιήθηκε αλλά και οι δυσκολίες και οι περιορισμοί που προέκυψαν καθ' όλη τη διάρκειά της.

3.1. Περίγραμμα μελέτης.

Με αφορμή την προαναφερθείσα βιβλιογραφία και τα ερευνητικά δεδομένα που παρουσιάστηκαν παραπάνω, εκπονήθηκε η παρούσα ποσοτική έρευνα, βασισμένη στις αρχές της φαινομενολογίας, κατά την οποία τα δεδομένα συλλέγονται, αναλύονται και ερμηνεύονται υποκειμενικά, ενώ η παρουσίαση των αποτελεσμάτων συνοδεύεται και από το στοιχείο της κριτικής σκέψης (Lopez & Willis 2004).

Με άλλα λόγια, μελετήθηκαν συγκεκριμένοι φιλόσοφοι οι οποίοι φαίνεται να προσεγγίζουν τις πολιτικές έννοιες, ενώ παρά την ευελιξία που χαρακτηρίζει αυτή τη μελέτη, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα που παρουσιάζονται, ερμηνεύονται υποκειμενικά.

3.2. Δείγμα.

Δείγμα:

Το δείγμα αποτέλεσαν τα 154 ποιήματα του Καβάφη, της περιόδου 1897-1933, από τα οποία επιλέχθηκαν τα 63 στα οποία διαφαίνεται εντονότερα το στοιχείο των πολιτικών εννοιών άλλοτε ξεκάθαρα και άλλοτε κεκαλυμμένα.

Ωστόσο, για να πραγματοποιηθεί η προαναφερθείσα επιλογή, μελετήθηκαν όλα τα αναγνωρισμένα ποιήματα του Καβάφη στα οποία αναφερόμαστε αναλυτικά παρακάτω:

1. Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων
2. Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς, 628–655 μ.Χ.

3. Αλεξανδρινοί Βασιλείς
4. Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα
5. Άννα Δαλασσηνή
6. Άννα Κομνηνή
7. Απ' τες Εννιά
8. Απιστία
9. Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου
10. Από υαλί χρωματιστό
11. Απολείπειν ο θεός Αντώνιον
12. Απολλώνιος ο Τυανεύς εν Ρόδω
13. Αριστόβουλος
14. Ας φρόντιζαν
15. Βυζαντινός Άρχων, εξόριστος, στιχουργών
16. Για νάρθουν
17. Για τον Αμμώνη, που πέθανε 29 ετών, στα 610
18. Γκρίζα
19. Δέησις
20. Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)
21. Διακοπή
22. Δύο νέοι, 23 έως 24 ετών
23. Είγε ετελεύτα
24. Εικών εικοσιτριετούς νέου καμωμένη από φίλον του ομήλικα, ερασιτέχνην
25. Εις Ιταλικήν παραλίαν

26. Εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Ἀντιοχείας
27. Εἰς τὸ Ἐπίνειον
28. Ἐκόμισα εἰς τὴν Τέχνη
29. Ἐν ἀπογνώσει
30. Ἐν δήμῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας
31. Ἐν Ἑσπέρα
32. Ἐν μεγάλῃ Ἑλληνικῇ ἀποικίᾳ, 200 π.Χ.
33. Ἐν Πόλει τῆς Ὀσροηνῆς
34. Ἐν πορείᾳ πρὸς τὴν Σινώπην
35. Ἐν Σπάρτῃ
36. Ἐν τῇ Ὀδῷ
37. Ἐν τῷ Μηνί Αἰθύρ
38. Ἐνας Γέρος
39. Ἐνας Θεός τῶν
40. Ἐνας νέος, τῆς Τέχνης τοῦ Λόγου —στο 24ον ἔτος τοῦ
41. Ἐνώπιον τοῦ Ἀγάλματος τοῦ Ἐνδυμίωνος
42. Ἐπέστρεφε
43. Ἐπήγα
44. Ἐπιθυμίες
45. Ἐπιτύμβιον Ἀντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνῆς
46. Ἐτσι πολὺ ἀτένισα
47. Εὐνοία τοῦ Ἀλεξάνδρου Βάλα
48. Εὐρίωνος Τάφος

49. Ζωγραφισμένα
50. Η αρρώστια του Κλείτου
51. Η αρχή των
52. Η Διορία του Νέρωνος
53. Η Δόξα των Πτολεμαίων
54. Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου
55. Η Κηδεία του Σαρπηδόνο
56. Η Μάχη της Μαγνησίας
57. Η Πόλις
58. Η Προθήκη του Καπνοπωλείου
59. Η Σατραπεία
60. Η Συνοδεία του Διονύσου
61. Η Ψυχές των Γερόντων
62. Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης
63. Ηδονή
64. Ήλθε για να διαβάσει
65. Ηρώδης Αττικός
66. Θάλασσα του Πρωιού
67. Θέατρον της Σιδώνος (400 μ.Χ.)
68. Θερμοπύλες
69. Θυμήσου, Σώμα...
70. Ιασή Τάφος
71. Ιγνατίου Τάφος

72. Ιερέυς του Σεραπίου
73. Ιθάκη
74. Ίμενος
75. Ιωνικόν
76. Καισαρίων
77. Κατά τες συνταγές αρχαίων Ελληνοσύρων μάγων
78. Κάτω απ' το Σπίτι
79. Κεριά
80. Κίμων Λεάρχου, 22 ετών, σπουδαστής Ελληνικών γραμμάτων (εν Κυρήνη)
81. Λάνη Τάφος
82. Λυσίου Γραμματικού Τάφος
83. Μακρυά
84. Μανουήλ Κομνηνός
85. Μάρτιαι Ειδοί
86. Μεγάλη συνοδεία εξ ιερέων και λαϊκών
87. Μελαγχολία του Ιάσονος Κλεάνδρου· ποιητού εν Κομμαγηνή· 595 μ.Χ.
88. Μέρες του 1896
89. Μέρες του 1901
90. Μέρες του 1903
91. Μέρες του 1908
92. Μέρες του 1909, '10, και '11
93. Μέσα στα καπηλειά
94. Μια Νύχτα

95. Μονοτονία
96. Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.
97. Να μείνει
98. Νέοι της Σιδώνος (400 μ.Χ.)
99. Νόησις
100. Ο Βασιλεύς Δημήτριος
101. Ο Δαρείος
102. Ο Δημάρατος
103. Ο ήλιος του απογεύματος
104. Ο Θεόδοτος
105. Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία
106. Ο Ιουλιανός και οι Αντιοχείς
107. Ο Ιουλιανός, ορών ολιγοφρίαν
108. Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει
109. Ο καθρέπτης στην είσοδο
110. Ομνύει
111. Οροφέρνης
112. Όσο Μπορείς
113. Όταν Διεγείρονται
114. Ουκ έγνωσ
115. Ούτος Εκείνος
116. Παλαιόθεν Ελληνίς
117. Πέρασμα

118. Περιμένοντας τους Βαρβάρους
119. Πολύ Σπανίως
120. Πολυέλαιος
121. Πρέσβεις απ' την Αλεξάνδρεια
122. Πριν τους αλλάξει ο Χρόνος
123. Προς τον Αντίοχον Επιφανή
124. Ρωτούσε για την ποιότητα
125. Σ' ένα βιβλίο παλιό
126. Σοφιστής απερχόμενος εκ Συρίας
127. Σοφοί δε Προσιόντων
128. Στα 200 π.Χ.
129. Στην Εκκλησία
130. Στο πληκτικό χωριό
131. Στον ίδιο χώρο
132. Στου Καφενείου την Είσοδο
133. Τα Άλογα του Αχιλλέως
134. Τα Βήματα
135. Τα Επικίνδυνα
136. Τα Παράθυρα
137. Τείχη
138. Τελειωμένα
139. Τέμεθος, Αντιοχεύς· 400 μ.Χ.
140. Τεχνουργός κρατήρων

141. Το 25ον έτος του βίου του
142. Το 31 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια
143. Το Διπλανό Τραπέζι
144. Το Πρώτο Σκαλί
145. Του Μαγαζιού
146. Του πλοίου
147. Τρώες
148. Τυανεύς Γλύπτης
149. Των Εβραίων (50 μ.Χ.)
150. Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες
151. Φιλέλλην
152. Φωνές
153. Ωραία λουλούδια κι άσπρα ως ταίριαζαν πολύ
154. Che fece il gran rifiuto

3.3. Όργανα Συλλογής Δεδομένων.

Η παρούσα έρευνα, η οποία κινείται σε πλαίσια βιβλιογραφικών αναφορών, στηρίχθηκε στη συλλογή λέξεων, φράσεων, στίχων και στροφών με αποτέλεσμα τη συλλογή ενός μεγάλου όγκου δεδομένων, η οποία προέκυψε έπειτα από μία συνεχή και ολοκληρωτική μελέτη των συγκεκριμένων βιβλιογραφικών αναφορών και ποιημάτων του Καβάφη.

Τα δεδομένα αυτά, αποτελούν κωδικοποιημένες λέξεις ή φράσεις από στίχους ή στροφές των ποιημάτων του Καβάφη που εμπεριέχουν κάτι σχετικό με το αντικείμενο μελέτης.

3.4. Ανάλυση δεδομένων.

Η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από τη διαδικασία συλλογής που αναλύεται παρά πάνω, πραγματοποιήθηκε αρχικά μέσω της κατηγοριοποίησής τους ανάλογα με το αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται ο ποιητής. Συγκεκριμένα, αρχικά παρουσιάζονται τα δεδομένα (λέξεις, φράσεις, στίχοι) που αναφέρονται σε ηγεμόνες, βασιλικά ονόματα, δείγματα πλούτου, σε λοιπούς τίτλους και σύμβολα ηγεσίας, βασιλικά άμφια, στους νόμους και τη σύγκλητο και αυτά που εμπεριέχουν τις λέξεις βασιλεία και πόλις. Η χρήση πινάκων, διευκόλυνε ιδιαίτερα την όλη διαδικασία και παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω.

3.5. Περιορισμοί και όρια.

Ο αρχικός περιορισμός που φαίνεται να επηρεάζει την παρούσα έρευνα είναι το γεγονός ότι για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν μόνο τα αναγνωρισμένα ποιήματα του Καβάφη, ενώ δεν περιλαμβάνονται δεδομένα από τα αποκηρυγμένα, κρυμμένα και ατελή ποιήματά του. Ακόμη, το γεγονός του ότι δεν εντοπίστηκε αυτούσιος ο όρος «πολιτική» αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα ως προς την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων καθώς τα κριτήρια επιλογής των δεδομένων ήταν καθαρά υποκειμενικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1. Αποτελέσματα.

Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν 63 από τα 154 ποιήματα του Καβάφη, της περιόδου 1897-1933 τα οποία στο σύνολο τους είχαν 297 αναφορές στις 9 κατηγορίες τις οποίες ορίσαμε. (Πίνακας 1)

ΠΟΙΗΜΑΤΑ - ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΗΓΕΜΟΝΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ
Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων	3	α) Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων β) είπε στον Κλεομένη γ) Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων
Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς, 628-655 μ.Χ.	1	Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς,
Αλεξανδρινοί Βασιλείς	21	α) Αλεξανδρινοί Βασιλείς β) της Κλεοπάτρας τα παιδιά γ) τον Καισαρίωνα δ) Αλέξανδρο ε) και Πτολεμαίο στ) να τα κυρήξουν βασιλείς η) ο Αλέξανδρος θ) τον είπαν βασιλέα της Αρμενίας ι) ο Πτολεμαίος κ) τον είπαν βασιλέα της Κιλικίας λ) Καισαρίων μ) μεταξύ τριανταφυλλί ν) η ζώνη του διπλή σειρά σαπφείρων κι αμεθύστων ξ) δεμένα τα ποδήματα του μ' άσπρες κορδέλες κεντυμένες ο) με ροδόχροα μαργαριτάρια π) η πολυτέλεια έκτακτη ρ) Βασιλέα των Βασιλέων σ) ο Καισαρίων όλο χάρις κ' εμορφιά

		<p>τ) της Κλεοπάτρας ο υιός</p> <p>υ) αίμα των Λαγιδών</p> <p>φ) τι κούφια λόγια ήσανε αυτές οι βασιλείες</p>
Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	10	<p>α) Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα</p> <p>β)ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος,</p> <p>γ)και η σύζυγος του, η βασίλισσα Αλεξάνδρα</p> <p>δ) μεγαλοπρέπειαν και χλιδήν</p> <p>ε) που άρχισαν ο μέγας Ιούδας Μακκαβαίος</p> <p>στ) έπαυσε κάθε υποταγή στους αλλαζόνας μονάρχας της Αντιοχείας</p> <p>ζ) ιδού ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος</p> <p>η) και η σύζυγος του, η βασίλισσα Αλεξάνδρα</p> <p>θ) καθ' όλα ίσοι προς τους Σελευκίδας</p> <p>ι) το έργον που άρχισαν ο μέγας Ιούδας Μακκαβαίος</p>
Άννα Δαλασσηνή	3	<p>α) Άννα Δαλασσηνή</p> <p>β) ο Αλέξιος Κομνηνός</p> <p>γ) την λίαν νοήμονα Άννα Δαλασσηνή</p>

Άννα Κομνηνή	4	α) Άννα Κομνηνή β) για τη χηρεία της η Άννα Κομνηνή γ) μ' όλη τη δεξιότητά της, την βασιλεία ν' αποκτήσει δ) ο προπέτης Ιωάννης
Απ' τες Εννιά		
Απιστία	9	α) την Θέτιδα β) τον Πηλέα γ) Η Θέτις χάριξε πολύ δ) κι όταν μεγάλωνε ο Αχιλλεύς ε) κι είπαν τον σκοτωμό του Αχιλλέως στην Τροία στ) κ η Θέτις ξέσκιζε τα πορφυρά της ρούχα ζ) ξεπετούσε στο χώμα τα βραχιόλια η) και τα δαχυλίδια θ) και με τους Τρώας σκότωσε τον Αχιλλέα
Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου	2	α) κατόπι μπήκε στα πολιτικά β) ή τέλος δυνατόν και στα πολιτικά
Από υαλί χρωματιστό	8	α) του Ιωάννη Καντακουζηνού β) και της Ειρήνης Ανδρονίκου γ) δεν είχαν παρά λίγους πολύτιμους λίθους δ) ένα σωρό κομμάτια από υαλί, κόκκινα , πράσινα ή γαλάζια ε) κατά της άδικης κακομοιρίας των στεφομένων στ) στην στέψη ζ) ένας κυρ Ιωάννης

		Καντακουζηνός η) μια κυρία Ειρήνη Ανδρονίκου
Απολείπειν ο θεός Αντώνιον	1	Αντώνιον
Απολλώνιος ο Τυανεύς εν Ρόδω		
Αριστόβουλος	9	α) Αριστόβουλος β) κλαίει το παλάτι γ) κλαίει ο βασιλεύς δ) θρηνεί ο βασιλεύς Ηρώδης ε) κλαίει για τον Αριστόβουλο στ) οδύρεται και κλαίει η Πρώτη Πριγκιπέσσα ζ) πώς το κατγόρθωσε ο κακούργος βασιλεύς, ο δόλιος, ο φαύλος, ο αλητήριος η) που να μη νιώσει και η Μαριάμμη τίποτα θ) αν ένιωθε η Μαριάμμη ι) βασίλισσα είναι τέλος, θα μπορούσε κάτι
Ας φρόντιζαν		
Βυζαντινός Άρχων, εξόριστος, στιχουργών	2	α) Βυζαντινός Άρχων β) η κακεντρεχής Ειρήνη Δούκαινα
Για νάρθουν		
Για τον Αμμώνη, που πέθανε 29 ετών, στα 610		
Γκρίζα		
Δέησις		

Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)	8	α) Δημητρίου Σωτήρος β) του βασιλέως γ) με τα μεγάλα κάστρα με τα πλούτη δ) Σελεύκου Φιλοπάτωρος ε) τες δυναστείες στ) των λαών την αρχηγία ζ) η δυναστείες η) Βάλα
Διακοπή	1	του βασιλέως
Δύο νέοι, 23 έως 24 ετών		
Είγε ετελεύτα	2	α) βασίλευεν β) ο γέρον Ιουστίνος
Εικών εικοσιτριετούς νέου καμωμένη από φίλον του ομήλικα, ερασιτέχνην		
Εις Ιταλικήν παραλίαν		
Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας	3	α) τα καμώματα του Ιουλιανού β) ανασκουμπώθηκεν ο ανόσιος Ιουλιανός γ) έσκασε ο Ιουλιανός και διέδωσε
Εις το Επίνειον		
Εκόμισα εις την Τέχνη		
Εν απογνώσει		
Εν δήμω της Μικράς Ασίας	6	α) τον ολέθριον Οκτάβιον β) τον δίκην παρωδίας Καίσαρα γ) τον ολέθριον Αντώνιον δ) επί μεγαλουργία πολιτική ε) την επικράτησι του Αντωνίου στ) του Καίσαρος ως δώρον του Διός
Εν Εσπέρα		
Εν μεγάλη Ελληνική αποικία, 200 π.Χ.	1	να φέρουμε Πολιτικό Αναμορφωτή
Εν Πόλει της Οσροηνής		

Εν πορεία προς την Σινώπην	6	α) ο Μιθριδάτης ένδοξος και κραταιός β) μεγάλων πόλεων ο κύριος γ) έστειλε αξιωματικό του ο Μιθριδάτης δ) μα ν' αρκεσθεί, φρονώ, με τόσα που έχει ο βασιλεύς ε) να πεις στον βασιλέα Μιθριδάτη στ) το σωτήριο φεύγε Μιθριδάτα
Εν Σπάρτη	4	α) ο βασιλεύς Κλεομένης β) ότι απαιτούσε ο Πτολεμαίος γ) ένας Λαγίδης χθεσινός δ) Σπαρτιάτου βασιλέως μητέρα
Εν τη Οδώ		
Εν τω Μηνί Αθύρ		
Ένας Γέρος		
Ένας Θεός των		
Ένας νέος, της Τέχνης του Λόγου -στο 24ον έτος του		
Ενώπιον του Αγάλματος του Ενδυμίωνος		
Επέστρεφε		
Επήγα		
Επιθυμίες		
Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	5	α) Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής β) εγγράματου Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής γ) από τον οίκον τον βασιλικόν δ) του Αντιόχου του ευεργέτου βασιλέως ε) της χώρας κυβερνήτης προνοητικός
Έτσι πολύ ατένισα		

Εύνοια του Αλεξάνδρου Βάλα	2	α) Αλεξάνδρου Βάλα β) του Βάλα είμ' εγώ η αδυναμία,
Ευρίωνος Τάφος		
Ζωγραφισμένα		
Η αρρώστια του Κλείτου		
Η αρχή των		
Η Διορία του Νέρωνος	3	α) Η Διορία του Νέρωνος β) ο Νέρων γ) αυτά ο Νέρων
Η Δόξα των Πτολεμαίων	2	α) Ειμ' ο Λαγίδης, βασιλεύς β) η πόλις η διδάσκαλος
Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	15	α) Δυσανεστήθηκεν ο Σελευκίδης Δημήτριος β) έφθασεν ένας Πτολεμαίος γ) το ξέρει ο Σελευκίδης δ) παίρνουνε τους θρόνους ε) ενδύματα ολοπόρφυρα στ) διάδημα λαμπρό ζ) βαρύτιμα διαμαντικά η) που είναι βασιλείς ακόμη θ) ακόμη βασιλείς ι) συγκίσθηκεν ο Σελευκίδης Δημήτριος κ) πρόσφερε στον Πτολεμαίο λ) Γραικός μονάρχης μ) Αλλ' ο Λαγίδης ν) και σαν πτωχάνθρωπος στην Σύγκλητο
Η Κηδεία του Σαρπηδόνο	4	α) ο Νόμος ήταν έτσι β) και με μαργαριταρένιο χτένι γ) σαν νέος μοιάζει βασιλεύς δ) της πολιτείας εργάται

Η Μάχη της Μαγνησίας	3	α) αυτά ο Φίλιππος β) ο Αντίοχος κατεστράφηκε γ) ο Φίλιππος την εορτή
Η Πόλις	1	Η Πόλις
Η Προθήκη του Καπνοπωλείου		
Η Σατραπεία	1	στον μονάρχη Αρταξέρξη
Η Συνοδεία του Διονύσου	2	α) από των Συρακουσών τον βασιλέα β) θα μπορεί να πολιτεύεται
Η Ψυχές των Γερόντων		
Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης	2	α) Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης β) Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης Αριστομένης
Ηδονή		
Ήλθε για να διαβάσει		
Ηρώδης Αττικός	6	α) Ηρώδης Αττικός β) Α του Ηρώδη του Αττικού τι δόξα είναι αυτή γ) επειδή ο Ηρώδης δ) γράφει προς τον Ηρώδη επιστολή ε) ο δε λεπτός Ηρώδης απαντά ευθύς στ) και συλλογίζονται την τύχη του Ηρώδη
Θάλασσα του Πρωιού		
Θέατρον της Σιδώνας (400 μ.Χ.)	1	πολίτου εντίμου υιός
Θερμοπύλες		
Θυμήσου, Σώμα...		
Ιασή Τάφος	1	της μεγάλης ταύτης πόλεως
Ιγνατίου Τάφος		
Ιερεύς του Σεραπίου		
Ιθάκη		

Ίμενος	1	στους άσωτους καιρούς του τρίτου Μιχαήλ
Ιωνικόν		
Καισαρίων	6	α) Καισαρίων β) των Πτολεμαίων γ) η Βερενίκες δ) κ' η Κλεοπάτρες ε) του βασιλέως στ) Καισαρίωνος
Κατά τες συνταγές αρχαίων Ελληνοσύρων μάγων		
Κάτω απ' το Σπίτι		
Κεριά		
Κίμων Λεάρχου, 22 ετών, σπουδαστής Ελληνικών γραμμάτων (εν Κυρήνη)		
Λάνη Τάφος		
Λυσίου Γραμματικού Τάφος		
Μακρυά		
Μανουήλ Κομνηνός	5	α) Μανουήλ Κομνηνός β) ο βασιλεύς γ) κύρ Μανουήλ ο Κομνηνός δ) σαν τον βασιλέα ε) κύρ Μανουήλ
Μάρτιαι Ειδοί	3	α) Καίσαρ β) εξουσιαστής περίβλεπτος γ) ας περιμένει ακόμα κ η Σύγκλητος αυτή
Μεγάλη συνοδεία εξ ιερέων και λαϊκών	1	ο μιαρότατος, ο αποτρόπαιος Ιουλιανός δεν βασιλεύει πια
Μελαγχολία του Ιάσονος Κλεάνδρου· ποιητού εν Κομμαγηνή· 595 μ.Χ.		
Μέρες του 1896		
Μέρες του 1901		

Μέρες του 1903		
Μέρες του 1908		
Μέρες του 1909, '10, και '11		
Μέσα στα κατηλιεία		
Μια Νύχτα		
Μονοτονία		
Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.		
Να μείνει		
Νέοι της Σιδώνος (400 μ.Χ.)		
Νόησις		
Ο Βασιλεύς Δημήτριος	6	α) ο Βασιλεύς Δημήτριος β) ο Βασιλευς Δημήτριος γ) έβγαλε τα χρυσά φορέματα του δ) και τα ποδήματα του πέταξε τα ολοπόρφυρα ε) δεν φέρθηκε σαν βασιλεύς στ) αλλάζει φορεσιά και απέρχεται
Ο Δαρείος	11	α) Ο Δαρείος β) την βασιλεία των Περσών γ) ο Δαρείος Υστάσπου δ) ο ένδοξος μας βασιλεύς ε) ο Μιθριδάτης Διόνυσος και Ευπατώρ στ) Δαρείος η) ο ένδοξος μας βασιλεύς θ) ο Μιθριδάτης Διόνυσος και Ευπατώρ ι) Δαρείος κ) δεν είναι πολιτεία εκτάκτως οχυρή λ) υπεροψίαν και μέθην θα είχε ο Δαρείος

Ο Δημάρατος	10	α) Ο Δημάρατος β) ο Χαρακτήρ του Δημαράτου γ) πρώτα του βασιλέως Δαρείου δ) του βασιλέως Ξέρξη ε) και τώρα με τον Ξέρξη στ) θα δικαωθεί ο Δημάρατος ζ) που τον εστέρησαν την βασιλεία η) όθεν τον Ξέρξη θ) και βασιλεύσαν πριν ι) έτσι ανιαρές του Δημάρατου η μέρες κ) καμία στιγμή χαράς δεν έχει ο Δημάρατος
Ο ήλιος του απογεύματος		
Ο Θεόδοτος	4	α) Θεόδοτος σε φέρει β) διαλαλούν οι πολιτείες γ) Πομπηίου δ)ο Θεόδοτος, φέρνοντας
Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία	4	α) Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία β) Μαξίμου γ) Κωνστάντιος δ) ο Ιουλιανός
Ο Ιουλιανός και οι Αντιοχείς	1	Ο Ιουλιανός και οι Αντιοχείς
Ο Ιουλιανός, ορών ολιγωρίαν	1	Ο Ιουλιανός, ορών ολιγωρίαν
Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	12	α) Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει β) το πατρικό γεμάτο ρούχα γ) έπιπλα πολύτιμα δ) και ασημικό ε) άραγε να τον λυπηθεί ο Καντακουζηνός στ) στην κυρία Ειρήνη ζ) στο κόμμα να μπλεχτεί της Άννας

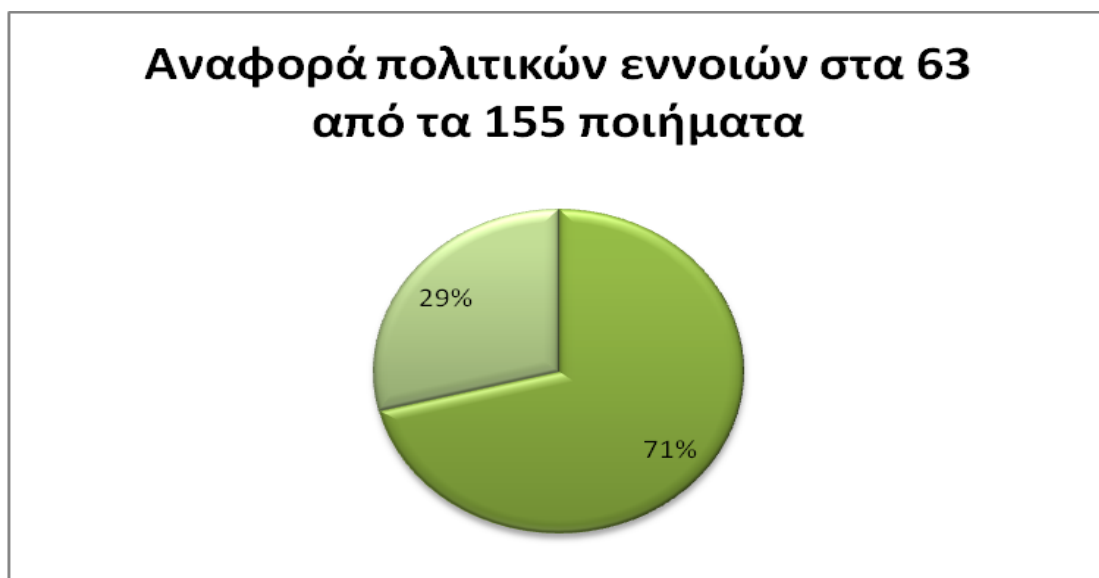
		<p>η) ο κυρ Ανδρόνικος ποτέ</p> <p>θ) από την Πόλι</p> <p>ι) τους ρήμαξεν ο Καντακουζηνός</p> <p>κ) τους ρήμαξε ο κυρ Γιάννης</p> <p>λ) με του κυρ Γιάννη</p>
Ο καθρέπτης στην είσοδο		
Ομνύει		
Οροφέρνης	13	<p>α) Οροφέρνης</p> <p>β) Οροφέρνης Αριαράθου</p> <p>γ) πατρικό παλάτι</p> <p>δ) τον έκαναν βασιλέα</p> <p>ε) στην βασιλεία χύθηκεν</p> <p>στ) μαζεύει αρπαχτικά χρυσό κι ασήμι</p> <p>ζ) πλούτη στοιβαγμένα να γυαλίζουν</p> <p>η) στο παλάτι του Δημητρίου</p> <p>θ) απ' την μητέρα του Αντιοχίδα</p> <p>ι) την παλιάν εκείνη Στρατονίκη</p> <p>κ) βαστούσε από την κορώνα της Συρίας</p> <p>λ) και Σελευκίδης</p> <p>μ) Οροφέρνης Αριαράθου</p>
Όσο Μπορείς		
Όταν Διεγείρονται		
Ουκ έγνωσ	1	ο κουφός Ιουλιανός
Ούτος Εκείνος		

Παλαιόθεν Ελληνίς	2	α)για τα λαμπρά της κτίρια β)που είναι η έδρα ένδοξων βασιλέων
Πέρασμα		
Περιμένοντας τους Βαρβάρους	14	α) Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μία τέτοια απραξία; β) τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δε νομοθετούνε; γ) τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί δ) Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν ε) ο αυτοκράτωρ μας στ) να δεχθεί τον αρχηγό τους ζ) στον θρόνο επάνω η) την κορώνα θ)με τες κόκκινες, τες κεντυμένες τόγιες ι) γιατί βραχίολια φόρεσαν κ) και δαχτυλίδια με λ) με λαμπρά γυαλιστερά σμαράγδια μ) πολύτιμα μπαστούνια ν) μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα
Πολύ Σπανίως		
Πολυέλαιος		
Πρέσβεις απ' την Αλεξάνδρεια	1	τους αντίζηλους Πτολεμαίους βασιλείς
Πριν τους αλλάξει ο Χρόνος		
Προς τον Αντίοχον Επιφανή	6	α) Αντίοχον Επιφανή β)είπε στον βασιλέα γ)οι Μακεδόνες πάλι, Αντίοχε

		Επιφανή δ) και το κομψό παλάτι ε) και σ' άλλα μ' έχεις δώσει, Αντίοχε Επιφανή στ) ίσως να συγκινηθεί κομάτι ο βασιλεύς
Ρωτούσε για την ποιότητα		
Σ' ένα βιβλίο παλιό		
Σοφιστής απερχόμενος εκ Συρίας		
Σοφοί δε Προσιόντων		
Στα 200 π.Χ.		
Στην Εκκλησία		
Στο πληκτικό χωριό		
Στον ίδιο χώρο		
Στου Καφενείου την Είσοδο		
Τα Άλογα του Αχιλλέως	1	Τα Άλογα του Αχιλλέως
Τα Βήματα	1	Νέρων- ασυνείδητος, ήσυχος κ' ευτυχής
Τα Επικίνδυνα	2	α)επί βασιλείας αυγούστου Κώνσταντος β)και αυγούστου Κωνσταντίου
Τα Παράθυρα		
Τείχη		
Τελειωμένα		
Τέμεθος, Αντιοχεύς· 400 μ.Χ.	2	α) του Αντιόχου Επιφανούς β) της βασιλείας Ελλήνων
Τεχνουργός κρατήρων		
Το 25ον έτος του βίου του		
Το 31 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια	2	α) την γιγάντια ψευτιά του παλατιού β) στην Ελλάδα ο Αντώνιος νικά
Το Διπλανό Τραπέζι		

Το Πρώτο Σκαλί	3	α) πρέπει με το δικαίωμα σου να είσαι πολίτης εις των ιδεών την πόλι β) εις των ιδεών την πόλι γ)στην αγορά της βρίσκεις Νομοθέτας που δε γελά κανένας τυχοδιώκτης
Του Μαγαζιού		
Του πλοίου		
Τρώες	3	α) ο Αχιλλεύς στην τάφρον β) ο Πρίαμος γ) και η Εκάβη κλαίνε
Τυανεύς Γλύπτης	1	με παραγγείλανε συγκλητικοί
Των Εβραίων (50 μ.Χ.)		
Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες	1	της Αχαϊκής Συμπολιτείας
Φιλέλλην	1	μετά το Βασιλεύς
Φωνές		
Ωραία λουλούδια κι άσπρα ως ταίριαζαν πολύ		
Che fece il gran rifiuto		
ΣΥΝΟΛΟ	271	

Διαπιστώθηκε ότι από τα 155 ποιήματα της περιόδου της περιόδου 1897-1933 μόνο το 29% είχε αναφορές έστω και σε μία από τις κατηγορίες που ορίσαμε. (Γράφημα 1)

Παρακάτω παρατίθενται οι πίνακες των δεδομένων κάθε κατηγορίας των πολιτικών εννοιών καθώς και τα ευρήματα και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση τους. Ακολουθούν οι 9 θεματοποιημένες κατηγορίες πολιτικών εννοιών κατά φθίνον πλήθος εμφάνισης.

1. Βασιλικά ονόματα

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	Ειρωνία
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων	1	είπε στον Κλεομένη			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς, 628-655 μ.Χ.	1	Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς,			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	της Κλεοπάτρας τα παιδιά			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	τον Καισαρίωνα			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	Αλέξανδρο			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	και Πτολεμαίο			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	ο Αλέξανδρος — τον είπαν βασιλέα της Αρμενίας,				1

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	ο Πτολεμαίος-τον είπαν βασιλέα της Κιλικίας,				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	Καισαρίων στέκονταν πιο εμπροστά,ντυμένος σε μεταξύι τριανταφυλλί,			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	ο Καισαρίων όλο χάρις κ' εμορφιά				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	της Κλεοπάτρας υιός ,				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	αίμα των Λαγιδών				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	Αλέξανδρος Ιανναίος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	και Αλεξάνδρα (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	Επιτυχείς και πλήρως ικανοποιημένοι,ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος, κ' η σύζυγός του η βασίλισσα Αλεξάνδρα περνούν με προπορευομένην μουσικήν και με παντοίαν μεγαλοπρέπειαν και χλιδήν,		1		

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	Επιτυχείς και πλήρως ικανοποιημένοι, ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος, κ' η σύζυγός του η βασίλισσα Αλεξάνδρα περνούν με προπορευομένην μουσικήν και με παντοίαν μεγαλοπρέπειαν και χλιδήν,		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	Ετελεσφόρησε λαμπρώς το έργον που άρχισαν ο μέγας Ιούδας Μακκαβαίος κ' οι τέσσαρες περιώνυμοι αδελφοί του·				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	Ιδού ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος, κ' η σύζυγός του η βασίλισσα Αλεξάνδρα καθ' όλα ίσοι προς τους Σελευκίδας. Ιουδαίοι καλοί, Ιουδαίοι αγνοί, Ιουδαίοι πιστοί —προ πάντων. Αλλά, καθώς που το απαιτούν η περιστάσεις, και της ελληνικής λαλιάς ειδήμονες· και μ' Έλληνας και μ' ελληνίζοντας μονάρχας				1

			σχετισμένοι— πλην σαν ίσοι, και ν' ακούεται.				
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	Ίδού ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος, κ' η σύζυγός του η βασίλισσα Αλεξάνδρα καθ' όλα ίσοι προς τους Σελευκίδας. Ιουδαίοι καλοί, Ιουδαίοι αγνοί, Ιουδαίοι πιστοί —προ πάντων. Αλλά, καθώς που το απαιτούν η περιστάσεις, και της ελληνικής λαλιάς ειδήμονες· και μ' Έλληνας και μ' ελληνίζοντας μονάρχας σχετισμένοι— πλην σαν ίσοι, και ν' ακούεται.				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	το έργον που άρχισαν ο μέγας Ιούδας Μακκαβαίος κ' οι τέσσαρες περιώνυμοι αδελφοί του.				1

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Άννα Δαλασσηνή	1	Άννα Δαλασσηνή (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Άννα Δαλασσηνή	1	Εις το χρυσόβουλλον που έβγαλ' ο Αλέξιος Κομνηνός για να τιμήσει την μητέρα του επιφανώς,				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Άννα Δαλασσηνή	1	την λίαν νοήμονα Άννα Δαλασσηνή				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Άννα Κομνηνή	1	Άννα Κομνηνή (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Άννα Κομνηνή	1	για τη χηρεία της η Άννα Κομνηνή		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Άννα Κομνηνή	1	ο προπέτης Ιωάννης		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	την Θέτιδα			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	τον Πηλέα			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	Η Θέτις χάρηκε πολύ			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	κι όταν μεγάλωνε ο Αχιλλεύς , και ήταν της Θεσσαλίας έπαινος η εμορφιά του	1			
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	η Θέτις του θεού τα λόγια ενθυμούνταν.			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	κι είπαν τον σκοτωμό του Αχιλλέως στην Τροία			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	κ η Θέτις ξέσκιζε τα πορφυρά της ρούχα			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απιστία	1	και με τους Τρώας σκότωσε τον Αχιλλέα			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Από υαλί χρωματιστό	1	Πολύ με συγκινεί μια λεπτομέρεια στην στέψιν, εν Βλαχέρναις, του Ιωάννη Καντακουζηνού και της Ειρήνης Ανδρονίκου Ασάν.				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Από υαλί χρωματιστό	1	Πολύ με συγκινεί μια λεπτομέρεια στην στέψιν, εν Βλαχέρναις, του Ιωάννη Καντακουζηνού και της Ειρήνης Ανδρονίκου Ασάν.				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Από υαλί χρωματιστό	1	ένας κυρ Ιωάννης Καντακουζηνός				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Από υαλί χρωματιστό	1	μια κυρία Ειρήνη Ανδρονίκου				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Απολείπειν ο θεός Αντώνιον	1	Αντώνιον (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	Αριστόβουλος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	θρηνεί ο βασιλέυς Ηρώδης			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	κλαίει για τον Αριστόβουλο			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	γιατ' είχαν ακουσθεί σ' αυτούς ο Αριστόβουλος, και ποια τους φαντασία για έφηβο ποτέ έφθασε	1			

			τέτοιαν εμορφιά σαν του παιδιού αυτού·				
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	Οδύρεται και κλαίει η Πρώτη Πριγκηπέσσα· η μάνα του η πιο μεγάλη Εβρέσσα. Οδύρεται και κλαίει η Αλεξάνδρα για την συμφορά.			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	Το ρήμαξαν το σπίτι των Ασαμωναίων.			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	Τι καταχθόνιο σχέδιο που να μη νοιώσει κ' η Μαριάμμη τίποτε.			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Αριστόβουλος	1	αν ένιωθε η Μαριάμμη			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Βυζαντινός Άρχων, εξόριστος, στιχουργών	1	η κακεντρεχής Ειρήνη Δούκαινα		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)	1	Δημητρίου Σωτήρος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)	1	που έδειχναν σ' αυτόν, του βασιλέως Σελεύκου Φιλοπάτορος τον υιό			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)	1	αυτή είν' η χώρα του Ηρακλείδη και του Βάλα.			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Δημητρίου Σωτήρος (162- 150 π.Χ.)	1	αυτή είν' η χώρα του Ηρακλείδη και του Βάλα.			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Είγε ετελεύτα	1	Ήταν η εποχή καθ' ην βασίλευεν, εν άκρα ευλαβεία, ο γέρων Ιουστίνος,				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας	1	τα καμώματα του Ιουλιανού		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας	1	ανασκουμπώθηκεν ο ανόσιος Ιουλιανός		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας	1	έσκασε ο Ιουλιανός και διέδωσε		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν δήμω της Μικράς Ασίας	1	τον ολέθριον Οκτάβιον				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν δήμω της Μικράς Ασίας	1	τον δίκην παρωδίας Καίσαρα				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν δήμω της Μικράς Ασίας	1	τον ολέθριον Αντώνιον				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν δήμω της Μικράς Ασίας	1	την επικράτησι του Αντωνίου				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν δήμω της Μικράς Ασίας	1	του Καίσαρος ως δώρον του Διός				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	ο Μιθριδάτης ένδοξος και κραταιός				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	έστειλε αξιωματικό του ο Μιθριδάτης			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	να πεις στον βασιλέα Μιθριδάτη			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	το σωτήριο φέυγε Μιθριδάτα		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν Σπάρτη	1	Δεν ήξερεν ο βασιλεύς Κλεομένης, δεν τολμούσε —		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν Σπάρτη	1	ότι απαιτούσε ο Πτολεμαίος			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εν Σπάρτη	1	Το φρόνημα της Σπάρτης ασφαλώς δεν ήταν ικανός να νοιώσει ένας Λαγίδης χθεσινός·		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	η αδελφή τού εγκρατός και πράως ζήσαντος, του λίαν εγγραμμάτου Αντιόχου, βασιλέως		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	«Του Αντιόχου του ευεργέτου βασιλέως να υμνηθεί επαξίως, ω Κομμαγηνοί, το κλέος.				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εύνοια του Αλεξάνδρου Βάλα	1	Αλεξάνδρου Βάλα (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Εύνοια του Αλεξάνδρου Βάλα	1	του Βάλα είμ' εγώ η αδυναμία,		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Διορία του Νέρωνος	1	Η Διορία του Νέρωνος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Διορία του Νέρωνος	1	Δεν ανησύχησεν ο Νέρων όταν άκουσε			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Διορία του Νέρωνος	1	αυτά ο Νέρων			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δόξα των Πτολεμαίων	1	Είμ' ο Λαγίδης, βασιλεύς. Ο κάτοχος τελείως (με την ισχύ μου και τον πλούτο μου) της ηδονής.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δόξα των Πτολεμαίων	1	Είναι γελοίος ο Σελευκίδης με την αγοραία του τρυφή.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	Δυσαραεστήθηκεν ο Σελευκίδης Δημήτριος			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	έφθασεν ένας Πτολεμαίος		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	το ξέρει ο Σελευκίδης			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	συγχίσθηκεν ο Σελευκίδης Δημήτριος		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	πρόσφερε στον Πτολεμαίο			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	Αλλ' ο Λαγίδης, που ήλθε για την επαιτεία, ήξερε την δουλειά του		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Μάχη της Μαγνησίας	1	Κι ο επίλοιπος βίος του θα διέλθει αμέριμνος. Αυτά ο Φίλιππος		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Μάχη της Μαγνησίας	1	Τι αν στην Μαγνησία ο Αντίοχος κατεστράφηκε. Λένε πανωλεθρία				1

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Μάχη της Μαγνησίας	1	Ο Φίλιππος την εορτή βέβαια δεν θ' αναβάλει.				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Η Σατραπεία	1	και πηαίνεις στον μονάρχη Αρταξέρξη που ευνοϊκά σε βάζει στην αυλή του, και σε προσφέρει σατραπείες και τέτοια.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης	1	Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης Αριστομένης... Μήτε βαθύς στες σκέψεις ήταν, μήτε τίποτε. Ένας τυχαίος, αστείος άνθρωπος. Πήρε όνομα ελληνικό, ντύθηκε σαν τους Έλληνας, έμαθ' επάνω, κάτω σαν τους Έλληνας να φέρεται.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ηρώδης Αττικός	1	Ηρώδης Αττικός (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ηρώδης Αττικός	1	Α του Ηρώδη του Αττικού τι δόξα είναι αυτή				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ηρώδης Αττικός	1	βρίσκει την πόλιν άδεια, επειδή ο Ηρώδης ήταν στην εξοχή.				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ηρώδης Αττικός	1	γράφει προς τον Ηρώδη επιστολή			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ηρώδης Αττικός	1	ο δε λεπτός Ηρώδης απαντά ευθύς				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ηρώδης Αττικός	1	και συλλογίζονται την τύχη του Ηρώδη			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ίμενος	1	στους άσωτους καιρούς του τρίτου Μιχαήλ		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Καισαρίων	1	Καισαρίων (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Καισαρίων	1	πήρα μια συλλογή επιγραφών των Πτολεμαίων να διαβάσω.Οι άφθονοι έπαινοι κ' η κολακειές εις όλους μοιάζουν.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Καισαρίων	1	η Βερενίκες				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Καισαρίων	1	κ' η Κλεοπάτρες				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Καισαρίων	1	του βασιλέως Καισαρίωνος...ιδεώδης εν τη λύπη σου, ελπίζοντας ακόμη να σε σπλαχνισθούν οι φαύλοι —που ψιθύριζαν το «Πολυκαισαρή».	1			
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Μανουήλ Κομνηνός	1	Μανουήλ Κομνηνός (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Μανουήλ Κομνηνός	1	κύρ Μανουήλ ο Κομνηνός				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Μανουήλ Κομνηνός	1	κύρ Μανουήλ				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Μάρτιαι Ειδοί	1	Κι όταν θα φθάσεις στην ακμή σου, Καίσαρ πια· έτσι περιωνύμου ανθρώπου σχήμα όταν λάβεις,		1		

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Μεγάλη συνοδεία εξ ιερέων και λαϊκών	1	ο μιαρότατος, ο αποτρόπαιος Ιουλιανός δεν βασιλεύει πια		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	ο Βασιλεύς Δημήτριος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	ο βασιλεύς Δημήτριος (μεγάλην είχε ψυχή) καθόλου — έτσι είπαν —δεν φέρθηκε σαν βασιλεύς	1			
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Δαρείος	1	Ο Δαρείος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Δαρείος	1	ο Δαρείος Υστάσπου			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Δαρείος	1	ο ένδοξος μας βασιλεύς, ο Μιθριδάτης Διόνυσος και Ευπατώρ				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Δαρείος	1	Αλλ' εδώ χρειάζεται φιλοσοφία· πρέπει ν' αναλύσει τα αισθήματα που θα είχεν ο Δαρείος: ίσως υπεροψίαν και μέθην· όχι όμως — μάλλον σαν κατανόησι της ματαιότητος των μεγαλειών		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Δαρείος	1	ο ένδοξος μας βασιλεύς ,ο Μιθριδάτης Διόνυσος και Ευπατώρ				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Δαρείος	1	Δαρείο			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Δαρείος	1	υπεροψίαν και μέθην θα είχε ο Δαρείος		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Θεόδοτος	1	Ο Θεόδοτος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Θεόδοτος	1	άνθρωπος θα αισθανθείς, όταν, στην Αλεξάνδρεια, ο Θεόδοτος σε φέρει, επάνω σε σινί αιματωμένο, του αθλίου Πομπηίου το κεφάλι.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Θεόδοτος	1	του αθλίου Πομπηίου το κεφάλι.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Θεόδοτος	1	ο Θεόδοτος, φέρνοντας τέτοιο ένα φρικτό κεφάλι.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία	1	Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία	1	ο Ιουλιανός πηγαίνει πάλιν αναγνώστης στην εκκλησία της Νικομηδείας, όπου μεγαλοφώνως και μετ' ευλαβείας πολλής τες ιερές Γραφές διαβάζει, και την χριστιανική του ευσέβεια ο λαός θαυμάζει.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιουλιανός και οι Αντιοχείς	1	Ο Ιουλιανός και οι Αντιοχείς (τίτλος)			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιουλιανός, ορών ολιγορίαν	1	Ο Ιουλιανός, ορών ολιγορίαν (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	Άραγε να τον λυπηθεί ο Καντακουζηνός αν πάει στα πόδια του να πέσει. Λεν πως είν' επιεικής, λίαν επιεικής	1			
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	στην κυρία Ειρήνη				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	στο κόμμα να μπλεχτεί της Άνας				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	ο κυρ Ανδρόνικος ποτέ				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	τους ρήμαξεν ο Καντακουζηνός				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	τους ρήμαξε ο κυρ Γιάννης				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	με του κυρ Γιάννη				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Οροφέρνης	1	Οροφένης (τίτλος)			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Οροφέρνης	1	το έμορφο, λεπτό του πρόσωπο, αυτός είν' ο Οροφέρνης Αριαράθου.	1			
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Οροφέρνης	1	μες στο παλάτι του Δημητρίου να διασκεδάζει και να οκνεύει.		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Οροφέρνης	1	απ' την μητέρα του Αντιοχίδα			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Οροφέρνης	1	την παλιάν εκείνη Στρατονίκη			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Οροφέρνης	1	και Σελευκίδης			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Οροφέρνης	1	απ' την ποιητική εμορφιά του ένα φως, μια μνήμη αισθητική αγοριού της Ιωνίας, αυτός είν' ο Οροφέρνης Αριαράθου.	1			
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Ουκ έγνωσ	1	ο κουφός Ιουουλιανός				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Πρέσβεις απ' την Αλεξάνδρεια	1	τους αντίζηλους Πτολεμαίους βασιλείς		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Προς τον Αντίοχον Επιφανή	1	Αντίοχον Επιφανή (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Προς τον Αντίοχον Επιφανή	1	οι Μακεδόνες πάλι, Αντίοχε Επιφανή			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Προς τον Αντίοχον Επιφανή	1	και σ' άλλα μ' έχεις δώσει, Αντίοχε Επιφανή			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τα Άλογα του Αχιλλέως	1	Τα Άλογα του Αχιλλέως			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τα Βήματα	1	Νέρων- ασυνείδητος, ήσυχος κ' ευτυχής		1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τα Επικίνδυνα	1	επί βασιλείας αυγούστου Κώνσταντος και αυγούστου Κωνσταντίου· εν μέρει εθνικός, κ' εν μέρει χριστιανίζων)·				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τα Επικίνδυνα	1	επί βασιλείας αυγούστου Κώνσταντος και αυγούστου Κωνσταντίου· εν μέρει εθνικός, κ' εν μέρει χριστιανίζων)·				1
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τέμεθος, Αντιοχεύς· 400 μ.Χ.	1	Με τίτλον «Ο Εμονίδης»— του Αντιόχου Επιφανούς ο προσφιλής εταίρος			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Το 31 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια	1	στην Ελλάδα ο Αντώνιος νικά			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τρώες	1	Ο Αχιλλεύς στην τάφρον εμπροστά μας βγαίνει και με φωνές μεγάλες μάς τρομάζει.—		1		

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τρώες	1	ο Πρίαμος	1			
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	Τρώες	1	και η Εκάβη κλαίνε	1			
		153		9	35	66	43

Η κατηγορία «βασιλικά ονόματα» επιλέχθηκε καθώς η οποιαδήποτε αναφορά σε πρόσωπο που φέρει τον συγκεκριμένο τίτλο μπορεί να πάρει διαστάσεις σχετικές με την πολιτική.

Συνολικά υπήρξαν 153 αναφορές σε 46 ποιήματα, από τις οποίες μόνο οι 9 είχαν θετική χροιά, γεγονός που οδηγεί στο στρογγυλοποιημένο ποσοστό του 5,9%. Αρκετά συχνότερες, φαίνεται να είναι οι αναφορές με αρνητική χροιά και ειρωνεία, σε ποσοστά 22,8% και 28,1 % αντίστοιχα. Ωστόσο, η ουδέτερη χροιά φαίνεται να κατέχει εξέχουσα θέση στις αναφορές που εντοπίστηκαν να γίνονται σε βασιλικά ονόματα, όπως αυτό διαφαίνεται από το ποσοστό του 43%.

2. Βασιλεία

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων	1	Άγε,ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων	1	Άγε,ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	Αλεξανδρινοί Βασιλείς			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλεξανδρινοί	1	εκεί να τα				1

	Βασιλείς		κυρήξουν βασιλείς				
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	τον είπαν βασιλέα της Αρμενίας				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	τον είπαν βασιλέα της Κιλικίας				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	Βασιλέα				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	των Βασιλέων				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	τι κούφια λόγια ήσανε αυτές οι βασιλείες		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος,			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	και η σύζυγος του, η βασίλισσα Αλεξάνδρα			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	ιδού ο βασιλεύς Αλέξανδρος Ιανναίος				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	και η σύζυγος του, η βασίλισσα Αλεξάνδρα				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Άννα Κομνηνή	1	μ' όλη τη δεξιότητά της, την βασιλεία ν' αποκτήσει				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αριστόβουλος	1	κλαίει ο βασιλεύς			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αριστόβουλος	1	θρηνεί ο βασιλεύς Ηρώδης			1	

ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αριστόβουλος	1	πώς το κατόρθωσε ο κακούργος βασιλεύς, ο δόλιος, ο φαύλος, ο αληθής		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Αριστόβουλος	1	βασιλίσα είναι τέλος, θα μπορούσε κάτι		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)	1	του βασιλέως			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Διακοπή	1	από τα δωμάτια του βασιλέως			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Είγε ετελεύτα	1	βασιλευεν, εν άκρα ευλαβεία				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	μα ν' αρκεσθεί, φρονώ, με τόσα που έχει ο βασιλεύς			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	να πεις στον βασιλέα Μιθριδάτη			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Εν Σπάρτη	1	Δεν ήξερεν ο βασιλεύς Κλεομένης, δεν τολμούσε		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Εν Σπάρτη	1	δεν μπορούσε πραααγματικώς ν αταπεινώσει Δέσποινα Επιφανή ως αυτήν, Σπαρτιάτου	1			

			βασιλέως μητέρα				
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	εγγράματου Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1			
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	από τον οίκον τον βασιλικόν			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	του Αντιόχου του ευεργέτου βασιλέως	1			
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Η Δόξα των Πτολεμαίων	1	Ειμ' ο Λαγίδης, βασιλεύς	1			
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	που είναι βασιλείς ακόμη		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	ακόμη βασιλείς		1		
	Η Κηδεία του Σαρπηδόνο	1	σαν νέος μοιάζει βασιλεύς		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Η Συνοδεία του Διονύσου	1	από των Συρακουσών τον βασιλέα			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Καισαρίων	1	του βασιλέως Καισαρίωνος			1	

ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Μανουήλ Κομνηνός	1	ο βασιλεύς κυρ Μανουήλ ο Κομνηνός				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Μανουήλ Κομνηνός	1	σαν τον βασιλέα κυρ Μανουήλ				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Μεγάλη συνοδεία εξ ιερέων και λαϊκών	1	ο μιάρότατος, ο αποτρόπαιος Ιουλιανός δεν βασιλεύει πια		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	ο Βασιλεύς Δημήτριος (τίτλος)			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	ο Βασιλευς Δημήτριος (μεγάλην είχε ψυχή)				
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	δεν φέρθηκε σαν βασιλεύς		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Δαρείος	1	την βασιλεία των Περσών			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Δαρείος	1	ο ένδοξος μας βασιλεύς				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Δαρείος	1	ο ένδοξος μας βασιλεύς				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Δημάρατος	1	πρώτα του βασιλέως Δαρείου			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Δημάρατος	1	του βασιλέως Ξέρξη			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Δημάρατος	1	που τον εστέρησαν την βασιλεία		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Ο Δημάρατος	1	και βασιλεύς σαν			1	

			πριν				
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Οροφέρνης	1	τον έκαναν βασιλέα		1		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Οροφέρνης	1	στην βασιλεία χύθηκεν				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Παλαιόθεν Ελληνίς	1	Καυχίεται που είναι η έδρα ένδοξων βασιλέων			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Πρέσβεις απ' την Αλεξάνδρεια	1	τους αντίζηλους Πτολεμαίους βασιλείς			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Προς τον Αντίοχον Επιφανή	1	είπε στον βασιλέα			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Προς τον Αντίοχον Επιφανή	1	ίσως να συγκινηθεί κομάτι ο βασιλεύς				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Τα Επικίνδυνα	1	επί βασιλείας αυγούστου Κώνσταντος και αυγούστου Κωνσταντίου εν μέρει εθνικός, κ' εν μέρει χριστιανίζων				1
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Τέμεθος, Αντιοχεύς· 400 μ.Χ.	1	της βασιλείας Ελλήνων			1	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ	Φιλέλλην	1	μετά το Βασιλεύς			1	
ΣΥΝΟΛΟ		57		4	11	25	16

Η κατηγορία «βασιλεία» επιλέχθηκε για τους ίδιους λόγους, καθώς πρόκειται για μορφή πολιτεύματος και συμπερασματικά είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ευρύτερη έννοια της πολιτικής.

Οι αναφορές που εντοπίστηκαν ήταν συνολικά 57 σε 29 ποιήματα. Και σε αυτή την περίπτωση, το μικρότερο ποσοστό των αναφορών είναι αυτό που αντιπροσωπεύει αναφορές με θετικά χροιά και συγκεκριμένα πρόκειται για το 7%. Μεγαλύτερα υπήρξαν ωστόσο τα ποσοστά αναφορών που έγιναν με αρνητική χροιά και ειρωνεία, και είναι 19,2% και 28% αντίστοιχα, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό εντοπίζεται και πάλι στις αναφορές στο όρο «βασιλεία» με ουδέτερη χροιά και αυτό είναι 43,8%.

3. Πόλις

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΠΟΛΙΣ	Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου	1	κατόπι μπήκε στα πολιτικά	1			
ΠΟΛΙΣ	Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου	1	ή τέλος δυνατόν και στα πολιτικά		1		
ΠΟΛΙΣ	Εν δήμω της Μικράς Ασίας	1	επί μεγαλουργία πολιτική		1		

ΠΟΛΙΣ	Εν μεγάλη Ελληνική αποικία, 200 π.Χ.	1	να φέρουμε Πολιτικό Αναμορφωτή				1
ΠΟΛΙΣ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	μεγάλων πόλεων ο κύριος			1	
ΠΟΛΙΣ	Η Δόξα των Πτολεμαίων	1	η πόλις η διδάσκαλος	1			
ΠΟΛΙΣ	Η Κηδεία του Σαρπηδόνο	1	της πολιτείας εργάται	1			
ΠΟΛΙΣ	Η Πόλις	1	Η Πόλις			1	
ΠΟΛΙΣ	Η Συνοδεία του Διονύσου	1	ως εύπορος σπουδαία παθαζει, και θα μπορεί να πολιτεύεται				1
ΠΟΛΙΣ	Θέατρον της Σιδώνος (400 μ.Χ.)	1	πολίτου εντίμου υιός	1			
ΠΟΛΙΣ	Ιασή Τάφος	1	της μεγάλης ταύτης πόλεως			1	
ΠΟΛΙΣ	Ο Δαρείος	1	δεν είναι πολιτεία εκτάκτως οχυρή		1		
ΠΟΛΙΣ	Ο Θεόδοτος	1	όσο κι αν διαλαλούν οι πολιτείες		1		

ΠΟΛΙΣ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	από την Πόλι			1	
ΠΟΛΙΣ	Το Πρώτο Σκαλί	1	πρέπει με το δικαίωμα σου να είσαι πολίτης εις των ιδεών την πόλι	1			
ΠΟΛΙΣ	Το Πρώτο Σκαλί	1	εις των ιδεών την πόλι	1			
ΠΟΛΙΣ	Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες	1	της Αχαϊκής Συμπολιτείας			1	
ΣΥΝΟΛΟ		17		6	4	5	2

Η κατηγορία «πόλις» αποτέλεσε αναμφίβολα μία από τις βασικότερες κατηγορίες πολιτικού σχόλιου, ενώ οι αναφορές που εντοπίστηκαν ήταν 17 σε 16 ποιήματα.

Η χροιά με την οποία πραγματοποιήθηκαν οι παραπάνω αναφορές υπήρξε περισσότερο θετική σε ποσοστό 35%, ουδέτερη σε ποσοστό 29,4%, ενώ χαμηλότερα ποσοστά αντιπροσωπεύουν αναφορές με αρνητική και ειρωνική χροιά, σε ποσοστά 23,5% και 11,7% αντίστοιχα.

4. Δείγμα πλούτου

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	διπλή σειρά σαπφείρων κι αμεθύστων			1	
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	με ροδόχροα μαργαριτάρια			1	
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	η πολυτέλεια έκτακτη				1
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	και με παντοίαν μεγαλοπρέπεια και χλιδήν,				1
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Από υαλί χρωματιστό	1	δεν είχαν παρά λίγους πολύτιμους λίθους	1			
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Από υαλί χρωματιστό	1	ένα σωρό κομμάτια από υαλί, κόκκινα , πράσινα ή γαλάζια	1			
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Δημητρίου Σωτήρος (162- 150 π.Χ.)	1	με τα μεγάλα κάστρα με τα πλούτη			1	
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	βαρύτιμα διαμαντικά				1

ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	τα πιο ακριβά του άλογα,				1
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Η Κηδεία του Σαρπηδόνο	1	και με μαργαριταρένιο χτένι			1	
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	έπιπλα πολύτιμα			1	
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	και ασημικό			1	
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Οροφέρνης	1	μαζεύει αρπαχτικά χρυσό κι ασήμι		1		
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Οροφέρνης	1	πλούτη στοιβαγμένα να γυαλίζουν		1		
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	με λαμπρά γυαλιστερά σμαράγδια				1
ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΟΥΤΟΥ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	πολύτιμα μπαστούνια μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα;				1
ΣΥΝΟΛΟ		16		2	2	6	6

Σχετικά με την κατηγορία «δείγμα πλούτου», αξίζει να αναφέρουμε ότι η οποιαδήποτε αναφορά στο θέμα του πλούτου, παραπέμπει χωρίς αμφιβολία στην

κατοχή εξουσίας, γεγονός που την καθιστά μέρος πολιτικού σχολιασμού. Οι συνολικές αναφορές στο κομμάτι αυτό ήταν 16, σε 9 ποιήματα

Οι περισσότερες, ωστόσο έγιναν με ουδέτερη χροιά και ειρωνεία, σε ποσοστό 75%, ενώ αναφορές με θετική και αρνητική χροιά αντιπροσωπεύονται μόλις από το ποσοστό του 25%.

5. Λοιποί τίτλοι ηγεσίας

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	1	έπαυσε κάθε υποταγή στους αλλαζόνες μονάρχας της Αντιοχείας		1		
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Από υαλί χρωματιστό	1	κατά της άδικης κακομοιριάς των στεφομένων		1		
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Αριστόβουλος	1	οδύρεται και κλαίει η Πρώτη Πριγκιπέσσα			1	
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Βυζαντινός Άρχων, εξόριστος, στιχουργών	1	Βυζαντινός Άρχων (τίτλος)			1	
ΛΟΙΠΟΙ	Δημητρίου	1	τες		1		

ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Σωτήρος (162- 150 π.Χ.)		δυναστείες τες ελληνίζουσες που ξέπεσαν , που για τα σοβαρά έργα δεν είναι				
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Δημητρίου Σωτήρος (162- 150 π.Χ.)	1	των λαών την αρχηγία			1	
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Δημητρίου Σωτήρος (162- 150 π.Χ.)	1	Δεν είναι δυνατόν να βασταχθούν η δυναστείες		1		
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Εν πορεία προς την Σινώπην	1	μεγάλων πόλεων ο κύριος			1	
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	της χώρας κυβερνήτης προνοητικός	1			
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	σαν Αλεξανδρινός Γραικός μονάρχης				1
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Η Σατραπεία	1	στον μονάρχη Αρταξέρξη που ευνοϊκά σε βάζει στην αυλή του και σε προσφέρει σατραπείες		1		

			και τέτοια				
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης	1	Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης (τίτλος)			1	
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης	1	Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης Αριστομένης			1	
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Μάρτιαι Ειδοί	1	εξουσιαστής περίβλεπτος με συνοδεία				1
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	να δεχθεί τον αρχηγό τους			1	
ΛΟΙΠΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΣΙΑΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	ο αυτοκράτωρ μας			1	
ΣΥΝΟΛΟ		16		1	5	8	2

Σε 14 ποιήματα, γίνονται συνολικά 16 αναφορές σε λοιπούς τίτλους ηγεσίας, με τις περισσότερες να χαρακτηρίζονται από ουδέτερη χροιά σε ποσοστό 50%. Αναφορές με αρνητική χροιά εντοπίστηκαν σε ποσοστό 31,5%, ενώ πολύ χαμηλά εμφανίζονται τα ποσοστά αναφορών με θετική χροιά και ειρωνεία που είναι 6% και 12,5% αντίστοιχα.

6. Σύμβολα ηγεσίας

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Από υαλί χρωματιστό	1	στην στέψι			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Αριστόβουλος	1	κλαίει το παλάτι			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)	1	με τα μεγάλα κάστρα με τα πλούτη	1			
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	1	από τον οίκον τον βασιλικόν			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	τους παίρνουνε τους θρόνους των αυθαίρετα		1		
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	1	διάδημα λαμπρό			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Οροφέρνης	1	πατρικό παλάτι			1	

ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Οροφέρνης	1	βαστούσε από την κορώνα της Συρίας			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Παλαιόθεν Ελληνίς	1	για τα λαμπρά της κτίρια που είναι η έδρα ένδοξων βασιλέων	1			
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	στον θρόνο επάνω			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	την κορώνα			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	πολύτιμα μπαστούνια μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα		1		
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Προς τον Αντίοχον Επιφανή	1	Και το κομψό παλάτι			1	
ΣΥΜΒΟΛΑ ΗΓΕΣΙΑΣ	Το 31 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια	1	την γιγάντια ψευτιά του παλατιού		1		
ΣΥΝΟΛΟ		14		2	3	9	0

Όσο αφορά στην κατηγορία που σχετίζεται με τα σύμβολα ηγεσίας, εντοπίστηκαν συνολικά 14 αναφορές σε 10 ποιήματα. Ως σύμβολα ηγεσίας, χαρακτηρίζονται όλα εκείνα τα υλικά που συνοδεύουν συνήθως την υπόσταση ενός ηγέτη – βασιλιά. Οι αναφορές με ουδέτερη χροιά, αποτελούν πλειοψηφία στην κατηγορία αυτή με ποσοστό 64 %. Χαμηλότερα ωστόσο, είναι τα ποσοστά των αναφορών με θετική και αρνητική χροιά και συγκεκριμένα 15% και 22% αντίστοιχα.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ	Η Δυσaréσκεια του Σελευκίδου	1	και σαν πτωχάνθρωπος στην Σύγκλητο			1	
ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ	Μάρτιαι Ειδοί	1	ας περιμένει ακόμα κ η Σύγκλητος αυτή				1
ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μία τέτοια απραξία;		1		
ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δε νομοθετούνε;		1		
ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί		1		
ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ	Τυανεύς Γλύπτης	1	με παραγγείλανε			1	

			συγκλητικοί				
ΣΥΝΟΛΟ		6			3	2	1

Αναφορές σχετικές με το κομμάτι της συγκλήτου, θεωρούνται επίσης πολιτικά σχόλια, καθώς πρόκειται για νομοθετική εξουσία με εξέχουσα θέση στον τομέα της πολιτικής γενικότερα. Εδώ έχουμε συνολικά 6 αναφορές σε 4 ποιήματα εκ των οποίων το 50%, φαίνεται να έχουν αρνητική χροιά, το 34% ουδέτερη και μόλις το 16% των αναφορών να έχει χαρακτήρα ειρωνείας.

8.Βασιλικά άμφια

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	μετάξι τριανταφυλλί			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	η ζώνη του διπλή σειρά σαπφείρων κι αμεθύστων			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Αλεξανδρινοί Βασιλείς	1	δεμένα τα ποδήματα του μ' άσπρες κορδέλες κεντυμένες με ροδόχροα μαργαριτάρια			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Απιστία	1	κ η Θέτις ξέσκιζε τα πορφυρά της ρούχα			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Απιστία	1	ξεπετούσε στο χώμα τα βραχιόλια και τα δαχυλίδια			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Η Δυσάρεσκεια του Σελευκίδου	1	ενδύματα ολοπόφυρα			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Η Δυσάρεσκεια του Σελευκίδου	1	διάδημα λαμπρό			1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	έβγαλε τα χρυσά φορέματα του			1	

ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	και τα ποδήματα του πέταξε τα ολοπόρφυρα				1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Ο Βασιλεύς Δημήτριος	1	αλλάζει φορεσιά και απέρχεται			1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	1	το πατρικό γεμάτο ρούχα			1		
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	με τες κόκκινες, τες κεντυμένες τόγιες				1	
ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΑΜΦΙΑ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	γιατί βραχίολια φόρεσαν και δαχτυλίδια με λαμπρά γυαλιστερά σμαράγδια				1	
ΣΥΝΟΛΟ		13				2	11	0

Στην κατηγορία «βασίλικά άμφια» συλλέχθηκαν αναφορές σχετικές με αντικείμενα ένδυσης τα οποία προσδίδουν κύρος, δηλώνουν βασιλική καταγωγή και συνδέονται άμεσα με την εξουσία. Εδώ συναντάμε συνολικά 13 αναφορές σε 6 ποιήματα, εκ των οποίων το 84% φαίνεται να έχουν ουδέτερη χροιά και μόλις το 16% αρνητική.

9. Νόμοι

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ	ΠΟΙΗΜΑΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΟΡΟΙ ΚΑΒΑΦΗ	θετικό	αρνητικό	ουδέτερο	ειρωνία
ΝΟΜΟΙ	Η Κηδεία του Σαρπηδόνας	1	ο Νόμος ήταν έτσι	1			
ΝΟΜΟΙ	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δε νομοθετούνε;		1		

NOMOI	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί		1		
NOMOI	Περιμένοντας τους Βαρβάρους	1	Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν				1
NOMOI	Το Πρώτο Σκαλί	1	στην αγορά της βρίσκεις Νομοθέτας που δε γελά κανένας τυχοδιώκτης	1			
ΣΥΝΟΛΟ		5		2	2		1

Στην κατηγορία που σχετίζεται με αναφορές στο κομμάτι των νόμων και της διαδικασίας της νομοθεσίας γενικότερα, εντοπίζουμε 5 αναφορές σε ένα σύνολο τριών ποιημάτων. Τα ποσοστά εδώ φαίνεται να είναι μοιρασμένα ανάμεσα σε αναφορές με αρνητική και ουδέτερη χροιά με ποσοστό 40% και για τις δύο κατηγορίες, ενώ το ποσοστό του 20 % αντιπροσωπεύει αναφορές με ουδέτερη χροιά.

Πίνακας 1: Ποιήματα

Ποιήματα	Συχνότητα	Ποσοστό	Ισχύον ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων	3	1,0	1,0	1,0
Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρείς, 628-655 μ.Χ.	1	0,3	0,3	1,3
Αλεξανδρινοί Βασιλείς	23	7,7	7,7	9,1
Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα	14	4,7	4,7	13,8

Άννα Δαλασσηνή	3	1,0	1,0	14,8
Άννα Κομνηνή	4	1,3	1,3	16,2
Απιστία	10	3,4	3,4	19,5
Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου	2	0,7	0,7	20,2
Από υαλί χρωματιστό	8	2,7	2,7	22,9
Απολείπειν ο θεός Αντώνιον	1	0,3	0,3	23,2
Αριστόβουλος	14	4,7	4,7	27,9
Βυζαντινός Άρχων, εξόριστος, στιχουργών	2	0,7	0,7	28,6
Δημητρίου Σωτήρος (162- 150 π.Χ.)	10	3,4	3,4	32,0
Διακοπή	1	0,3	0,3	32,3
Είγε ετελεύτα	2	0,7	0,7	33,0
Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας	3	1,0	1,0	34,0
Εν δήμω της Μικράς Ασίας	6	2,0	2,0	36,0
Εν μεγάλη Ελληνική αποικία, 200 π.Χ.	1	0,3	0,3	36,4
Εν πορεία προς την Σινώπην	8	2,7	2,7	39,1
Εν Σπάρτη	5	1,7	1,7	40,7
Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγηνής	9	3,0	3,0	43,8
Εύνοια του Αλεξάνδρου Βάλα	2	0,7	0,7	44,4
Η Διορία του Νέρωνος	3	1,0	1,0	45,5

Η Δόξα των Πτολεμαίων	4	1,3	1,3	46,8
Η Δυσαρέσκεια του Σελευκίδου	17	5,7	5,7	52,5
Η Κηδεία του Σαρπηδόου	4	1,3	1,3	53,9
Η Μάχη της Μαγνησίας	3	1,0	1,0	54,9
Η Πόλις	1	0,3	0,3	55,2
Η Σατραπεία	2	0,7	0,7	55,9
Η Συνοδεία του Διονύσου	2	0,7	0,7	56,6
Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης	3	1,0	1,0	57,6
Ηρώδης Αττικός	6	2,0	2,0	59,6
Θέατρον της Σιδώνος (400 μ.Χ.)	1	0,3	0,3	59,9
Ιασή Τάφος	1	0,3	0,3	60,3
Ίμενος	1	0,3	0,3	60,6
Καισαρίων	6	2,0	2,0	62,6
Μανουήλ Κομνηνός	5	1,7	1,7	64,3
Μάρτιαι Ειδοί	3	1,0	1,0	65,3
Μεγάλη συνοδεία εξ ιερέων και λαϊκών	2	0,7	0,7	66,0
Ο Βασιλεύς Δημήτριος	8	2,7	2,7	68,7
Ο Δαρείος	11	3,7	3,7	72,4
Ο Δημάρατος	4	1,3	1,3	73,7
Ο Θεόδοτος	5	1,7	1,7	75,4
Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία	2	0,7	0,7	76,1
Ο Ιουλιανός και οι Αντιοχείς	1	0,3	0,3	76,4

Ο Ιουλιανός, ορών ολιγωρίαν	1	0,3	0,3	76,8
Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπερισχύει	12	4,0	4,0	80,8
Οροφέρνης	13	4,4	4,4	85,2
Ουκ έγνωσ	1	0,3	0,3	85,5
Παλαιόθεν Ελληνίς	2	0,7	0,7	86,2
Περιμένοντας τους Βαρβάρους	15	5,1	5,1	91,2
Πρέσβεις απ' την Αλεξάνδρεια	2	0,7	0,7	91,9
Προς τον Αντίοχον Επιφανή	6	2,0	2,0	93,9
Τα Άλογα του Αχιλλέως	1	0,3	0,3	94,3
Τα Βήματα	1	0,3	0,3	94,6
Τα Επικίνδυνα	3	1,0	1,0	95,6
Τέμεθος, Αντιοχεύς· 400 μ.Χ.	2	0,7	0,7	96,3
Το 31 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια	2	0,7	0,7	97,0
Το Πρώτο Σκαλί	3	1,0	1,0	98,0
Τρώες	3	1,0	1,0	99,0
Τυανεύς Γλύπτης	1	0,3	0,3	99,3
Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες	1	0,3	0,3	99,7
Φιλέλλην	1	0,3	0,3	100,0
Σύνολο	297	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τα στατικά στοιχεία που παρουσιάζονται στον **πίνακα 1**, διαφαίνεται

ξεκάθαρα πως οι περισσότερες αναφορές στην έννοια της πολιτικής, πραγματοποιήθηκαν στο έργο του Καβάφη με τίτλο *Αλεξανδρινοί Βασιλείς*, με ποσοστό εμφάνισης 7,7%. Ακολουθεί επίσης ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό αναφορών στην πολιτική, στο έργο του, *Η Δυσάρεσκεια του Σελευκίδου*, με ποσοστό συχνότητας 5,7%. Αξιοσημείωτες είναι ακόμη, και οι αναφορές στην ίδια έννοια στα έργα του με τίτλους *Αλέξανδρος Ιανναίος*, και *Αλεξάνδρα και Αριστόβουλος*, με ποσοστό στη συχνότητα εμφάνισης 4,7% στο κάθε ένα και στο έργο του με τίτλο *Περιμένοντας τους Βαρβάρους*, με συχνότητα εμφάνισης σε ποσοστό 5,1%.

Από την άλλη, ελάχιστες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι σχετικές αναφορές στα εξής έργα του: *Ο Ιουλιανός και οι Αντιοχείς*, *Ο Ιουλιανός, ορών ολιγορίαν*, *Τα Άλογα του Αχιλλέως*, *Τα Βήματα*, *Τυανεύς Γλύπτης*, *Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας Πολεμήσαντες* και *Φιλέλλην*. Τα ποσοστά εμφάνισης πολιτικών αναφορών στο κάθε ένα από τα παραπάνω έγκειται στο ποσοστό του 0,3%.

Πίνακας 2: Θεματικές

Θεματικές	Συχνότητα	Ποσοστό	Ισχύον Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
4	57	19,2	19,2	19,2
5	16	5,4	5,4	24,6
6	153	51,5	51,5	76,1
7	17	5,7	5,7	81,8
8	5	1,7	1,7	83,5
9	6	2,0	2,0	85,5
10	13	4,4	4,4	89,9
11	14	4,7	4,7	94,6
12	16	5,4	5,4	100,0

Σύνολο	297	100,0	100,0
--------	-----	-------	-------

Από τον **πίνακα 2** είναι εμφανές το γεγονός ότι πάνω από τις μισές αναφορές που πραγματοποιούνται συνολικά στο έργο του Καβάφη, αφορούν στα βασιλικά ονόματα με ποσοστό συχνότητας στην εμφάνιση 51,5%, ενώ ακολουθούν οι αναφορές στην έννοια της βασιλείας με ποσοστό 19,2%. Τα χαμηλότερα ποσοστά που εντοπίζονται, ωστόσο, αφορούν στις αναφορές στους νόμους και τη σύγκλητο με ποσοστά 1,7% και 2% αντίστοιχα. Τέλος, ιδιαίτερα χαμηλά είναι και τα ποσοστά εμφάνισης αναφορών σχετικές με βασιλικά άμφια (4,4%), σύμβολα ηγεσίας (4,7%) και δείγματα πλούτου (5,4%).

Πίνακας 3: Κατεύθυνση αναφοράς

Κατεύθυνση αναφοράς	Συχνότητα	Ποσοστό	Ισχύον ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
0	70	23,6	23,6	23,6
1	133	44,8	44,8	68,4
2	68	22,9	22,9	91,2
3	26	8,8	8,8	100,0
Σύνολο	297	100,0	100,0	

Στον **πίνακα 3**, παρουσιάζονται τα ποσοστά που αφορούν στη χροιά – κατεύθυνση που συνοδεύει τις σχετικές αναφορές. Η ουδέτερη χροιά εντοπίζεται στην πλειοψηφία των αναφορών, αφού η συχνότητα στην εμφάνισή της περιγράφεται από το ποσοστό των 44,8%, γεγονός που θα λέγαμε ότι χαρακτηρίζει την ποίηση του Καβάφη καθώς μόνο η μειοψηφία των ποιημάτων του αναφέρεται έμμεσα στην έννοια της πολιτικής. Ακολουθεί το ποσοστό όπου εντοπίζεται ειρωνεία στις αναφορές του και αυτό είναι το 23,6%, ενώ η θετική χροιά παρατηρείται μόνο στο 8,8% των αναφορών του. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι πίνακες 4 και 5 στους οποίους πραγματοποιείται μια διασταύρωση των συνολικών αναφορών και τις χροιάς που αυτές λαμβάνουν στην ποίηση του Καβάφη.

Πίνακας 4: Θεματική/Κατεύθυνση αναφοράς

	Κατεύθυνση αναφοράς			
	0	1	2	3
Θεματική 4,0	16 22,9%	26 19,5%	11 16,2%	4 15,4%
5,0	2 2,9%	7 5,3%	6 8,8%	1 3,8%
6,0	43 61,4%	66 49,6%	35 51,5%	9 34,6%
7,0	2 2,9%	5 3,8%	4 5,9%	6 23,1%
8,0	0 0,0%	1 0,8%	2 2,9%	2 7,7%
9,0	1 1,4%	2 1,5%	3 4,4%	0 0,0%
10,0	0 0,0%	11 8,3%	2 2,9%	0 0,0%
11,0	0 0,0%	9 6,8%	3 4,4%	2 7,7%
12,0	6 8,6%	6 4,5%	2 2,9%	2 7,7%
Σύνολο	70 100,0%	133 100,0%	68 100,0%	26 100,0%

Συγκεκριμένα, και όπως είναι εμφανές στον **πίνακα 4**, το μεγαλύτερο ποσοστό των έμμεσων πάντα, αναφορών στην έννοια της πολιτικής, πραγματοποιείται μέσω της χρήσης Βασιλικών ονομάτων τα οποία μάλιστα στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, λαμβάνουν τη χροιά της ειρωνείας (61,4%). Αντίθετα, ο μικρότερος αριθμός αναφορών γίνεται μέσω της χρήσης φράσεων που αναφέρονται στους νόμους, τα σύμβολα ηγεσίας και τα βασιλικά άμφια, τα δύο πρώτα εκ των οποίων φαίνεται να λαμβάνουν θετική χροιά σε ποσοστό 7,7% το καθένα, ενώ οι φράσεις που αναφέρονται σε βασιλικά άμφια λαμβάνουν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους ουδέτερη χροιά (8,3%). Εάν ωστόσο, παρατηρήσουμε το συνολικό ποσοστό που εμφανίζεται στο τέλος του πίνακα, συμπεραίνουμε πως οι περισσότερες αναφορές στην έννοια της πολιτικής λαμβάνουν ουδέτερη χροιά ενώ ο χαμηλότερος αριθμός αντιπροσωπεύει τις αναφορές με τη θετική χροιά.

Πίνακας 5: Θεματική / Κατεύθυνση αναφοράς (συνολικά)

		Σύνολο
Θεματική	4,0	57 19,2%
	5,0	16 5,4%
	6,0	153 51,5%
	7,0	17 5,7%
	8,0	5

		1,7%
	9,0	6
		2,0%
	10,0	13
		4,4%
	11,0	14
		4,7%
	12,0	16
		5,4%
Σύνολο		297
		100,0%

Τέλος, και σύμφωνα με τα ποσοστά που παρουσιάζονται στον **πίνακα 5**, οι αναφορές στην έννοια της πολιτικής γίνονται κυρίως μέσω της χρήσης βασιλικών ονομάτων σε συνολικό ποσοστό 51,5%, ενώ περισσότερο σπάνιες είναι οι αναφορές που σχετίζονται με τους νόμους και τη σύγκλητο σε συνολικά ποσοστά 1,7% και 2% αντίστοιχα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

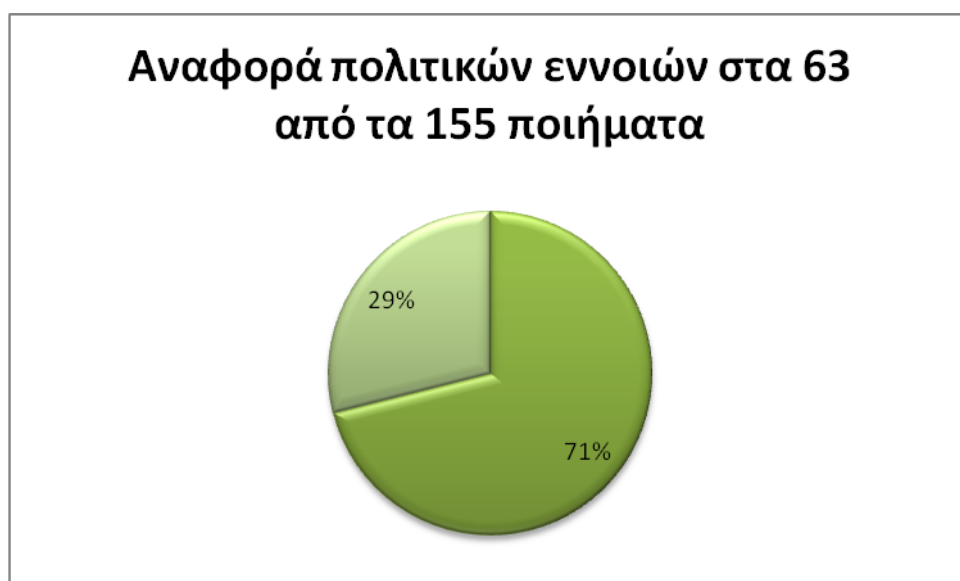
Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι η διερεύνηση των πολιτικών εννοιών που εντοπίζονται στην ποίηση του Καβάφη και η χροιά που αυτές λαμβάνουν, μέσω της θεματικής ανάλυσης συγκεκριμένων στίχων οι οποίοι αναφέρονται αναλυτικά παραπάνω. Συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα και ο σκοπός της παρούσας έρευνας έγκειται στη διερεύνηση της χροιάς με την οποία πραγματοποιείται η πάντα έμμεση αναφορά στις πολιτικές έννοιες και της ύπαρξης του στοιχείου της ειρωνείας σε αυτή.

5.1. Συμπεράσματα

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη θεματική ανάλυση των στοιχείων που συλλέχθηκαν μέσα από την ποίηση του καβάφη, τα οποία αναφέρονται με έμμεσο τρόπο στην έννοια της πολιτικής.

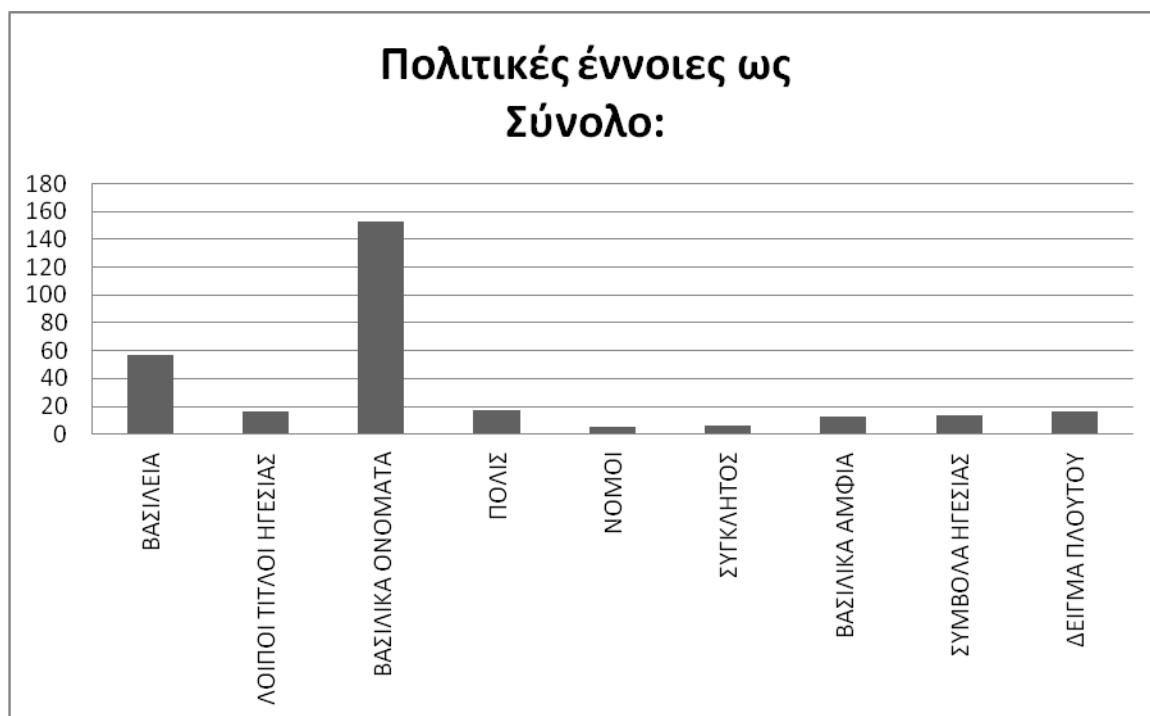
Οι θεματικές ενότητες, που επιλέχθηκαν και στις οποίες κατηγοριοποιήθηκαν οι σχετικές αναφορές στις πολιτικές έννοιες είναι συνολικά 9 και είναι οι εξής: Αναφορές στη βασιλεία, στην έννοια της πόλις, σε βασιλικά ονόματα, σε λοιπούς βασιλικούς τίτλους, σε σύμβολα ηγεσίας, σε δείγματα πλούτου, σε βασιλικά άμφια στη σύγκλητο και τέλος στους νόμους.

Αρχικά, αξίζει να επισημανθεί το γεγονός ότι οι συνολικές, έμμεσες πάντα, αναφορές στις πολιτικές έννοιες που εντοπίστηκαν ήταν στα 63 από τα 155 ποιήματα του Καβάφη τα οποία μελετήθηκαν.

Στο διάγραμμα 1, παρουσιάζονται συνολικά οι αναφορές που εντοπίστηκαν και σχετίζονται με την πολιτική, ενώ διαφαίνεται ξεκάθαρα, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των αναφορών αυτών γίνεται μέσω της χρήσης βασιλικών ονομάτων, ενώ πολύ μικρά είναι τα ποσοστά που αφορούν σε αναφορές στη Σύγκλητο και στους νόμους.

Διάγραμμα 1 : Οι πολιτικές έννοιες συνολικά.

Ακολουθεί το διάγραμμα 2, στο οποίο συνοψίζονται οι συνολικές αναφορές στην πολιτική με θετική χροιά. Συμπερασματικά, τα βασιλικά ονόματα φαίνεται να λαμβάνουν την περισσότερη θετική χροιά σε σχέση με τις υπόλοιπες θεματικές ενότητες, ενώ οι αναφορές σε λοιπούς τίτλους ηγεσίας τη λιγότερη.

Διάγραμμα 2 : Οι πολιτικές έννοιες με θετική χροιά.

Στο διάγραμμα 3, που παρουσιάζεται παρακάτω, και σκιαγραφεί τα ποσοστά αναφορών που λαμβάνουν ουδέτερη χροιά, φαίνεται και πάλι το προβάδισμα που εξακολουθούν να έχουν οι αναφορές στην πολιτική μέσω της χρήσης των βασιλικών ονομάτων, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά ουδέτερης χροιάς λαμβάνουν οι αναφορές στους νόμους και τη Σύγκλητο.

Διάγραμμα 3 : Οι πολιτικές έννοιες με ουδέτερη χροιά

Ακολουθεί το διάγραμμα 4 στο οποίο παρουσιάζεται το σύνολο των αναφορών που γίνονται, έμμεσα πάντα στην πολιτική και λαμβάνουν αρνητική χροιά. Στο σημείο αυτό, διαφαίνεται και πάλι το προβάδισμα των αναφορών που γίνονται μέσω της χρήσης βασιλικών ονομάτων, ενώ ελάχιστες, συγκριτικά πάντα με τις άλλες θεματικές ενότητες, φαίνεται να είναι οι αναφορές που λαμβάνουν αρνητική χροιά και γίνονται μέσω της χρήσης λέξεων σχετικές με τους νόμους, τα δείγματα πλούτου και τα βασιλικά άμφια.

Διάγραμμα 4 : Οι πολιτικές έννοιες με αρνητική χροιά.

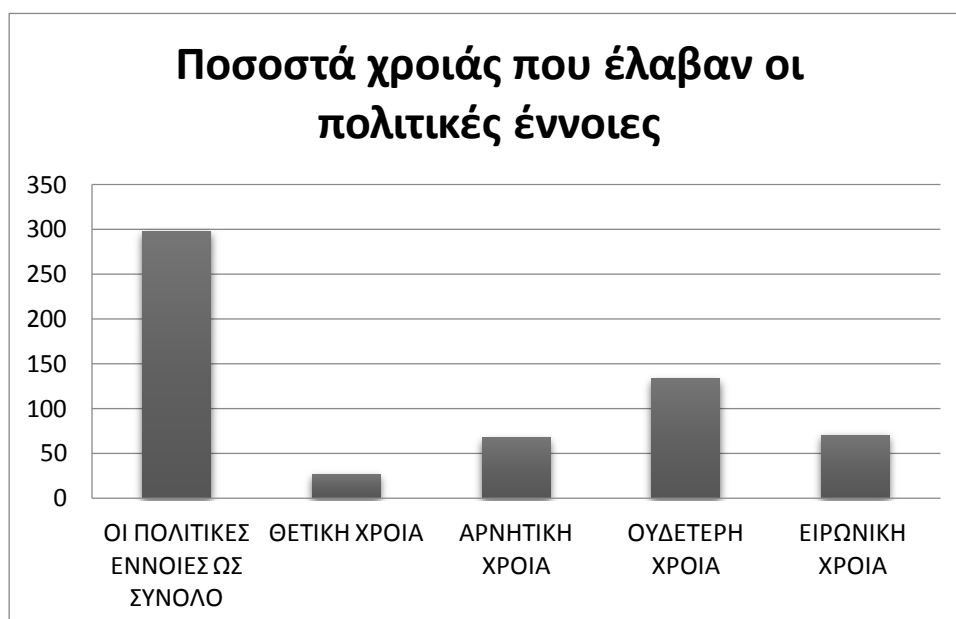
Τέλος, στο διάγραμμα 5 που ακολουθεί, διαφαίνεται η ειρωνική χροιά που λαμβάνουν οι αναφορές στην πολιτική, όπου και εδώ παρατηρείται ότι οι αναφορές που λαμβάνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά αρνητικής χροιάς είναι αυτές που γίνονται στη βασιλεία και τα βασιλικά ονόματα.

Διάγραμμα 5 : Η ειρωνική χροιά στις πολιτικές έννοιες .

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη του διαγράμματος 6 που παρουσιάζεται παρακάτω, και στο οποίο παρουσιάζονται τα συνολικά ποσοστά της χροιάς που έλαβαν οι πολιτικές έννοιες. Όπως διαφαίνεται λοιπόν από το συγκεκριμένο διάγραμμα, είναι ξεκάθαρο το γεγονός του ότι οι περισσότερες αναφορές στην πολιτική, γίνονται με ουδέτερη χροιά ενώ ελάχιστες είναι αυτές που έχουν θετική χροιά.

Διάγραμμα 6 : Σύγκριση των ποσοστών της χροιάς που έλαβε η πολιτική συνολικά.

Αξιοσημείωτο ενδιαφέρον, παρουσιάζουν τα διαγράμματα που ακολουθούν και αφορούν στις κατηγορίες με υψηλότερα ποσοστά αρνητικής, θετικής, ουδέτερης και ειρωνικής χροιάς, από τα οποία είναι ξεκάθαρη η απόδοση χροιάς γενικότερα όταν πραγματοποιείται αναφορά στη πολιτική μέσω της χρήσης βασιλικών ονομάτων.

Διάγραμμα 7: Υψηλότερα ποσοστά αρνητικής χροιάς.

Διάγραμμα 8 : Υψηλότερα ποσοστά θετικής χροιάς.

Διάγραμμα 9 : Υψηλότερα ποσοστά ουδέτερης χροιάς.

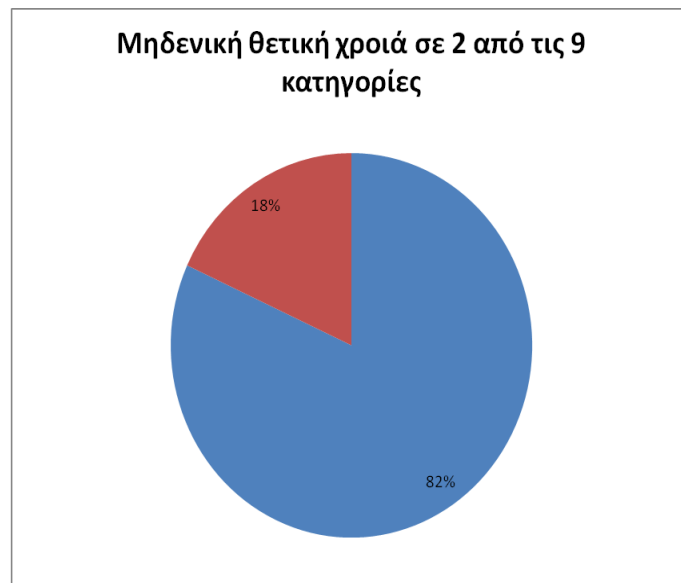

Διάγραμμα 10 : Υψηλότερα ποσοστά ειρωνικής χροιάς.

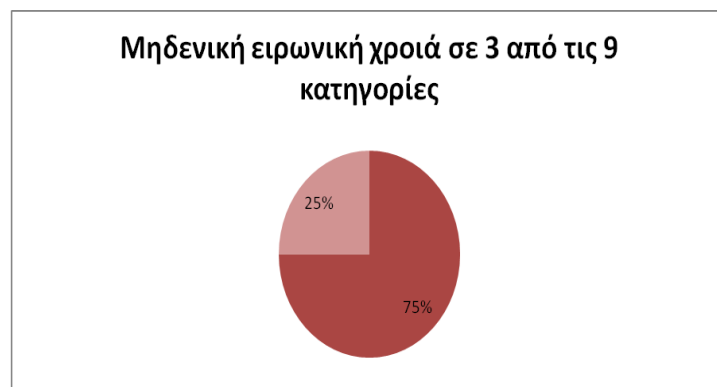

Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε και στις κατηγορίες με μηδενική θετική και ειρωνική χροιά, όπως αυτές παρουσιάζονται παρακάτω. Συγκεκριμένα, εντοπίζεται μηδενική θετική χροιά όταν γίνεται αναφορά στην πολιτική με όρους που έχουν να κάνουν με τη Σύγκλητο και τα βασιλικά άμφια και μηδενική ειρωνική χροιά όταν χρησιμοποιούνται όροι σχετικοί με τους νόμους, βασιλικά άμφια και σύμβολα ηγεσίας.

Διάγραμμα 11 : Μηδενική θετική χροιά.

Διάγραμμα 12 : Μηδενική ειρωνική χροιά.

5.2 Συζήτηση

Σκοπός της παρούσας έρευνας, όπως έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω, είναι η διερεύνηση και ο εντοπισμός της έννοιας της πολιτικής στα ποιήματα του Καβάφη. Κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας ωστόσο, δεν εντοπίστηκε η αυτολεξεί και άμεση αναφορά στην έννοια της πολιτικής, οπότε και τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν παραπάνω στηρίχθηκαν αποκλειστικά και μόνο σε έμμεσες και περιφραστικές αναφορές οι οποίες κατηγοριοποιήθηκαν στις 9 θεματικές ενότητες που παρουσιάστηκαν αναλυτικά παραπάνω.

Αυτό δικαιολογείται και από το γεγονός του ότι, σύμφωνα με τον C. M. Bowra (Ποίηση και Πολιτική), είναι σχεδόν απαγορευτικό για τον ποιητή, να αναφέρεται άμεσα σε πολιτικούς όρους και να πραγματοποιεί ξεκάθαρα πολιτικά σχόλια, οπότε αυτό οδηγεί στην πραγματοποίηση ελιγμών και χρήση όρων που επιτρέπουν την άμεση και περιφραστική αναφορά στο συγκεκριμένο θέμα ώστε να διασωθεί η ακεραιότητα της καλλιτεχνικής συνείδησης, ενώ ταυτόχρονα να πραγματοποιηθεί μία πλάγια αναφορά σε θέματα σχετικά με την πολιτική επικαιρότητα. Σύμφωνα με την ίδια πηγή επίσης, στον έμμεσο πολιτικό σχολιασμό του Καβάφη, διαφαίνεται έντονο το στοιχείο της διαχρονικότητας, παρά το γεγονός του ότι οι πηγές από τις οποίες αντλεί δεδομένα προέρχονται από ένα καθαρά ελληνιστικό και βυζαντινό παρελθόν.

Στον παρόν κεφάλαιο, πραγματοποιείται μία περισσότερο γενικευμένη και περιληπτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων η οποία μας οδηγεί αναμφίβολα στο συμπέρασμα ότι περαιτέρω επιστημονική έρευνα απαιτείται στο συγκεκριμένο πεδίο για την επίτευξη βαθύτερης κατανόησης του ρόλου που μπορεί να παίξει η έννοια της πολιτικής γενικότερα στον τομέα της ποίησης του Καβάφη και του τρόπου μέσα από τον οποίο μπορούν τα δύο αυτά στοιχεία, η ποίηση και πολιτική να αναπτύξουν μία γενικότερη σχέση αλληλεπίδρασης.

Συγκεκριμένα και με βάση τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, οι έμμεσες και περιφραστικές αναφορές στην έννοια της πολιτικής αφορούν μόνο στο 29% του συνολικού έργου του Καβάφη, γεγονός που δεν έρχεται σε αντίθεση με τα δεδομένα που ήδη έχουμε για τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ποίηση του Καβάφη γενικότερα.

Ωστόσο, ο μικρός αριθμός αναφορών που εντοπίστηκαν έγινε μέσω της χρήσης εννοιών σχετικές με τον όρο πόλις, τη βασιλεία, βασιλικά ονόματα, σύμβολα ηγεσίας, λοιπούς βασιλικούς τίτλους, τους νόμους, τη Σύγκλητο, βασιλικά άμφια αλλά και δείγματα πλούτου. Στις πλειοψηφία τους βέβαια, η αναφορές γίνονται μέσω της χρήσης βασιλικών ονομάτων και ηγεμόνων, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο εντοπισμός του πολιτικού σχολίου στα ποιήματα του Καβάφη γενικότερα πραγματοποιείται με αναφορά – επίρριψη ευθυνών στα εκτελεστικά όργανα της πολιτικής και όχι στο λαό.

Όσο αφορά στη χροιά που λαμβάνουν οι αναφορές στις πολιτικές έννοιες συνολικά, και με βάση τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν παραπάνω, η ουδέτερη χροιά είναι αυτή που λαμβάνει η πλειοψηφία των αναφορών, γεγονός που επιβεβαιώνει και πάλι την άποψη του ότι οι πολιτικές αναφορές στο έργο του Καβάφη, έχουν περισσότερο χαρακτήρα τυπικό και δεν αποτελούν σημαντικό κομμάτι του. Αξίζει ωστόσο, να αναφερθεί και το γεγονός ότι ακόμα και όταν προσδίδεται χροιά σε αυτές, είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις όπου η χροιά αυτή είναι θετική.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζουν και τα ευρήματα που αφορούν στο ποια είναι η χροιά που λαμβάνουν οι πολιτικές αναφορές όταν αυτές κατηγοριοποιούνται σε θεματικές ενότητες. Συγκεκριμένα, τα βασιλικά ονόματα φαίνεται να λαμβάνουν την περισσότερη θετική χροιά σε σχέση με τις υπόλοιπες θεματικές ενότητες, όπως το ίδιο συμβαίνει και με την αρνητική και ουδέτερη χροιά επίσης, γεγονός που συμβαίνει ως αποτέλεσμα της συχνότερης χρήσης των βασιλικών ονομάτων με στόχο την έμμεση αναφορά στην έννοια της πολιτικής. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση της χρήσης της ειρωνείας στην ποίηση του Καβάφη όταν πρόκειται να πραγματοποιηθεί πολιτικό σχόλιο. Σύμφωνα με τον Τσαλαπάτη Θ., όπως φαίνεται στο Βούλγαρη (2013), «Μία ειρωνεία πολλαπλή που συναντούμε στη γλώσσα, στις πλάνες των ηρώων και στην απόσταση ανάμεσα σε αυτό, που δηλώνεται στην επιφάνεια και στο βάθος του ποιήματος. Μέρος αυτής της ειρωνείας, άρα και της καβαφικής ουσίας, χάνεται άμα δε δούμε το έργο του Καβάφη ως συμπαγές σύνολο.» (σελ. 101). Η χροιά της ειρωνείας λαμβάνεται κυρίως από αναφορές σχετικές με την έννοια της βασιλείας, τα δείγματα πλούτου και τα βασιλικά ονόματα, γεγονός που οδηγεί και πάλι σε συμπεράσματα που σχετίζονται με την επίρριψη ευθυνών από τον ίδιο τον Καβάφη στους ίδιους τους πολιτικούς, νομοθέτες και εκτελεστές των

κρατικών μηχανισμών γενικότερα, για την υπάρχουσα πολιτική αταξία και για την, κατά τον ίδιο, όχι σωστή λειτουργία όλων των εξουσιαστικών σωμάτων.

Αξίζει επίσης να αναφερθούμε και σε ευρήματα που αφορούν στις αναφορές που εντοπίστηκαν σε σχέση με την έννοια της «πόλις», η οποία φαίνεται να λαμβάνει τα περισσότερα ποσοστά της θετικής χροιάς. Τα αποτελέσματα που αφορούν στο συγκεκριμένο κομμάτι έρχονται να συμφωνήσουν με την άποψη του ότι ο Καβάφης δεν επιρρίπτει τις ευθύνες στο λαό αλλά και με την προαναφερθείσα βιβλιογραφική αναφορά, κατά την οποία σύμφωνα με τον Καστοριάδη (2013), η πόλις αποτελείται από τους ελεύθερους πολίτες, οι οποίοι είναι αυτόνομοι και απαιτείται κυρίως η δική τους συμβολή κατά τη διάρκεια της θέσπισης των νόμων αλλά και την εφαρμογή αυτών. Σύμφωνα και πάλι με την ίδια πηγή, οι πολίτες που απαρτίζουν την έννοια της «πόλις» είναι ισότιμοι ως προς τα πολιτικά τους δικαιώματα όχι μόνο για τη διαμόρφωση της ομάδας που αποτελεί την κρατική εξουσία, μέσα από το δικαίωμα ψήφου, αλλά και για το δικαίωμα συμμετοχής τους στον τρόπο άσκησης της πολιτικής τόσο στη βουλή όσο και στην εκκλησία.

Εντοπίστηκαν ωστόσο, και θεματικές περιοχές οι οποίες φαίνεται να λαμβάνουν μηδενική ειρωνική χροιά αλλά και μηδενική θετική χροιά. Συγκεκριμένα, εντοπίζεται μηδενική θετική χροιά όταν γίνεται αναφορά στην πολιτική ευθύνη με όρους που έχουν να κάνουν με τη Σύγκλητο και τα βασιλικά άμφια, γεγονός που ουσιαστικά σημαίνει ότι από τον ίδιο τον Καβάφη δεν προσδίδονται θετικοί χαρακτηρισμοί σε νομοθετικά σώματα ή εκτελεστικά όργανα όπως η Σύγκλητος, αλλά και σε υλικά χαρακτηριστικά που πλαισιώνουν τη βασιλική υπόσταση και την εξουσία όπως τα βασιλικά άμφια. Για τον ίδιο λόγο, τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά δε φαίνεται να λαμβάνουν και ειρωνική χροιά, συμπεριλαμβανομένων αυτή τη φορά και των συμβόλων ηγεσίας. Τέλος, μηδενική ειρωνική χροιά λαμβάνουν και οι πολιτικές αναφορές που γίνονται με τη χρήση όρων που αφορούν στους νόμους, γεγονός που κριτικά, θα μπορούσε να συμβολίζει την άρνηση του ποιητή να προσδώσει ειρωνικό ύφος αρχικά σε δημιουργήματα ανθρώπινου νου που υπάγεται σε νομοθετικά και εκτελεστικά σώματα και εντοπίζεται στη θεωρία της Ελέω Λαού εξουσίας, αλλά το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση της Ελέω Θεού εξουσίας, κατά την οποία οι βασικές αρχές του φυσικού νόμου, δόθηκαν από το Θεό και είναι σύμφωνος με τους νόμους της φύσης, δεδομένου όμως και της ύπαρξης περιθωρίων τροποποίησής του

από τον άνθρωπο ώστε να μπορεί να επεκτείνεται και να προσαρμόζεται στις διαφορετικές ανάγκες και συνθήκες που χαρακτηρίζουν την εκάστοτε κοινωνία.

Συμπερασματικά, η στοχευμένη, αν και έμμεση αναφορά του Καβάφη στην πολιτική που πραγματοποιείται σε μικρό αριθμό των έργων του και σύμφωνα με τον C. M. Bowra (Ποίηση και Πολιτική), το έργο του θεωρείται καθολικό και σύγχρονο λόγω της μοναδικής ικανότητάς του να συνδυάζει το παρελθόν με το παρόν χωρίς να πραγματοποιεί συγκεκριμένες αναφορές σε γεγονότα και να απεικονίζει πιστά πολιτικά δρώμενα. Με άλλα λόγια, αναφέρεται σε δημόσια θέματα που πιθανά αγγίζουν και συγκινούν τον ίδιο, χρησιμοποιώντας τεχνικές που δημιουργούν μια ιδανική σχέση ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν, γεγονός που προσδίδει στο έργο του την ανάλογη διαχρονικότητα.

Σαν πρόταση για περαιτέρω επιστημονική έρευνα, αξίζει να σημειώσουμε ότι ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η αντίστοιχη διερεύνηση αναφορών σχετικές με την πολιτική ευθύνη στο έργο του Καβάφη, όχι μόνο μέσω της μελέτης των αναγνωρισμένων ποιημάτων του, που χρονολογούνται εντός της περιόδου 1897 – 1933, αλλά και των αποκηρυγμένων, όσων φυλάσσονται στο αρχείο, αλλά και των πεζών κειμένων που προέκυψαν από δικές του μεταφράσεις. Ακόμη, σκόπιμη θα ήταν και η διερεύνηση των πολιτικών φιλοσοφιών που έχουν εκφραστεί και υποστηριχτεί από τους φιλοσόφους κάποιοι από τους οποίους αναφέρονται στο θεωρητικό κομμάτι της έρευνας και η δυνατότητα αυτούσιου εντοπισμού τους στο συνολικό έργο του Καβάφη. Τέλος, και σε σχέση με τη διαχρονικότητα και την καθολικότητα η οποία όπως έχει ήδη αναφερθεί χαρακτηρίζει το έργο του Καβάφη, σκόπιμη θα ήταν και η διερεύνηση των στοιχείων εκείνων που συνδέουν την ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή που αναφέρεται στα έργα του με τις πολιτικές – ιστορικές συνθήκες τις οποίες ο ίδιος βίωνε και αυτές που χαρακτηρίζουν το σύγχρονο κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αριστοτέλης, (1993), *Απαντα, πολιτικά Α' - Β'*, Τόμος Πρώτος, Αθήνα : Εκδόσεις Κάκτος.

Αριστοτέλης, (2005), *Πολιτικά V, VI*, Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Ζήτηρος.

Αριστοτέλης, (2007), *Πολιτικά III, IV*, Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Ζήτηρος.

Βούλγαρης, Κ. (2013), Κ. Π. Καβάφης, κλασικός και μοντέρνος, ελληνικός και παγκόσμιος, Αθήνα : Εκδόσεις (.poema..).

Βρισμιτζάκη, Γ. (1984), *Το έργο του Κ.Π. Καβάφη*, Εκδόσεις Ίκαρος.

Δάλλας, Γ. (1986), *Καβάφης και Ιστορία*, Αθήνα : Εκδόσεις Ερμής.

Δημηρούλης, Δ. (2013), *Η ανάγνωση του Καβάφη*, Αθήνα : Εκδόσεις Gutenberg.

Δρακόπουλος, Α. (2013), *Κ. Π. Καβάφης, το ανοιχτό έργο*, Αθήνα : Εκδόσεις Τόπος.

Ζιγκόν, Ολ. (2010), *Βασικά προβλήματα της αρχαίας Φιλοσοφίας*, Αθήνα : Εκδόσεις Γνώση.

Καβάφης, Κ. (2003), *Απαντα τα ποιήματα*, Εισαγωγή – επιμέλεια : Ιλίνσκαγια, Σ., Αθήνα : Εκδόσεις Νάρκισσος.

Καστοριάδης, Κ. (1999), *Η αρχαία ελληνική Δημοκρατία και η σημασία της για μας σήμερα*, Αθήνα : Εκδόσεις Ύψιλον/ Βιβλία.

Καστοριάδης, Κ. (2000), *Η άνοδος της ασημαντότητας*, Αθήνα : Εκδόσεις Ύψιλον/ Βιβλία.

Καστοριάδης, Κ. (2001), *Ανθρωπολογία, Πολιτική, Φιλοσοφία*, Αθήνα : Εκδόσεις Ύψιλον/ Βιβλία.

Καστοριάδης, Κ. (2008), *Η ελληνική ιδιαιτερότητα*, Τόμος Β', Αθήνα : Εκδόσεις Κρητική.

Καστοριάδης, Κ. (2010), *Η φανταστική θέσμιση της κοινωνίας*, Αθήνα : Εκδόσεις Κέδρος.

Καστοριάδης, Κ. (2013), *Έννοιες και όροι του Κορνήλιο Καστοριάδη*, Εκλογή, Πολίτης, Γ., Κατσιφαρέα, Κ. και Κλη, Μ., Αθήνα : Εκδόσεις Βιβλιοπέλαγος.

Καυκαλίδη, Ζ. (2005), *Ποίηση και μνήμη, Καβάφης – Παπαδιαμάντης- Σικελιανός*, Αθήνα : Εκδόσεις Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφέλιμων Βιβλίων.

Κεχαγιάς, Χ. (2009), *Η φύση της θέσης στην ελληνική σύλληψη του κόσμου*, Αθήνα: Εκδόσεις Ηρόδοτος.

Λιαντίνης, Δ. (2006), *Γκέμμα*, Αθήνα: Εκδόσεις Δ. Λιαντίνη

Λουβάρης, Ν. (2008), *Ιστορία της Φιλοσοφίας*, Αθήνα : Εκδόσεις Νίκας, Ελληνική Παιδεία Α.Ε.

Μακιαβέλλι, Ν. (2006), *Ο Ηγεμόνας*, Αθήνα : Εκδόσεις Καζαντζάκη.

Μαλαφάντης, Κ. (2015), *Παιδαγωγική της Λογοτεχνίας, η θεωρία, τα πρόσωπα και τα κείμενα*, Αθήνα : Εκδόσεις Γτηγόρη.

Μοντεσκιέ, (1993), *Επιλογή από το έργο του*, Μετάφραση, Επιλογή Ζιούτος, Γ. Αθήνα : Σύγχρονη Εποχή.

Παναγιωτοπούλου, Γ. (1989), *Τα πρόσωπα και τα κείμενα, Κ. Π. Καβάφης*. Αθήνα : Εκδόσεις Οι Εκδόσεις των Φίλων.

Πλάγγεσης, Γ., (2010), *Αρχαία Ελληνική Πολιτική και Κοινωνική Φιλοσοφία, Σοφιστές, Πλάτων, Αριστοτέλης*, Εκδόσεις Βάνιας.

Σαχακιάν, Γ. (2012), *Ιστορία της Φιλοσοφίας, από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα*, Μέρος Α΄, Αθήνα : Εκδόσεις ΑΡΜΟΣ.

Σαββίδης, Γ. (1996), *Μικρά Καβαφικά*, Τόμος Α. Αθήνα : Εκδόσεις Ερμής.

Σέλλεϋ, (1996), *Υπεράσπιση της ποίησης*, Αθήνα : Εκδόσεις Ύψιλον/Βιβλίο.

Σκουλάς, Γ. (2011), *Εισαγωγή στην Πολιτική Φιλοσοφία και Θεωρία, Ρεύματα Σκέψης και Στοχαστές της Νεωτερικότητας*, Αθήνα : Εκδόσεις Gutenberg.

Σομμαρίπας, Φ. (1990), *Καβάφης και μια άλλη υπόθεση*, Αθήνα : Εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ

Τζάνη, Μ. (2006), *Κοινωνιολογία Παιδείας*, Αθήνα : Εκδόσεις Γρηγόρη.

Τσίρκας, Σ. (1983), *Ο Καβάφης και η εποχή του*, Αθήνα : Εκδόσεις Κέδρος.

Τσίρκας, Σ. (2007), *Ο πολιτικός Καβάφης*, Αθήνα : Εκδόσεις Κέδρος.

Φιλολόγος 155 (Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου – Μαρτίου 2014), *Αφιέρωμα Κ. Π. Καβάφης*, Τόμος ΛΖ, Αθήνα : Εκδόσεις Ιανός.

Φιλοσοφικό λεξικό του Cambridge, (2011), Αθήνα : Εκδόσεις Κέδρος.

Χρύσης, Α. (2008), *Ο Στωικός Montesquieu, Νόμος και Ελευθερία*, Αθήνα : Εκδόσεις Πολύτροπον.

Ξένη Βιβλιογραφία

Bowra, C.M., (1982), *Ποίηση και Πολιτική*, Αθήνα : Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα.

Cartledge, P. (2011), *Η Αρχαία Ελληνική Πολιτική Σκέψη στην πράξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Cerroni, U. (1972), *Η Πολιτική Σκέψη*, Τόμος πρώτος, Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση.

Cerroni, U. (1972), *Η Πολιτική Σκέψη*, Τόμος δεύτερος, Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση.

Cerroni, U. (1972), *Η Πολιτική Σκέψη*, Τόμος τρίτος, Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση.

Durant, W. (2014), *Η Περιπέτεια της Φιλοσοφίας, η ζωή και η σκέψη των μεγάλων Φιλοσόφων*, Αθήνα : Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Finley, M., (1999), *Η πολιτική στον Αρχαίο Κόσμο*, Κρήτη : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Kullmann, W. (2003), *Η πολιτική Σκέψη του Αριστοτέλη*, Αθήνα : Εκδόσεις Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας.

Oxford university Press, (2005), *Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας*, Αθήνα : Εκδόσεις Νεφέλη.

Renaut, A. (2014), *Η Φιλοσοφία*, Αθήνα : Εκδόσεις Πόλις.

Skinner, Q. (2005), *Τα θεμέλια της νεότερης πολιτικής σκέψης*, Αθήνα : Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Ηλεκτρονικές πηγές

www.greek-language.gr

www.kavafis.gr

.